

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketalouden koulutusohjelma

Heidi Ignatius
Terhi Puhakka

RIISTANHOITO LUONNONSUOJELUOIKEUDEN
NÄKÖKULMASTA

Opinnäytetyö
Lokakuu 2014

OPINNÄYTETYÖ
Lokakuu 2014
Liiketalouden koulutusohjelma

Karjalankatu 3
80200 JOENSUU
013 260 6800

Tekijät
Heidi Ignatius, Terhi Puhakka

Nimeke
Riistanhoito luonnonsuojeluoikeuden näkökulmasta

Tiivistelmä

Opinnäytetyön keskeisin sisältö muodostuu kansainvälisistä ympäristö- ja luonnonsuojelusopimuksista, jotka vaikuttavat niin metsästysoikeuteen kuin maatalousoikeuteenkin. Kansainväliset sopimukset ratifioituaan jäsenvaltiot sitoutuvat sisällyttämään sopimuksen kansalliseen lainsäädäntöönsä, jota kautta kansainvälinen oikeus toteutuu myös yksilötasolla jokaisen kansalaisen velvollisuutena noudattaa lainsäädäntöä.

Metsästysoikeus näkyy luonnon monimuotoisuuden ylläpitämisessä sekä kestävän kehityksen ja käytön toteuttamisessa. Luonnonvaraoikeus vaikuttaa riistanhoitoon luonnonsuojeluoikeuden kautta ja sitä säännellään muun muassa metsästys- ja luonnonsuojelulain avulla. Maatalousoikeus liittyy tukiasioiden kautta opinnäytetyön teemaan. Tutkimuksessa koottiin yhteen keskeisimmät riistanhoitoon ja sitä kautta myös metsästykseseen sekä maataloustukiin liittyvät aihekokonaisuudet, jotka vaikuttavat luonnonsuojeluoikeuden taustalla. Luonnonsuojelulainsäädäntö asettaa raamit metsästyksen ja riistanhoidon harjoittamiseen. Lisäksi ympäristöoikeus vaikuttaa myös maatalousoikeuteen ja sitä kautta maatalouteen myönnettäviin tukiin. Ympäristöoikeuden sääntely esiintyy kolmen eri tason: kansainvälisen, Euroopan unionin ja kansallisen tason vuorovaikutussuhteessa. Kansainvälinen oikeus ohjaa maataloutta sekä ympäristöoikeutta. Ympäristöoikeuden alakäsitteinä voidaan ajatella olevan luonnonsuojelu- ja luonnonvaraoikeus.

Tutkimuksen aihevalintaan vaikuttivat tekijöiden henkilökohtaiset intressit selvittää metsästäjien ja maanviljelijöiden yhteistyön merkitystä luonnonsuojelun kannalta, jonka lisäksi aihevalintaan vaikutti myös se seikka, ettei ympäristöoikeudellisia tutkimuksia käsiteltävään aihekokonaisuuteen liittyen ole juurikaan tehty. Työ on lainopillinen kirjoituspöytätyö, jossa sivutaan myös oikeushistorian tutkimusmenetelmää. Lainopillisessa tutkimusmenetelmässä selvitetään voimassa olevien oikeuslähteiden avulla vastausta tutkimuskysymykseen. Oikeushistoriassa tutkitaan oikeusnormien tai -ajattelun kehitystä.

Kieli
suomi

Sivuja
86

Asiasanat
lintudirektiivi, luontodirektiivi, luonnonsuojelu, riistanhoito, suurpetovahingot

THESIS
October 2014
Degree Programme in Business Economics
Karjalankatu 3
FI 80200 JOENSUU
FINLAND
358-13-260-6800

Authors
Heidi Ignatius, Terhi Puhakka

Title
Game Preservation from the Perspective of Nature Conservation

Abstract

The current thesis mainly relates the agreements of international environment- and nature conservation, which affect both hunting rights and agricultural law. After the member states have ratified the international agreements, they commit to include them to their national legislation. This means that international law is also implemented at the individual level as every citizen is obligated to observe it.

Hunting regulations can be seen in the way biodiversity is preserved and sustainable development and consumption are implemented. Law concerning natural resources influences Game Preservation through nature conservation law and it is regulated e.g. by the Hunting Act and the Nature Conservation Act. The thesis assembled the main topics of Game Preservation as well as the themes connected to hunting and agricultural subsidies, which are relevant to this thesis. The legal regulation of environmental law takes place in interaction of international, EU and national levels. Agricultural law is related to the themes of the thesis by subsidies. Nature conservation and natural resources law can be seen as subcategories for environmental law.

In addition to the authors' own interests in finding out the meaning of the cooperation between hunters and farmers in nature conservation. The choice of the topic was also affected by the fact that there were not many similar studies on environmental law. The study is judicial research with some features of legal history research. The judicial research studies the valid law and the legal history studies the development of the law.

Language
Finnish

Pages
86

Keywords
Game Preservation, large carnivore damage, nature conservation, the Birds Directive, the Habitats Directive

Sisältö

1	Johdanto.....	6
1.1	Tavoitteet ja tausta	6
1.2	Tutkimusmenetelmä.....	8
1.3	Ympäristöoikeuden merkitys	9
1.4	EU-oikeuden soveltaminen ja käyttö	10
2	Metsästys ja riistanhoito	12
2.1	Metsästyksen historia ja metsästyslain kehittyminen	12
2.2	Metsästyspolitiikka	15
2.3	Luonnonvarojen käyttö ja kestävä kehitys	18
2.4	Riistanhoito – osa luonnonsuojelua	22
2.5	Maatalouden tuet osana riistanhoitoa.....	25
3	Kansainvälisten sopimusten vaikutukset metsästykseseen ja riistanhoitoon.....	30
3.1	Euroopan luonnonvaraisen kasviston ja eläimistön sekä niiden elinympäristön suojelu	30
3.2	Biologisen monimuotoisuuden suojelu	32
3.3	Vesilintujen kansainvälisesti merkittävien elinympäristöjen suojelu	33
3.4	Muuttavien luonnonvaraisten eläinten suojelu	34
3.5	Luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelu	35
3.6	Luonnonvaraisten lintujen suojelu	38
4	Luonnonsuojelun vaikutukset metsästykseseen ja riistanhoitoon	41
4.1	Luonnonsuojelun tarkoitus ja luonnonsuojelustrategiat.....	41
4.2	Luonnon monimuotoisuus.....	44
4.3	Lajien suojelu	45
4.4	Suojeluohjelmaverkosto	47
4.5	Monimuotoiset kosteikkoalueet	51
5	Metsästyksen lupamenettelyt luonnonsuojelun näkökulmasta.....	54
5.1	Suotuisan suojelun taso	55
5.2	Poikkeamisen perusteet	57
5.2.1	Luontodirektiivin mukainen poikkeaminen	59
5.2.2	Lintudirektiivin mukainen poikkeaminen	62
5.2.3	Ehdot poikkeamisessa	63
5.3	Pyyntilupa	64
6	Riistanhoidolliset tuet ja korvaukset	68
6.1	Ennalta varautumisen periaate	68
6.2	Riistaeläin- ja suurpetovahingot sekä vahinkojen korvaaminen.....	69
6.3	Alueen suojeluun liittyvät korvaukset.....	74
7	Pohdinta.....	75
	Lähteet.....	81

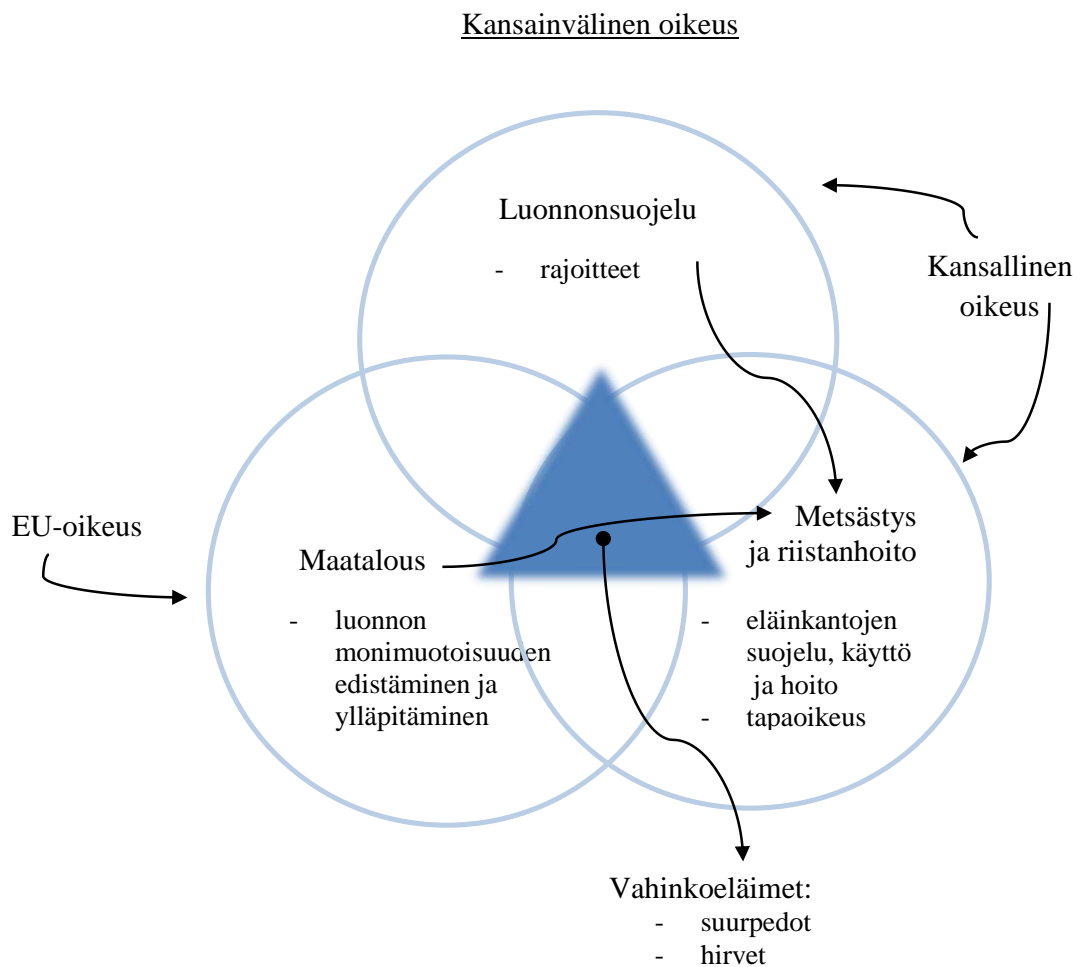
Lyhenteet

ELY-keskus	Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.
ETY	Euroopan talousyhteisö.
EU	Euroopan unioni.
EY	Euroopan yhteisö.
HE	Hallituksen esitys.
IUCN	International Union for Conservation of Nature, Kansainvälinen luonnonsuojeluliitto.
KHO	Korkein hallinto-oikeus.
LFA	Less Favoured Areas, maataloustukijärjestelmän luonnonhaittakorvaus.
MmVM	Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö.
SAC	Special Areas of Conservation, erityisten suojelutoimien alueet.
SCI	Sites of Community Importance, EU:n yhteisön tärkeinä pitämät alueet, jotka jakautuvat sekä SPA- että SAC-alueisiin.
SopS	Suomen säädöskokoelman sopimussarja.
SPA	Special Protection Areas, erityiset linnustonsuojelualueet.
SRVA	Suurriistavirka-apu.
vp	Valtiopäivät.
YmVL	Ympäristövaliokunnan lausunto.
YmVM	Ympäristövaliokunnan mietintö.

1 Johdanto

1.1 Tavoitteet ja tausta

Opinnäytetyö käsittelee ympäristöoikeuden alaan sijoittuvia asiakokonaisuuksia metsästyksestä ja riistanhoidosta luonnonsuojelu- ja maatalousoikeuden näkökulmasta. Työn tavoitteena on selvittää metsästäjien ja maanviljelijöiden yhteistyön merkitystä luonnonsuojelun kannalta. Työssä tarkastellaan voimassa olevan lainsäädännön lisäksi myös niitä tekijöitä, joilla on ollut merkitystä nykyisen lainsäädännön kehittymisessä. Ohessa esitetty 1. kuvio helpottaa hahmottamaan opinnäytetyön aihekokonaisuutta sekä sitä, millaisten asiakokonaisuuksien ympärille tutkimuskysymyksen tarkastelu kytkeytyy.

Kuvio 1. Opinnäytetyön aihekokonaisuuden havainnollistaminen.

Aihealue on rajattu käsittelemään Suomea koskevaa ympäristölainsäädäntöä, johon vaikuttavat myös Euroopan unionin (EU) -säädökset. EU:n merkitys aiheajauksen kannalta on huomattava, sillä lähes kaikki ympäristöoikeudelliset säädökset ovat lähtöisin EU-oikeudesta. Aihealueen ulkopuolelle on rajattu pääsääntöisesti Lapin alue, jota koskeva lainsäädäntö poikkeaa hieman muun Suomen lainsäädännöstä muun muassa luonnonsuojelusäädöksissä. Lisäksi käsiteltävän aihekokonaisuuden ulkopuolelle on jätetty sekä kiinteistöoikeudelliset että vesioikeudelliset asiat lukuun ottamatta kosteikkoihin liittyviä asioita.

Opinnäytetyössä keskitytään luonnonsuojelullisiin seikkoihin riistanhoidollisesta näkökulmasta, kun taas maatalousoikeuden osalta luonnonsuojelulliset seikat nousevat esiin pääsääntöisesti ympäristöoikeuden ja tukimenettelyiden kautta. Käytännön tasolla maatalousoikeus tulee vahvasti esiin luonnon monimuotoisuuden suojeluun myönnettävien tukien kautta, jossa joissakin tilanteissa metsästäjien ja maanviljelijöiden välinen yhteistyö voi vaikuttaa tukien saamiseen ja hyödyttää näin molempia osapuolia. Riistanhoito on kokonaisvaltainen osa metsästystä ja se ilmenee toteutettaessa luonnonsuojelua. Riistanhoito ei käsitä pelkästään konkreettisen riistaeläimeksi luokitellun eläimen hoitoa, vaan on osa laajempaa käsitettä, joka ulottuu myös luonnon monimuotoisuuden suojeluun. Luonnon monimuotoisuus on puolestaan tärkeä osa ympäristönsuojelua ja on siten myös yhteydessä maatalousoikeuteen.

Luonnonsuojeluoikeus vaikuttaa riistaan ja sen hoitoon liittyviin seikkoihin luonnonvaraoikeuden kautta. Riistaeläimet luetaan kuuluvaksi luonnonvaroihin, joiden käyttöä ja suojelua säännellään muun muassa luonnonsuojelulaissa (1096/1996). Riistanhoidon keskeisin tarkoitus on riistakantojen määrien sääntely, niiden ylläpito ja laskenta. Riistanhoidollisten toimenpiteiden kautta saadaan tieteellistä tietoa esimerkiksi riistakannoista ja niiden määristä, joiden avulla määritetään muun muassa aluekohtaisesti myönnettävien pyyntilupien määriä.

Suomea velvoittavia kansainvälisiä ympäristösopimuksia on useita, joista keskeisimmät käsiteltävän aiheen kannalta ovat Euroopan luonnonvaraisen kasviston ja eläimistön sekä niiden elinympäristöjen suojelua koskeva yleissopimus (SopS 29/1986 eli *Bernin sopimus*), biologisen monimuotoisuuden suojelua koskeva yleissopimus (SopS 78/1994 eli *Rion sopimus*), vesilintujen elinympäristönä kansainvälisesti merkit-

täviä vesiperäisiä maita koskeva yleissopimus (SopS 3/1976 eli *Ramsarin sopimus*) sekä muuttavien luonnonvaraisten eläinten suojelemista koskeva yleissopimus (SopS 62/1988 eli *Bonnin sopimus*). Kansainväliset sopimukset vaikuttavat direktiivien sisältöihin, joista käsiteltävän aiheen kannalta keskeisimmät ovat luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta annettu neuvoston direktiivi 92/43/EY (eli *luontodirektiivi*) sekä luonnonvaraisten lintujen suojelusta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/147/EY (eli *lintudirektiivi*).

1.2 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä käytämme lainopillista tutkimusmenetelmää, jossa sivuamme hieman myös oikeushistorian tutkimusmenetelmää. Oikeushistoria on tutkimusmenetelmä, jossa tutkitaan oikeusnormien tai oikeudellisen ajattelun kehitystä. Oikeushistorian avulla voidaan esimerkiksi tarkastella kehitystä, joka on johtanut voimassa olevien oikeudellisten sääntöjen syntymiseen. Lainopillinen tutkimusmenetelmä rakentuu hyvin pitkälti voimassa oleviin oikeuslähteisiin, joita tulee käyttää etusija- ja käyttöjärjestyssääntöjen osoittamassa järjestyksessä. Lainopillisessa tutkimuksessa tulee selvittää, mikä on voimassa olevan oikeuden sisältö käsiteltävänä olevassa oikeusongelmassa. Tämän lisäksi sillä pyritään saamaan vastaus siihen, kuinka käsiteltävän asian osalta tulisi voimassa olevan oikeuden eli oikeusjärjestyksen mukaan toimia. Lainoppi on suurimmalta osin oikeusjärjestykseen kuuluvien sääntöjen tutkimista sekä niiden sisältöjen selvittämistä. Sen avulla pyritään myös jäsentämään voimassa olevaa oikeutta. Lainoppi pyrki tällöin luomaan ja kehittämään oikeudellista käsitejärjestelmää, jonka varassa oikeutta tulkitaan. (Husa, Mutanen & Pohjolainen 2008, 20–21.)

Oikeuslähteet jaetaan kolmeen ryhmään niiden velvoittavuuden mukaan. Vahvasti velvoittavia oikeuslähteitä ovat laki ja maantapa. Lailla tarkoitetaan kaikkia säädöksiä, asetuksia, valtioneuvoston ja ministeriöiden antamia päätöksiä sekä eri hallintoviranomaisten antamia määräyksiä ja ohjeita. Säädöksiin luetaan myös EU/EY¹-oikeuden säädökset sekä kansainväliset sopimukset, jotka on saatettu Suomessa voimaan. Heikos-

¹ Euroopan unioni on taloudellinen ja poliittinen järjestö, jossa on tällä hetkellä 28 jäsenmaata. Lissabonin sopimuksen voimaantulon myötä 1.12.2009 vuodesta 1958 olemassa ollut Euroopan yhteisö (EY) muuttui Euroopan unioniksi (EU). (Euroopan unionin neuvosto 2014.) Sekaannuksen välttämiseksi, pyrimme pääsääntöisesti käyttämään EU-termiä EY:n sijaan.

ti velvoittavia oikeuslähteitä ovat puolestaan lainsäätäjän tarkoitus ja tuomioistuinratkaisut. Sallittuihin oikeuslähteisiin luetaan kuuluvaksi esimerkiksi oikeustiede sekä oikeushistorialliset ja oikeusvertailevat argumentit. (Husa ym. 2008, 33.)

Ratkaisussaan tuomioistuin pyrkii ratkaisemaan asian tulkitsemalla ensisijaisesti kansallista lakia direktiivien mukaisesti ja vasta sen jälkeen soveltaa direktiiviä suoraan. Viimeisimpänä vaihtoehtona turvaudutaan ennakkoratkaisupyyntöön. Ennakkoratkaisuissa lähtökohtana on pyrkimys parantaa oikeusvarmuutta ja ennakoitavuutta sekä varmistaa yhtenäinen oikeuden soveltaminen. Euroopan unionin tuomioistuin selventää direktiivien tulkintaa ja siten johdonmukaistaa ja yhtenäistää niiden käyttöä kansallisella tasolla. Lisäksi myös perus- ja ihmisoikeudet kulkevat käsikkäin ympäristöoikeudessa ja vaikuttavat osaltaan ympäristöoikeuden soveltamiseen yhdessä ympäristölainsäädännön kanssa. (Kokko 2011, 477, 479–480.)

1.3 Ympäristöoikeuden merkitys

Suomesta tuli EU:n jäsen vuonna 1995. Jo ennen EU-jäsenyyttä Suomi oli ollut Euroopan talousalueen jäsen vuodesta 1994, jolloin Suomessa astui voimaan myös Euroopan ympäristöoikeus. Ympäristöoikeus on yhdistelmä julkis- ja yksityisoikeutta, joka on jaettavissa valtiosisäiseen ja ylikansalliseen tasoon. Ylikansallinen taso muodostuu sekä kansainvälisestä ympäristöoikeudesta että EU:n ympäristöoikeudesta. EU:n ympäristöoikeus puolestaan muuntuu toteutuessaan osaksi kansallisia oikeusjärjestyksiä. Keskeisiltä osin Suomen ympäristösääntely rakentuu EU:n oikeuden varaan, sillä sitä sovelletaan rinnakkain Euroopan ihmisoikeusnormiston ja kansallisen oikeusjärjestyksen kanssa, jota puolestaan on niin tavanomaisen lainsäädännön kuin perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvän lainsäädännön tasoilla. (Hollo 2004, 30–33; Kuusiniemi, Ekroos, Kumpula & Vihervuori 2001, 73.)

Ympäristöoikeus voidaan käsittää luonnonsuojeluoikeuden ja luonnonvaraoikeuden yläkäsitteenä. Ympäristö on käsitteenä laaja ja kaikessa yksinkertaisuudessaan voidaan sanoa sen olevan kaikki. Ympäristöoikeuden lähtökohtana on ympäristön suojeleminen ja sen tavoitteena on suhteuttaa lainsäädännössä edellytetyt suojelutavoitteet niihin toimiin, joita tarvitaan esimerkiksi luonnonvarojen käytössä. Oikeudelliselta kannalta ym-

päristöä koskeva sääntely keskittyy Suomessa kolmelle tasolle, joita ovat kansainvälinen taso, EU:n taso ja kansallinen taso. Nämä kolme tasoa ovat keskenään vuorovaikutussuhteessa: Euroopan unionin jäsenmaat ovat usein kansainvälisten sopimusten osapuolia, mistä johtuen näiden maiden tulee omassa lainsäädännössään ottaa huomioon kansainvälinen taso. Unionin säädökset puolestaan ohjaavat jäsenmaita kansallisen oikeuden sisällön laatimisessa. Suomelle syntyi siten velvollisuus saattaa voimaan siihen asti kokonaisuudessaan syntynyt ympäristöoikeudellinen sääntely. Koska ympäristöoikeus sitoo jäsenvaltioita ja ympäristösäädösten täytäntöönpano on jäsenvaltioiden tehtävänä ja velvollisuutena, yhteisöoikeutta on pidettävä kansallisen oikeusjärjestyksen osana, eikä siitä erillisenä ylikansallisena oikeutena. (Hollo 2004, 30–33; Ilvesviita 2005, 23–24; Kuusiniemi ym. 2001, 56, 73.)

Ympäristöoikeus pitää sisällään paljon joustavia normeja, joilla tarkoitetaan tulkinnanvaraisten ja avoimien ilmaisujen käyttöön perustuvaa lainsäädäntötekniikkaa. Joustavia normeja käyttämällä on mahdollista ottaa huomioon yhteiskunnassa ja olosuhteissa tapahtuvat muutokset ja ottaa ne huomioon päätöksenteossa. (Määttä 2005, 265.) Suotuisan suojelun taso on yksi esimerkki joustavasta oikeusnormista, sillä termi itsessään ei määrittele suoraan rajaa suotuisalle suojelun tasolle. Sen oikeudellinen määritelmä voi käydä ilmi esimerkiksi tuomioistuimen ratkaisujen kautta.

1.4 EU-oikeuden soveltaminen ja käyttö

Vaikka metsästyksen ja riistanhoitoon EU:hun liittyminen on tuonut mukanaan merkittäviä muutoksia muun muassa tiukentuneiden säännösten myötä, se näkyy kuitenkin eniten suomalaisessa maataloudessa ja sen toiminnassa, sillä säädökset tulevat käyttöön kansainvälisen ja EU-sääntelyn kautta. Metsästyksen ja luonnonsuojelun osalta nykyinen lainsäädäntö muotoutuu kansallisesta lainsäädännöstä johon EU asettaa niin sanotut raamit. Toisin sanoen näiden osalta EU asettaa tavoitteet, joiden mukaan kansallinen lainsäädäntö säädetään. Myllymäen (2006, 137) mukaan Suomen EU-jäsenyyden myötä tärkeimmät maatalouspoliittiset ratkaisut tehdään unionin toimielimissä ja erityisesti EU:n komissiossa. Kansallisia tukia koskevien esitysten tekemisessä unionin toimielimille puolestaan valtioneuvostolla on itsenäinen ratkaisovalta.

Maatalousoikeuden osalta kansallinen lainsäädäntö muotoutuu täysin EU:n lainsäädännön pohjalta, sillä EU laatii ja asettaa maataloudessa asetuksia ja direktiivejä, jotka jäsenvaltioiden tulee omassa kansallisessa lainsäädännössään asettaa sellaisenaan voimaan. Tämä perustuu EU:n perussopimukseen, joista tuorein on Lissabonin sopimus vuodelta 2009 (Lissabonin sopimus Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan yhteisön perustamissopimuksen muuttamisesta). Sopimuksen mukaan ne, joille on annettu jaettu toimivalta tietyllä toimialalla unionin ja jäsenvaltioiden kanssa, voivat toimia lainsäätäjinä ja antaa oikeudellisesti velvoittavia säädöksiä. Jäsenvaltiot voivat käyttää toimivaltaansa vain siltä osin, kun EU ei ole päätöksellään käyttänyt omaansa. Unionin ja jäsenvaltioiden kesken jaettua toimivaltaa sovelletaan muun muassa maataloudessa ja ympäristöasioissa. (Lissabonin sopimus 2009, I osasto 2 a artikla 2 kohta, 2 c artikla 2 kohta.)

Ympäristösääntelyä tehostaa *läpäisyperiaate*, joka velvoittaa yhteisön elimiä kaikessa toiminnassaan ottamaan huomioon ympäristövaikutukset ja ylläpitämään suojelun korkeaa tasoa. Yhteisön säädösvaltaa rajoittaa kuitenkin *subsidiariteettiperiaate* eli toissijaisuusperiaate, joka tarkoittaa yhteisön säädösvaltaa käytettävän toissijaisesti, jollei asetettua tavoitetta voida riittävästi toteuttaa kansallisella lainsäädännöllä. Tämä ei kuitenkaan koske maatalousoikeutta. EU:n ympäristösäädökset ovat joko direktiivejä tai asetuksia. Direktiivit ovat sitovia tavoitteita asettavia säädöksiä, jotka on saatettava kansallisesti voimaan, joka Suomessa tapahtuu joko lailla tai asetuksella. Minimidirektiivit sitovat jäsenvaltioita minimivaatimusten osalta, mutta sallivat yleensä kansallisia tiukennuksia. Jäsenmailla on näin ollen niin halutessaan mahdollisuus kansallisella tasolla säätää tiukempia ympäristövaatimuksia. Ympäristöä koskevat säädökset ovat yleensä luonteeltaan harmonisoivia, joka tarkoittaa sitä, ettei jäsenvaltioilla ole valtaa poiketa asetetuista vaatimuksista. Poikkeaminen on mahdollista ainoastaan erityisperusteilla. (Hollo 2004, 32; Hollo 2009a, 6–8; Hollo 2009b, 14; Kokko 2011, 475–476; Kuusiniemi ym. 2001, 73; Nordberg 2010, 42.)

2 Metsästys ja riistanhoito

2.1 Metsästyksen historia ja metsästyslain kehittyminen

Suomessa maanomistusoikeuden perusta on lähtöisin keskiajalta, tosin siitä voidaan Hollon (2009a, 100) mukaan puhua nykytermien merkityksellä vasta 1700-luvulta alkaen. Metsästysoikeus määritettiin vuoden 1898 metsästysasetuksen 1 §:n mukaisesti olevan maatilán tiluksilla tilanomistajalla, yleisellä laitoksella sen sijaintimaalla sekä kaupungilla siihen yhdistetyllä alueella. Keskiajalla käytössä oli niin sanottu kaksitasoinen omistusoikeus, jossa yliomistusoikeus kuului kirkolle tai kruunulle ja aliomistusoikeus asukkaalle tai talonpojalle, jolloin vastineena aliomistusoikeudesta oli veronmaksamisvelvollisuus yliomistusoikeuden haltijalle. Tästä vähitellen kehittyi maakirjan pitäminen ja sittemmin kiinteistörekisterijärjestelmä. Kylán maa-, metsä- ja vesialueiden yhteisöllinen maanomistus johti siihen, että talonpojat käyttivät vuorotellen viljelysmaita tiettyjen jakoperusteiden mukaisesti, joista tunnetuimpia lienee sarka- ja hamarjako, joiden tarkoituksena oli jakaa tilusten vuorottelukäyttöä tiettyyn osaan maata, ei niinkään omistusoikeutta. Metsästysoikeudesta oli puolestaan säädetty edellä mainitun asetuksen 2 §:n mukaan seuraavasti:

Kruununtalon asukas ja muu henkilö, jolla on vakinainen hallinto-oikeus maahan, nauttikoon sillä maalla metsästysoikeutta, niin kuin omistajasta tässä asetuksessa sanotaan. Sama oikeus olkoon kuninkaankartanon, virkatalon ja muun siihen verrattavan tilán haltijalla. ... Maata muussa tapauksessa vuokrattaessa ei metsästysoikeus siirry vuokraajalle, ellei sitä ole välipuheessa hänelle nimenomaan luovutettu.

Metsästys on vanhastaan kuulunut suomalaiseen kulttuuriin, johon liittyy paljon perinteitä. Yhteiskunnan muutokset erilaisissa olosuhteissa, riistaeläinkannoissa ja pyyntimenetelmissä vaikuttivat ja vaikuttavat yhä lakien muokkautumiseen, joiden pohjalta on syntynyt nykyinen metsästyslainsäädäntö. (MmVM 7/1993 vp.)

Vuosien 1347–1352 aikana valmistui lakikokoelma, jossa mainittiin ensimmäisen kerán suomalaista metsästystä koskevia käsitteitä sekä yksityiskohtaisia määräyksiä. Tämä maanlaki, joka myöhemmin tunnettiin Maunu Eerikinpojan maanlakina, sisälsi yhdenmukaistetut säännökset lukuisista aikaisemmista maanlaeista ja koski koko Ruotsi-Suomen valtakuntaa. Kuningas Kristofferin vuonna 1442 vahvistettu maanlaki säilyi

metsästyksen liittyvältä sisällöltään suurimmaksi osaksi edeltäjänsä kaltaisena, vaikka huomattavia eroja löytyi muista kaarista. Keskeinen metsästystä koskeva periaate mainittiin kieltona metsästä luvatta muiden mailla. Poikkeuksena edelliseen, maanlaissa mainittiin petojen metsästyksen seuraavasti: ”Karhun, sudhen ia ketun mahta iocainen caikis paikois wapadhesti tappa”. Lisäksi maanlaissa velvoitettiin sakon uhalla osallistumaan sudenajoon tai sudenverkon tekoon karjatalouden suojelemiseksi. Turkistalouden tärkeimmät turkiseläimet, kuten orava, kärppä ja näätä määriteltiin kesäaikana rauhoitetuksi. (Ilvesviita 2005, 99–100.)

Riista- ja petoeläinten välinen suhde sekä sen organisoiminen on ollut ennen nykyisen lainsäädäntömme syntyä merkittävä asia, sillä petoeläimet ja -linnut miellettiin riistan ja muun viattoman elämistön vihollisiksi ja siten myös ihmisten vastustajiksi. Lainsäädännön periaatteena oli, että ”ihmistä ja ihmisen elinkeinoja uhkaavat pedot yksinkertaisesti poistettiin yhteiskunnasta toimintaa sen kummemmin oikeuttamatta”. Petojen hävittämistä pidettiin välttämättömänä riistan hyvinvoinnin ja lisääntymisen kannalta. (Ilvesviita 2005, 108–109.)

Metsästyksjulkisuuden kannalta petojen hävittäminen muodosti myös kauaskantoisen pohjan suomalaiselle metsästyksen- ja riistanhoidolle. Riistaeläimiä verottivat myös kotitarvemetsästäjät, joiden näkemykset ihmisten velvollisuuksista sekä oikeuksista luontoa kohtaan poikkesivat huomattavasti niin urheilumetsästäjien kuin lainlaatijankin näkemyksistä. Riistan asema suhteessa ihmiseen ilmentyi riistan kohteluna sekä erilaisina riistanhoidollisina toimina. Rahvaan katsottiin syyllistyvän riistan pyytämisessä monenlaisiin julmuuksiin ja väärinkäytöksiin. Riistaeläinten kohteluun huomion kiinnittäminen nähtiin eräänlaisena yhtymäkohtana ”kansan yleiseen sivistämiseen ja moraalin kohottamiseen: elämistä ja niiden kärsimyksestä välittäminen teki ihmisistä parempia”. Suomen ensimmäinen metsästyssseura, Suomen Metsästyshdistys, perustettiin vuonna 1865, kun urheilumetsästäjät huolestuivat hyödyllisen riistan tulevaisuudesta. Seura vaati riistarauhoituksia ja metsästyssäännöksiä, jotka edesauttoivat Suomen ensimmäisen metsästyslain säätämisen syntyä. (Ilvesviita 2005, 108–109; Malinen & Väänänen 2002, 14.)

Tapaoikeus on ollut vahvana tekijänä metsästyslainsäädännön kehittymisessä. Tämä näkyy muun muassa siten, että nykyisten metsästyskäytäntöjen taustalla vaikuttaa vanha eräkulttuuri, jonka mukaan aiheutetut menetykset tulee korvata luonnolle. Sen verran kuin luonto luovuttaa ihmiselle, on ihmisen luovutettava takaisin luonnolle. Saaliin tiedettiin olevan määrällisesti rajallinen jo varhaisessa eränkävynissä: metsälle lähtiessään pyyntimies esitti luonnolle saalispyynnön, sillä saalis ei ollut otettavissa luonnosta itseltään selvästi. Esimerkiksi karhunpeijaisissa ilmentyi kiitollisuudenvelka luontoa kohtaan, sillä pyynti koostui kolmesta tapahtumasta, joita ei voitu erottaa toisistaan: ”karhunkaadosta ja siihen valmistautumisesta, peijaisjuhlasta ja luiden palauttamisesta takaisin luontoon.” Tämän uskottiin säilyttävän eränkävynialueen karhukannan vahvana. (Borgström 2008, 127–128; Ilvesviita 2005, 90.)

Tapaoikeus on ollut metsästysasioissa yleinen käytäntö ennen nykymuotoista ympäristölainsäädäntöä. Tällöin metsästyksessä on toimittu maan tavan mukaan miettimättä sen tarkemmin esimerkiksi riistanhoitoon tai riistakantoihin liittyviä seikkoja. Neuvosen (2006, 408) mukaan tapaoikeus on ollut ennen modernia oikeutta ainoa oikeuslähde, jonka on katsottu olevan velvoittava, vakiintunut käytäntö. Kirjoitetun lain ohella tapaoikeus on vielä nykyäänkin keino paikata kirjoitetussa laissa esiintyviä aukkoja.

Vuosien 1863–1864 valtiopäivillä käsiteltiin esitystä asetukseksi metsästyksestä ja otusten pyynnistä, joka johti maamme ensimmäisen metsästyslain syntymiseen. Vuoden 1898 lain uusimiseksi ensimmäinen aloite tehtiin vuonna 1914, jossa esitettiin valtionmailla metsästyksestä tehtävän kaikille kansalaisille luvallista, mikäli se ei haittaisi karjataloutta tai maanviljelystä. Liittoa metsästysoikeuden ja maatalouden välillä pyrittiin murtamaan, sillä torpparilain² voimaantulo aiheutti tilojen pienuutta sekä pirstaleisia maanomistuksia, jotka siten nähtiin riistanhoidon esteenä. Tähän ratkaisuna lainvalmistelukunta esitti mahdollisuutta tilojen yhteenliittymiseen metsästystarkoituksessa tai metsästysoikeuden vuokraamisen sopivien metsäalueiden muodostamiseksi. Kehotteeksi maanomistajilta voitiin kieltää metsästys kokonaan, mikäli maanomistajat eivät toimisi ehdotetun tavoin. Lakiehdotus ei kuitenkaan edennyt, sillä sen hyväksyminen olisi tarkoittanut riistanhoidon katoamista: ”riistanhoitoa ei enää kannattaisi harjoittaa, koska

² Torppari oli vuokraviljelijä, joka vuokrasi viljeltäväkseen osan isommasta tilasta. Torpparilaki mahdollisti lain määrittämin ehdoin torpparin lunastaa vuokrasuhteessa olevan kiinteistön omakseen, kuitenkin enintään 10 hehtaarin tilan. (Suomen asetuskokoelma 1918.)

hoidettu riista ammuttaisiin todennäköisesti heti läheisillä valtionmailla”, eikä olisi kenenkään edun mukaista hoitaa ja säästää riistaeläimiä toisten korjatessa sadon. (Ilvesviita 2005, 198, 202–204; Partanen 2011, 1; Kairikko 2007; Malinen & Väänänen 2002, 11.)

Uusi lakiesitys annettiin useiden hiomisten jälkeen vuonna 1932 ja uusi metsästyslaki hyväksyttiin vuonna 1934, jota myös pidetään ensimmäisenä varsinaisena itsenäisen Suomen metsästyslakina. Vuosikymmenten varrella käsite riistanhoidosta laajeni pe-toeläinten hävittämisestä ja torjunnasta laajaksi ja monipuoliseksi toiminnaksi, tarkoituksena liittää metsästys osaksi muuta kansallista luonnonhoitoa. Vuonna 1993 voimaan tulleen nykyisen metsästyslain valmistelu kesti kauan, vajaat 20 vuotta, sillä valmistelussa läpikäytiin perusteellisesti metsästystä koskevat säädökset joihin järjestöt, piirit ja yksityismetsästäjät tekivät, ja yhä tekevät muutosesityksiä. (Ilvesviita 2005, 198, 202–204; Partanen 2011, 1; Kairikko 2007; Malinen & Väänänen 2002, 11.)

2.2 Metsästyspolitiikka

Eläinten suojeluun tähtäävät ensimmäiset lait säädettiin lähinnä ihmisten tarpeita ajatellen ja ne koskivat pääsääntöisesti metsästystä riistankannan säilyttämiseksi. Riistaeläimet jaettiin vielä vuonna 1992 vahinkoeläimiin ja muihin riistaeläimiin, joista ensiksi mainittua sai maanomistuksesta riippumatta metsästä metsästysajan puitteissa. Nykyään eläinten suojelu käsittää pikemminkin luonnon monimuotoisuuden turvaamisen kuin suppeamman riistakannan säilymisen. Luonnonvarojen kestävä käytön sääntelyssä metsästyslainsäädännöllä on yhä tärkeä roolinsa. (Borgström 2008, 127–128; Ilvesviita 2005, 139; Malinen & Väänänen 2002, 14–15.)

Riistanhoito on kulkenut ensimmäisen, vuonna 1868 säädetyin metsästyslain kanssa käsi kädessä, jonka seurauksena nykyinen riistakanta on vahvempi ja monipuolisempi kuin koskaan aiemmin. Perusta riistanhoitotyöhön luotiin metsästyspolitiikan ensimmäisessä vaiheessa. Riistanhoitotyötä määräisivät 1800-luvulla säädetyt metsästysasetukset, joissa määriteltiin suojeltavat ja hävitettävät eläinlajit sekä luvalliset pyyntikeinot. Nykyään riistanhoito on laajempaa ja käsittää kokonaisten riistalajien elinympäristöjen ja luonnonmaisemien hoidon, riistakantojen huolellisen seurannan sekä suunnitellun metsäs-

tyspaineen. Riistanhoito on kiinteä osa luonnonhoitoa, johon kuuluu muun muassa maailman parhaimmiston luettava riistakantojen seurantajärjestelmä hirvihavaintoineen, vesilintulaskentoineen, riistakolmioineen ja suurpetoseurantoinen, ja jossa metsästäjien työpanos on korvaamatonta. (Borgström 2008, 127–128; Ilvesviita 2005, 139; Malinen & Väänänen 2002, 14–15.)

Pohjoismaisten metsästäjäjärjestöjen yhteiskokouksessa pohdittiin hyvän metsästäjän ominaisuuksia, jotka sittemmin saatiin tiivistettyä metsästäjän kymmeneksi käskyksi.

1. Osoita kunnioitusta riistaa ja luontoa kohtaan.
2. Älä metsästä enempää kuin riistakannat kestävät.
3. Älä aiheuta metsästäessäsi riistalle tarpeettomia kärsimyksiä.
4. Käsittele saaliisi oikein.
5. Tee oma osuutesi riistanhoitotyöstä.
6. Huolehdi tarkoin turvallisuudesta metsästäessäsi.
7. Kehitä ja ylläpidä tietojasi ja taitojasi riistasta ja metsästyksestä.
8. Osoita huomaavaisuutta maanomistajille ja muille luonnossa liikkuville.
9. Ole hyvä jahtikaveri, luo hyvät suhteet myös naapurialueiden metsästäjiin.
10. Pyri lisäämään muiden ymmärrystä riistaeläimiä ja metsästystä kohtaan.

(Kairikko 2011, 304.)

Metsästyksessä keskeisenä tavoitteena on riistakantoja vaarantamatta ollut metsästyksen jatkuvuuden turvaaminen sekä metsästyksmahdollisuuksien lisääminen. Metsästyksessä puhuttaessa tarkoitetaan metsästyksessä vastaavien yhteisöjen tai organisaatioiden toimintamuotoja, keinoja ja tavoitteita, joiden avulla pyritään ajamaan eteenpäin sekä muodostamaan metsästykselle koskevia päämääriä. Näillä myös pystytään hoitamaan metsästykseseen liittyviä kysymyksiä. Esimerkiksi toiminnalle, jota ohjaa maa- ja metsätalousministeriö virallisella metsästyksellä sekä toteuttaa Suomen Metsästäjäliitto, seurakuntat ja muut metsästyksorganisaatiot erilaisilla toimintaohjelmilla, on asetettu erilaisia tavoitteita, joita ohjataan metsästyslakien ja muiden luonnonkäyttöä säätelevien säädösten puitteissa. Metsästyksessä tärkeitä sidosryhmiä ovat erilaiset riistan tutkimusorganisaatiot, metsätaloudentoimijat ja maanomistajat. (Ilvesviita 2005, 29–33.)

Metsästyksessä ja riistanhoidosta säädetään sekä metsästyslaissa (915/1993) että metsästyksasetuksessa (666/1993). Metsästyslakia sovelletaan metsästyks-

seen ja siihen kiinteästi liittyviin toimintoihin, kuten rauhoittamattomien eläinten pyydystämiseen ja tappamiseen sekä riistanhoitoon, riistaeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaamiseen ja koiran pitämiseen. Metsästyksen kohteena on luonnonvaroihin luettava riistakanta, jonka vuoksi metsästyksessä tulee noudattaa kestävän käytön periaatetta, kuten yleensäkin luonnonvarojen hyödynnettäessä. Edellä mainittu on myös syy siihen,

miksi riistanhoidosta ja metsästyksestä säädetään samassa laissa. Laki koskee myös osittain luonnonsuojelulain nojalla rauhoitettujen nisäkkäiden ja lintujen pyydystämistä ja tappamista. Metsästys- ja luonnonsuojelulain lisäksi metsästyksessä noudatetaan eläinsuojelulain (247/1996) säädöksiä. (HE 300/1992 vp; Kuusiniemi ym. 2001, 671; Metsähallitus 2012a.)

Eläinsuojelulain 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on muun muassa suojella eläimiä kärsimykseltä, kivulta ja tuskalta, joka metsästyslain 20 §:ssä on mainittu vaatimuksena olla tuottamatta eläimille tarpeetonta kärsimystä. Edellä mainitussa lainkohdassa säädetään myös metsästyksen yleiset periaatteet, jotka tulevat suoraan luontodirektiivistä. Metsästyslaissa säädettyjen periaatteiden mukaan metsästystä on harjoitettava kestävän käytön mukaisesti riistaeläinkantoja vaarantamatta ja siten, että riistaeläinkantojen tuoton jatkuvuus pyritään turvaamaan tarkoituksenmukaisella riistanhoidolla. Metsästyksestä ei myöskään saa aiheutua vaaraa tai vahinkoa ihmiselle tai toisen omaisuudelle. Edellä mainittujen lisäksi metsästystä on toteutettava luontoa tarpeettomasti vahingoittamatta. (Kuusiniemi ym. 2001, 671; Metsähallitus 2012a.)

Metsästys on määritetty metsästyslain 2 §:ssä, jonka mukaan metsästys tarkoittaa luonnonvaraisen riistaeläimen pyydystämistä ja tappamista sekä saalin ottamista metsästäjän haltuun. Lisäksi metsästykseseen luetaan kuuluvaksi riistaeläimen houkutteleminen, kiertäminen, etsiminen, väijyminen, hätyyttäminen tai jäljittäminen pyyntitarkoituksessa. Myös koiran käyttäminen riistaeläimen jäljittämiseen, etsimiseen tai ajamiseen sekä pyyntikuntoon viritetyn pyyntivälineen pitäminen pyyntipaikalla luetaan kuuluvan metsästykseseen. Metsästyslaki sitoo myös niitä, jotka eivät osallistu metsästykseseen tai riistanhoitoon esimerkiksi kissan huolenpidon, koiran kiinnipidon, metsästyksen häiritsemisen ja avuttomassa tilassa olevan eläimen kohtelun osalta. Yksityisoikeudellisena lähtökohtana metsästykselle on omistusoikeus asianomaiseen alueeseen, toisin sanoen metsästysoikeus on sidottu maanomistukseen. Sääntely painottuu nykyään merkittävästi riistanhoitoa koskeviin sekä luonnonvarataloudellisiin aineksiin, joita metsästyslainsäädäntö on aina jollakin tavoin sisältänyt. Lisäksi luonnonsuojelunormisto vaikuttaa huomattavasti metsästyslainsäädännön sisältökokonaisuuksiin ja päinvastoin. (Kuusiniemi ym. 2001, 671; Metsähallitus 2012a.)

2.3 Luonnonvarojen käyttö ja kestävä kehitys

Yhteiskunnassa on aina jollakin tavoin säädelty ihmisen oikeutta luonnonvarojen käyttöön, olipa kyse vesivarantojen hyödyntämisestä, kalastuksesta tai marjastuksesta. 1700-luvun näkemykset ihmisen ja luonnon välisestä suhteesta ovat tukeneet luonnonvarojen käytön tehostamista, jolloin luontoa alettiin pitää luonnonvarana – hyväksikäytön ja muuttamisen kohteena, joka palvelee ihmisen tarpeita. Luonnonvaraoikeudessa kyse on luonnonvarojen hyötykäytöstä, eräänlaisesta kohdesuojelusta, jossa varsinaisen luonnonsuojelun ohjauskeinot on yksilöity tunnistettaviksi. Luonnonvaraoikeudellinen sääntely kohdentuu luonnonvarojen käyttöön ja niiden käyttöä säätelevään sääntelyyn. Tavoitteena luonnonvarojen käytön sääntelyssä on ensisijaisesti niiden hyödyntäminen, ei niinkään alueellisesti kohdennettu suojelutavoite. Vaikka järjestelmässä esiintyy myös käyttöä rajoittavia suojelunäkökohtia, on niiden perustana kuitenkin velvollisuus huomioida luonto- ja muut ympäristöarvot siten, ettei luontoa tai muuta ympäristöä tule vahingoittaa enempää kuin on välttämätöntä. Luonnonvaraoikeuteen katsotaan kuuluvan esimerkiksi maa-ainesten hyödyntäminen, metsästys ja kalastus. (Hollo 2009a, 236; Hollo 2009b, 5; Ilvesviita 2005, 23; Kokko 2003, 2–4.)

Luonnonvaroilla tarkoitetaan ihmisen käyttöön soveltuvia, energiana tai aineena esiintyviä luonnonesiintymiä, kuten erilaisia energiavaroja sekä maata ja vettä tuottoineen ja pohjineen. Luonnonvarat jaetaan uusiutuviin ja uusiutumattomiin, joista ensiksi mainittuja ovat niiden hyödyntämisen jälkeen lyhyen ajanjakson kuluttua uudelleen käytettävissä olevat luonnonesiintymät, kuten kasvillisuus, riista ja kalat, auringon säteily, sade ja tuuli. Jälkimmäiset, eli uusiutumattomat luonnonvarat puolestaan häviävät joko lopullisesti paikalta hyödyntämisen seurauksena tai uusiutuvat hitaasti useamman sukupolven ajan. Tällaisia uusiutumattomia luonnonvaroja ovat esimerkiksi fossiilisten polttoaineiden esiintymät, kalliokiviaines sekä sora-, malmi- ja mineraalivarat. Luonnonvarat voidaan jaotella myös *varantoihin*, *virtoihin* (uusiutuvat luonnonvarat) ja *varastoihin* (uusiutumattomat luonnonvarat), jolloin varantoihin katsotaan kuuluvaksi biologiset luonnonvarat: eläimet, kasvit, ekosysteemit, geneettiset resurssit sekä tilaresurssit kuten maanpinta ja -kerros, vesi sekä ilma. Virtaavat luonnonvarat, kuten auringon säteily tai muu sähkömagneettinen säteily rakentavat varantoluonnonvaroja,

joihin puolestaan kuuluvat kaikki jälleenkäytettävissä olevat luonnonvarat, kuten mineraalit, sora, hiekka ja alkuaineet sekä jälleenkäyttöön kelpaamattomat luonnonvarat, kuten fossiiliset polttoaineet. (Kuusiniemi ym. 2001, 541–542.)

Maa- ja metsätalousministeriön vuosien 2002–2010 luonnonvarastrategiassa nostettiin esiin päämääriä, joiden avulla on pyritty uusiutuvien luonnonvarojen kestävään käyttöön. Päämääriä ovat olleet esimerkiksi maaseudun elinvoimaisuus, ekosysteemien toimivuus sekä luonnon monimuotoisuus ja maaseutumaisemien säilyminen. Ensin mainitun päämäärän tavoitteena on ollut muun muassa maaseudun palvelujen ja infrastruktuurin toimivuuden sekä maaseudun tarjoamien virkistyskäyttö- ja vapaa-ajanpalvelujen kehittämisen edistäminen. Maatalouden osalta tavoitteisiin on pyritty pääsemään esimerkiksi perusmaatalouden kannattavuuden ja toimintaedellytysten säilyttäminen niin perheviljelmillä kuin myös suuremmilla tuotantoyksiköillä. Riistanhoidossa tavoitteena on ollut metsästysmahdollisuuksien avulla lisätä maaseudun houkuttavuutta. Jälkimmäisenä mainittujen päämäärien tavoitteena on muun muassa ollut maaseutu ympäristön suojelu ja hoitaminen sekä luonnonvaraisten lajien ja elinympäristöjen suotuisan suojelun tason turvaaminen. Maatalouden kannalta tavoitteena on esimerkiksi ollut maaseutu ympäristön hoitaminen erilaisten maaseudun kehittämissuunnitelmien ja EU:n yhteisen maatalouspolitiikan avulla. Riistanhoidollisesti tavoitteena on muun muassa ollut riistaeläinkantojen ja niiden elinympäristöjen monimuotoisuuden edistäminen riistanhoidollisin keinoin. (Maa- ja metsätalousministeriö 2014b, 80, 86–91.)

Ihmisen taloudellisen vaurastumisen välineenä on ollut luonnon kesyttäminen ja sen riistäminen. Luonnonvarat kuuluvat laajasti yksityisomistuksen piiriin ja ovat usein sidoksissa alueen omistukseen. Esimerkiksi kiinteistön omistamisen yhteydessä omistajalla on mahdollisuus metsästä maillaan liikkuvaa riistaa, omistusoikeuden kuitenkin kohdistumatta luonnossa vapaana elävään riistaeläimeen. Luonnonvarojen hyödyntäminen on perustana kansalliselle elinehdolle ja hyvinvoinnille, ja esimerkiksi uusiutuvien luonnonvarojen hyödyntäminen on toisinaan myös välttämätöntä ekosysteemin toiminnan kannalta. Luonnonvarojen hyödyntämisessä tulee välttää niin ympäristön vaurioitamista kuin biologisen monimuotoisuuden vaarantamista kunnioittamalla kestävä käytön periaatteita. Luonnon- ja maisemansuojelun tavoitteet kulkevat käsi kädessä luonnonvarojen hyödyntämisen kanssa. (Kuusiniemi ym. 2001, 543–545.)

Ympäristöoikeuden osa-alueena olevan luonnonvaraoikeuden tehtävänä on järjestää luonnonvarojen taloudellinen hyödyntäminen ja suojele, joka tarkoittaa yleensä uhanalaisten alueiden tai lajien saattamista rauhoitustoimien kohteeksi. Esimerkiksi kyseessä voi olla joidenkin eläin- ja kasvilajien ajoittaiset rauhoittamistoimet. Lainsäädännöllä pyritään siihen, että kaikessa luonnonvarojen käytössä huomioidaan suojeleintressit. Luonnonsuojelulla tarkoitetaan fyysisen ympäristön osana olevan luontoympäristön ja sen osien kohdesuojelua. Luonnonsuojelukohteiden on täytettävä tietyt luonnonsuojelulliset vaatimukset, ennen kuin ne voidaan julistaa luonnonsuojelukohteiksi. Luonnonsuojelualueella täytyy esimerkiksi olla uhanalainen tai muuten harvinainen laji, joka tarvitsee suojeleu säilyäkseen. (Hollo 2004, 96–100.)

Kestävä kehitys ja käyttö

Luonnonvarojen käytön periaatteisiin lasketaan kuuluvaksi kestävän ja säästävän käytön periaate, joka tarkoittaa elollisia luonnonvaroja hyödynnettäessä mahdollisimman tuottoisaa ja samalla kestävää käyttöä. Tätä varten on olemassa erilaisia esimerkiksi alueellisia kiintiöitä, joissa huomioidaan alueella vallitsevat riistakannat. Tuotto on korjattava, mutta pääoma jätetään koskemattomaksi. Kestävyyden ja monimuotoisuuden takaamiseksi hyödyntäminen suhteutetaan luonnonvaran uusiutumiskykyyn. Uusiutumattomat luonnonvarat hyödynnetään säästävän periaatteen käytön mukaisesti, jotta niitä voidaan hyödyntää mahdollisimman pitkällä aikavälillä. Maa- ja metsätalousministeriön luonnonvarastrategian mukaan luonnonvarojen käyttö on kestävää muun muassa silloin, kun luonnonvarojen käytössä otetaan huomioon luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen ja luonnonvarojen käyttö ei olennaisesti huononna ympäristön laatua. (Kuusiniemi ym. 2001, 545; Nordberg 2010, 54.)

Kestävän kehityksen periaate on julistettu ylimmäksi päämääräksi ympäristöoikeudessa ja sen ajattelussa. Kestävä kehitys koostuu useasta eri ulottuvuudesta, joista taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus esiintyvät muun muassa maatalouden harjoittajille myönnettävien EU-tukien kautta. *Kestävän käytön periaate* puolestaan liittyy ensisijaisesti luonnonvarojen käytön sääntelyyn ja tarkoittaa, että luonnonvaroja käytettäessä on huomioitava niiden luontainen uudistumiskyky. Luonnonvarojen kestävän käytön tukemisella tarkoitettavan elollisen luonnon lisäksi myös sen kohdentamista elottoman luonnon luonnonvaroihin ja sellaisiin luonnonympäristön osiin, joista voi ilmetä niukuutta. (Hollo 2009b, 23, 25.)

Luonnonvarojen säilyminen tulevaisuudessa halutaan taata kestävän käytön avulla. Kestävän käytön avulla kielletään luonnonvarojen laajamittainen tuhoaminen ja asetetaan osittain velvollisuus huolehtia luonnonvarojen uudistumiskyvyn säilymisestä. Kyseen tulevat tällöin esimerkiksi metsään ja riistaan liittyvät toimenpiteet sekä maankäytössä esiintyvät toimenpiteet. Kestävän käytön vaatimus kohdistuu vain niihin luonnonvaroihin, joita ei ole erikseen rajattu hyödyntämisen ulkopuolelle. Lähtökohtana kestävälle käytölle on käyttömahdollisuuksien sääntely, kun luonnonsuojelussa lähtökohtana on luonnonvarojen käyttömahdollisuuksien estymisen estäminen. Molemmat edellä mainitut seikat ovat välttämättömiä luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi. *Kestävän kehityksen* tavoitteena on muun muassa luonnonvarojen hallitsemattoman käytön vähentäminen. *Kestävän käytön* lähtökohtana on ”ihmisen perusoikeus terveelliseen ja hyvinvoinnin takaavaan elinympäristöön samalla, kun valtioiden tulee vastata luonnon riiston vähentymisestä ja lopullisten tuhojen torjumisesta”. Luonnonvaratalouden sääntelyssä lainsäätäjällä on yleensä tukeutunut kestävän käytön periaatteisiin, joka on yksi vakiintuneista ympäristöön liittyvistä ohjausperiaatteista. Lainsäädännössä on selkeästi nähtävissä uusiutuvia luonnonvaroja koskeva kestävän käytön periaate, joka puolestaan ei niinkään ole saanut selkeää linjaa uusiutumattomien luonnonvarojen kohdalla. (Borgström 2008, 134; HE 79/1996; Hollo 2009a, 21–22, 54; Kuusiniemi ym. 2001, 546, 550.)

Metsästyksessä kestävän käytön periaate näkyy ensisijaisesti riistaeläinkantojen kestävyden turvaamisessa. Metsästyslain 20 §:n mukaan metsästystä on harjoitettava kestävän käytön mukaisesti riistaeläinkantoja vaarantamatta sekä luontoa tarpeettomasti vahingoittamatta. Lisäksi mainitun lain mukaan riistanhoidolla on pyrittävä turvaamaan riistaeläinkantojen tuoton jatkuvuus, joka tukee kestävän käytön periaatteita. Luonnonsuojelulaki ei suoranaisesti koske metsästyslain tarkoittamia riistaeläimiä kuten suurpeijotia, eikä osaa vesilinnuista. (Kuusiniemi ym. 2001, 547–548.)

Maataloudessa kestävää käyttöä ei ole varsinaisessa termillisessä muodossaan avattu, mutta yhteenvedon voidaan todeta, että viljelymenetelmissä kestävän käytön periaate ilmenee pyrkimyksenä toteuttaa sellaista toimintaa, joka osaltaan mahdollisimman vähän aiheuttaa ympäristössä negatiivisia muutoksia. Muun muassa erilaiset lannoite- ja myrkkysäännökset rajoittavat ympäristöön kohdistuvia haittoja. Maatalouden kestävä kehitys puolestaan tarkoittaa sellaisia taloudellisia seikkoja, joiden avulla Suomessa on

ylipäättään mahdollista työskennellä maatalouden puolella. Erilaisten maatalouteen suunnattujen tukien kautta tarjotaan viljelijöille tukea ympäristön kannalta kestävän kehityksen ylläpidossa ja kehittämisessä.

2.4 Riistanhoito – osa luonnonsuojelua

Riistanhoitoon liittyvä lainsäädäntö saa vaikutteensa EU-oikeudesta: yleissopimukset on johdettu direktiivien kautta muun muassa luonnonsuojelulainsäädäntöön sekä metsästyslainsäädäntöön. Bernin sopimus vaikuttaa esimerkiksi suurpetopolitiikkaan, joka metsästyksessä esiintyy pyydystämiseen ja tappamiseen liittyvinä keinoina, kuten kieltona käyttää sellaisia keinoja, joilla on mahdollista pyydystää ja tappaa suuria lukumääriä eläimiä ilman, että saalistettavia yksilöitä on mahdollista valikoida. Bernin sopimus vaikuttaa metsästyksen harjoittamiseen myös rauhoitusaikojen kautta.

Metsästyslainsäädäntöön kuuluu olennaisesti viisaan ja kestävän käytön periaate, jota voidaan tulkita siten, että metsästäjän luonnolle aiheuttamien menetysten korvaaminen tapahtuu nykyään erilaisilla luonnon- ja riistanhoidollisilla toimenpiteillä. Metsästyks- ja luonnonsuojelulainsäädännön välisestä soveltamisalajaosta säädettiin vuoden 1993 metsästyslain uudistuksen yhteydessä siten, että joistakin rauhoittamattomista sekä taloudellisesti hyödynnettävistä riistalajeista säädetään metsästyslainsäädännössä. (Borgström 2008, 127–128; Ilvesviita 2005, 90.) Muut rauhoituksen piiriin kuuluvat eläinlajit ovat puolestaan sijoitettu luonnonsuojelulain alle.

Metsästyslain 3 §:ssä määritetään riistanhoito, joka lain mukaan tarkoittaa sellaista toimintaa, jonka tarkoituksena on lisätä, säilyttää tai parantaa riistaeläinkantaa ja eri eläinkantojen välistä tasapainoa riistaeläinkantoja säätelemällä, niiden elinolosuhteita turvaamalla tai parantamalla. Hallituksen esityksen (HE 300/1992 vp) mukaan riistaeläimeksi luokitteleminen edellyttää saaliilla olevan tiettyä käyttöarvoa, joka voi olla ravintoarvoa tai turkin tai muiden osien käyttökelpoisuutta. Lain 40 §:n mukaan Suomen riistakeskus³ voi metsästysoikeuden haltijalle antaa luvan pyydystää riistaeläimiä elävänä käyttämällä pyydystämässä muutoin kiellettyjä pyyntivälineitä tai

³ Suomen riistakeskus on Metsästäjien keskusjärjestön sekä riistanhoitopiirien yhdistämisen seurauksena syntynyt hallinnollinen organisaatio (MmVM 23/2010 vp, 2).

-menetelmiä mikäli pyydystämisen syynä ovat riistanhoidolliset toimenpiteet tai tarhaaminen. Lupa on mahdollista myöntää myös eläinten rauhoitusaikana tai munien ottamiseen.

Riistanhoito käsittää kokonaisuudessaan erilaiset riistanhoitotoimenpiteet, riistalaskennat, vahinkojen arvioinnin sekä edellä mainittujen tietojen pohjalta laaditut riistakantojen verotus- ja rauhoitussuunnitelmat. Riistanhoidosta ja siihen liittyvistä toimenpiteistä ei saa aiheutua vahinkoa tai haittaa. Nämä kuuluvat useimmiten metsästysseuran riistanhoitosuunnitelmaan, joka käsittää ajallisesti enintään viisi vuotta. Pitkävaikutteisilla riistanhoitotoimenpiteillä, esimerkiksi elinympäristöjen hoidolla ja parantamisella, saalisverotuksen suunnittelulla tai harkitulla riistalajin istuttamisella on pitkäaikaisia vaikutuksia laji- ja ympäristöntasoon. Pitkävaikutteisista riistanhoitoa tuetaan erilaisilla lyhytvaikutteisilla riistanhoitotoimenpiteillä, kuten pesimälaitteiden teolla, pienpetojen pyynnillä, riistan talviruokinnalla ja riistapeltojen perustus- ja ylläpitotoimenpiteillä. (Suomen metsästäjäliitto 2012, 132.)

Riistapello on nimensä mukaisesti peltoalue, joka on perustettu riistan ruokintaa varten. Riistapelot ovat toimivimpia ja syntyvät parhaiten metsästysseuran ja viljelijän yhteistyöllä, sillä oikein sijoitettu ja hyvin suunniteltu riistapello ohjaa eläimiä pois ongelmakoista, kuten viljelyspellolta. Riistapeltojen teko vaatii hieman enemmän kuin kuokan ja kylvövasun: tietoa eläinten käyttäytymisestä ja niiden ravintovaatimuksista, maanviljelystekniikan ja kasvilajien viljelysvaatimusten tuntemista, ekologista näkemystä sekä tarvittavat koneet ja laitteet maan muokkaamiseen. (Malinen & Väänänen 2002, 67.)

Riistapelloissa kyseessä on luonnonvaraisen riistalajiston luonnonhoidollinen toimenpide, jonka tarkoituksena on tarjota ravintoa ympärivuotisesti. Hyvin suunniteltu riistapello tarjoaa myös suojaa ja lisääntymispaikkoja eri lajeille. EU tarjoaa tukeaan riistapelloasioissa, mutta yksityishenkilö ei voi saada tukea harjoittaessaan riistanhoitoa harrasteluontoisesti. Sen sijaan yhteistyö viljelijän kanssa mahdollistaa tuen saamisen, jolloin viljelijän on mahdollista hakea tukea osana luonnon monimuotoisuuden edistämistä. Viljelijän on sitouduttava suunnitelman mukaisesti tekemään tarvittavat

toimenpiteet luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi sopimusalueella ja hoitamaan aluetta sopimusehtojen mukaisesti. (Malinen & Väänänen 2002, 67; Valtioneuvoston asetus luonnonhaittakorvauksesta ja maatalouden ympäristötuesta 644/2000, 29 §.)

Maatalousympäristössä luonnon monimuotoisuus riippuu monesta seikasta ja sen raamit luodaan pitkälti voimassa olevan maatalouspolitiikan myötä. Maatalousympäristössä luonnon monimuotoisuutta voi edistää esimerkiksi muokkaamalla lannoittamattomat pellot luonnonhoitopelloiksi, joita ovat esimerkiksi edellä mainitut riistapellot. Luonnonhoitopeltojen tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden lisääminen, eikä torjunta-aineiden käyttäminen ole niillä sallittua. Maatilalla, joka saa tukea viljelyyn EU:n kautta, on oltava tietyinä aikana kahta eri viljelykasvia tai muuta maatalousmaan hoito- tai käyttömuotoa maatalousmaassaan. Tätä kutsutaan viljelykierroksi. Viljelykierron kautta samalle peltoalueelle ei viljellä peräkkäisinä vuosina samoja kasveja, vaan kasvien viljelyaloja vaihdellaan vuosittain. Edellä mainittu on myös yksi maanviljelyn keino toteuttaa luonnonsuojelua, sillä luonnonhoitopellot ovat hoidettuja, viljelemättömiä peltoja, joita tulee pitää sellaisessa kunnossa, ettei alueiden käyttö maatalouden tarkoituksiin vaarannu. (Maa- ja metsätalousministeriön asetus täydentäviin ehtoihin liittyvistä hyvän maatalouden ja ympäristön vähimmäisvaatimuksista 189/2009, 5 §; Maaseutuverkosto 2010, 6, 8; Maatilan ympäristökäsikirja 2013, 35–36; Ympäristöakatemian 2011, 35.)

2.5 Maatalouden tuet osana riistanhoitoa

Maataloustukiin liittyen EU-tukia on useita kymmeniä. Käsiteltävän aiheen kannalta keskeisimmät Suomea koskettavat maataloustukimuodot ovat maatalouden ympäristötuki sekä ei-tuotannollinen investointituki. Nämä tukimuodot nousevat esiin siksi, että niiden merkitys on luonnonsuojelullisesti tärkeä. Metsästyksessä riistanhoidon kannalta huomionarvoisia rahoitusmuotoja ovat lisäksi LUMO⁴-tuki, joka käytännössä tarkoittaa ei-tuotannollista investointitukea, sekä Life-ohjelman ja Leader-toiminnan kautta saatavat rahoitusmuodot. Luonnonhaittakorvauksesta, maatalouden ympäristötuesta sekä eräistä muista ympäristön ja maaseudun tilan parantamiseen liittyvistä tuista annettu laki (1440/2006, 1 §) säätelee sellaisista tuista, joiden tavoitteena on muun muassa korvata pohjoisista epäsuotuisista luonnonolosuhteista maataloudelle aiheutuvia haittoja sekä kehittää ja edistää maaseudun uusiutuvien luonnonvarojen kestäväää käyttöä ja ympäristön tilan parantamista. Kyseinen laki pohjautuu EU:n maaseutuasetukseen (Neuvoston asetus (EY) N:o 1698/2005, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston (maaseuturahaston) tuesta maaseudun kehittämiseen, jäljempänä maaseutuasetus).

Perustietoa maataloustuista

Viljelijät ovat kokeneet luonnonsuojelun ja siihen liittyvien asioiden sotkevan varsinaista omaa työtään. Luonnonsuojelun merkityksen kasvaminen maanviljelyssä on aiheuttanut tiloilla töiden lisääntymistä, sillä pelkkä viljeleminen ei enää riitä, vaan aikaa menee myös tukihakemusten täyttämiseen ja tukiin liittyvien ehtojen noudattamiseen. Esimerkiksi EU-tukiin liittyvä viljelykierto on joidenkin viljelijöiden mukaan lisätyötä aiheuttava toimenpide, koska viljelykierro edellyttää sitä, ettei peräkkäisinä vuosina samalle pellolle viljellä samaa kasvilajiketta. Näin ollen viljelijät joutuvat tekemään kirjanpitoa

⁴ LUMO-tuen piiriin kuuluvia mahdollisia kohteita voivat esimerkiksi olla pellon ja metsän sekä pellon ja vesistön välissä olevat reunavyöhykkeet. Näiden lisäksi LUMO-tukea voi saada myös olla myös erilaisten kosteikkojen sekä lintujen levähdys- ja ruokailupaikkojen perustamiseen (ProAgria Pohjois-Karjala 2014b.) Puhuttaessa LUMO-kohteesta tarkoitetaan sillä luonnon monimuotoisuuden, maiseman ja vesien-suojelun kannalta merkittäviä alueita, joita kartoitetaan niin sanotussa LUMO-yleissuunnittelussa. Sen tavoitteena on maatalousympäristöön olennaisena osana kuuluvien, luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeiden kohteiden hoidon ja ylläpidon ohjaaminen. Kohteita hoidetaan niin laiduntamalla kuin myös niittämällä ja raivaamalla. Alueen hoidon tarkoituksena on alueen ravinnepitoisuuden vähentäminen ja kasvupaikan avoimuuden ja valoisuuden lisääminen. LUMO-yleissuunnittelu ei ole viljelijöille pakollinen toimenpide, vaan se perustuu vapaaehtoisuuteen. (Järki: Maatalouden ja vesien-suojelun järkevää edistämistä 2014.)

sen suhteen, millaisia viljelykasveja he ovat tietyille pelloille viljelleet ja miten seuraavana keväänä tapahtuvissa kevätkylvöissä viljelykasvien kylvöjä pitää muuttaa, jotta samat kasvit eivät edes vahingossa joudu peräkkäisinä vuosina viljellyksi samaan peltoon.

Viljelijät ovat myös kokeneet, että EU-tukien hakeminen on lisännyt turhaa byrokratiaa ja valvontaa tiloilla ja tilojen toiminnassa. Heidän mukaansa edes pieniin virheisiin ei ole varaa, sillä tarkastuksessa mahdollisesti huomautetut pienetkin rikkomukset voivat johtaa viljelijän kannalta suuriin tulonmenetyksiin, kun tukiehtojen rikkominen voi johtaa mahdollisesti saatujen tukien osittaiseen tai koko tuen takaisinperintään. Siksi on ikävää, että tärkeän asian, luonnonsuojelun, takia alkutuotannon parissa työskentelevät tahot kokevat luonnonsuojeluasiat aikaa vievinä ja hankalina. Viranomaisilla onkin näiden asioiden osalta tärkeä rooli ja viranomaisten tulisi paitsi perehdyttämisen, myös informoinnin avulla viestittää viljelijöille, kuinka tärkeitä nämä asiat ovat ja miksi niiden eteen joutuu näkemään hiukan vaivaa.

Suomessa maatalouspolitiikan perustan muodostavat EU:n yhteisen maatalouspolitiikan tukimuodot, joita ovat EU:n kokonaan rahoittamat suorat tuet. Tämän lisäksi suomalaisen maatalouspolitiikan perustana ovat muun muassa koko maassa maksettavat, EU:n osittain rahoittamat maatalouden ympäristötuki sekä luonnonhaittakorvaus, eli LFA⁵. Maatalouden tuilla on merkittäviä vaikutuksia maatalouteen koko EU:ssa. Vaikutukset ovat paitsi taloudellisia, myös ympäristöllisiä, kulttuurisia ja poliittisia. EU-rahoitteisten tukien lisäksi kansalliset maataloustuet ja maaseudun kehittämistuet ovat merkittäviä ja ne täydentävät EU-rahoitteisia tukia. (Niemi, Liesivaara, Lehtonen, Huan-Niemi, Kettunen, Kässi & Toikkanen 2014, 14; Raunio & Saari 2013, 116; Voutilainen, Vihinen & Wuori. 2009, 11, 13, 14.)

⁵ LFA: Tietyt maaseutualueet on luokiteltu EU:ssa maatalouden harjoittamisen kannalta epäsuotuisiksi alueiksi. (Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos, 49; Voutilainen ym. 2009, 15.) Luonnonhaittakorvausten tulee maaseutuasetuksen (Neuvoston asetus (EY) N:o 1698/2005) Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston (maaseuturahaston) tuesta maaseudun kehittämiseen) 37 artiklan mukaan korvata viljelijöille aiheutuneet lisäkustannukset ja tulonmenetykset, jotka liittyvät maataloustuotantoa haittaaviin seikkoihin. Edellytykset luonnonhaittakorvauksesta myönnettävän tuen saamiseksi ovat samat, jotka liittyvät maatalouden ympäristötuen saamiseen liittyviin ehtoihin ja jotka on mainittu luonnonhaittakorvauksesta, maatalouden ympäristötuesta sekä eräistä muista ympäristön ja maaseudun tilan parantamiseen liittyvistä tuista annetun lain 5 §:ssä.

EU:n jäsenmaiden maatalouden harjoittajat kohtaavat niin peltoviljelyssä kuin karjataloudessa ekologisiin perusteisiin pohjautuvia toiminnallisia ympäristövaatimuksia, jotka nojautuvat joko suoraan oikeussääntöihin tai ovat maataloutta harjoittavan henkilön vapaaehtoisesti antamiin sitoumuksiin tai sopimuksiin perustuvia. Ympäristövaatimukset voivat tulla esiin myös haetun maataloustuen edellytyksissä. Ympäristön tilan heikentymisen estämiseen ja ympäristön parantamiseen koetetaan maataloudessa pyrkiä esimerkiksi pakottavien säännösten tai vaihtoehtoja sallivalla lainsäädännöllä, joista pakottavaa säädäntöä on esimerkiksi erilaiset ympäristömaksut ja vaihtoehtoja sallivaa säädäntöä on muun muassa erilaiset koulutus- ja neuvontatoimenpiteet. (Nordberg 2010, 51.)

Täydentäviin ehtoihin liittyvästä hyvän maatalouden ja ympäristön vähimmäisvaatimuksista annetun maa- ja metsätalousministeriön asetuksen (189/2009) 1.2 §:ssä todetaan, että kyseessä olevaa asetusta sovelletaan myös tiettyjen EU-rahoitteisten tukien, kuten esimerkiksi EY:n maaseutuasetuksessa (1698/2005) tarkoitettujen tukien soveltamiseen, joita ovat edellä mainitun maaseutuasetuksen 36 artiklan a-kohdan mukaan sellaiset toimenpiteet, joiden tavoitteena on maatalousmaan kestävä käyttö. Tällaisia toimenpiteitä ovat esimerkiksi maatalouden ympäristötuet, luonnonhaittakorvaukset sekä ei-tuotannollisten investointien tukeminen. Maatalouden ympäristötukea myönnetään mainitun asetuksen 39 artiklan mukaan viljelijöille, jotka tekevät vapaaehtoisesti maatalouden ympäristösitoumuksia. Maatalouden ympäristötukea on mahdollista myöntää myös muille maankäyttäjille, esimerkiksi metsästysyhdistyksille, jos tämä on ympäristötavoitteiden saavuttamiseksi hyvin perusteltua.

Maatalouden ympäristötukeen liittyvää erityistukea on mahdollista hakea muun muassa eläin- ja kasvilajien säilymisen ja lisääntymisen kannalta tärkeiden kohteiden ja alueiden hoitoon tai hoitoon ja perustamiseen. Tällaisia ovat esimerkiksi lintujen pesintä-, ruokailu- ja levähdysalueina toimivat pellot, uhanalaisten eläinten esiintymispaikat sekä muut monimuotoisuuspellot. Hoitotoimenpiteitä voivat olla esimerkiksi pensaiden ja puiden raivaus, laidunnus tai alueelle vievien polkujen perustaminen. Ei-tuotannollinen investointituki puolestaan soveltuu kosteikkojen perustustöiden kustannuksiin, esimerkiksi kaivamiseen tai patoamiseen, jonka jälkeen on tehtävä ympäristötuen erityistukisopimus kosteikon hoidosta. Sekä maanviljelijät että rekisteröidyt yhdistykset voivat

ei-tuotannollisten investointien jälkeen hakea erityistukisopimuksia, joita ovat muun muassa suojavyöhykkeiden perustaminen ja hoito sekä monivaikutteisten kosteikkojen hoito. (Maaseutuvirasto 2014a; Maaseutuvirasto 2014b.)

Maatalouden ympäristötuki

EU edellyttää jäsenmailtaan ympäristöystävällisiin viljelytapoihin kannustavaa tukijärjestelmää, jonka lisäksi EU maksaa puolet järjestelmän kustannuksista. Vuonna 1995 otettiin EU:ssa käyttöön maatalouden ympäristötuki, jonka myötä Suomessa on ollut mahdollista saada maatalouden ympäristötukijärjestelmästä taloudellista tukea maatalousalueiden monimuotoisuuden ylläpitämiseen ja edistämiseen. Tuen tarkoituksena on korvata tuotannon vähenemisestä ja kustannusten lisääntymisestä aiheutuneet tulonmenetykset niille viljelijöille, jotka sitoutuvat maatalouden ympäristökuormituksesta vähentäviin toimenpiteisiin sekä edistämään luonnon monimuotoisuuden ja ympäristön vaikutukset huomioon ottavia viljelymenetelmiä. (Tiainen, Kuussaari, Laurila & Toivonen 2004, 359, 261–262; Voutilainen ym. 2009, 15.)

Maatalouden ympäristötuki jakautuu kaikille viljelijöille pakollisiin perus- ja lisätoimenpiteisiin sekä vapaaehtoiisiin erityistukiin. Perustoimenpiteitä ovat muun muassa viljelyn ympäristösuunnittelu ja seuranta sekä kasvinsuojelu. Pakollisilla perustoimenpiteillä on haluttu esimerkiksi kohdistaa ympäristönsuojelutoimet tehokkaasti sekä pitää yllä maatalousympäristön luonnonvaraisia luontotyypppejä. Viljelijä sitoutuu näin ollen muun muassa pitämään yllä tilallaan jo olevia maatalousluonnon monimuotoisuuskohteita. Perustoimenpiteiden lisäksi viljelijän on valittava yksi lisätoimenpide, joita ovat esimerkiksi peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys ja kevennetty muokkaus sekä maatalon monimuotoisuuskohdeet. Ympäristötuen erityistuki puolestaan on suunnattu pääosin vesistöjensuojeluun sekä luonnon ja viljelymaiseman monimuotoisuuden säilyttämiseen ja hoitoon erityiskohteissa. Erityistukea voi saada esimerkiksi kosteikoiden perustamiseen ja luonnon monimuotoisuuden edistämiseen. (Tiainen ym. 2004, 359, 261–262; Voutilainen ym. 2009, 15.)

EU:n maaseutuasetus (1698/2005) edellyttää ympäristötuen käyttöönottoa jokaisessa jäsenvaltiossa, sillä ympäristötuki on niille pakollista. Maatalouden ympäristötuen tarkoituksena on varmistaa voimassa olevan ympäristötukijärjestelmän vaikutusten pysy-

vyys, sillä sen tavoitteisiin kuuluvat muun muassa ympäristöön kohdistuvan kuormituksen pienentäminen sekä maatalousalueiden luonnon monimuotoisuudesta huolehtiminen. Ympäristötuen avulla viljelijän on mahdollista sopeutua paremmin tiukentuviin ympäristönsuojeluvaatimuksiin. Maatalouden ympäristötuki ja luonnonhaittakorvaus ovat tärkeä osa maatalojen toimeentuloa. Samalla nämä tukimuodot ovat tärkeitä myös ympäristönäkökannalta, sillä kyseiset tuet edistävät ympäristönäkökantojen sekä kestävä kehityksen huomioon ottamista maaseudun kehittämisessä. (HE 217/2006 vp, 7; 11YmVL 39/2006, 2.)

Ympäristötukea voidaan luonnonhaittakorvauksesta ja maatalouden ympäristötuesta annetun valtioneuvoston asetuksen (644/2000) 9 §:n mukaan maksaa viljelijälle, joka noudattaa tavanomaista hyvää maatalouskäytäntöä. Hyvä maatalouskäytäntö tarkoittaa viljelyä, jota vastuuntuntoinen viljelijä harjoittaa paikkakunnan olosuhteet huomioon ottaen. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että pelto on muokattava ja lannoitettava tarkoituksenmukaisella tavalla ja kylvö tulee tehdä niin, että se mahdollistaa tasan itämisen. Lisäksi viljelyssä tulee käyttää alueelle soveltuvia kasvilajeja. Viljelijän tulee myös noudattaa yleisiä ympäristömääräyksiä. Näiden vaatimusten perusta löytyy neuvoston asetuksen ((EY) N:o 73/2009) 6 artiklasta, jonka mukaan jäsenmaiden tulee varmistaa, että maatalousmaa säilytetään maatalouden ja ympäristön kannalta hyvässä kunnossa. Hyvään maatalouskäytäntöön kuuluu mainitun artiklan mukaan myös se, että maankäytössä huomioidaan alueen erityispiirteet, kuten maaperä ja ilmasto-olosuhteet. Näiden lisäksi on kiinnitettävä huomiota muun muassa maankäyttöön, viljelykiertoon sekä viljelykäytäntöihin.

Edellä mainitut liittyvät myös ympäristötuen täydentäviin ehtoihin. Täydentäviin ehtoihin liittyvästä hyvän maatalouden ja ympäristön vähimmäisvaatimuksista annetun maa- ja metsätalousministeriön asetuksen (189/2009) 1.1 §:n mukaan annettua asetusta sovelletaan niihin toimenpiteisiin, joita suoria tukia saavan viljelijän tulee noudattaa hyvän maatalouden ja ympäristön vähimmäisvaatimuksena koko Suomen alueella.

Maaseutuasetuksen (1698/2005) 41 artiklan mukaan tukea ei-tuotannollisiin investointeihin myönnetään, jos niiden avulla sitoudutaan kyseisen asetuksen 36 artiklassa mainittuihin maatalouden ympäristötavoitteiden toteuttamiseen. Maaseudun ympäristötuen

tavoin ei-tuotannollisia investointeja ohjaavat luonnonhaittakorvauksesta, maatalouden ympäristötuesta sekä eräistä muista ympäristön ja maaseudun tilan parantamiseen liittyvistä tuista annettu lain 1440/2006 5 §:n asettamat ehdot ja edellytykset.

3 Kansainvälisten sopimusten vaikutukset metsästykseseen ja riistanhoitoon

Kansainvälisillä sopimuksilla on suuri merkitys ympäristöoikeuden kannalta: sopimuksen allekirjoittaneet osapuolet sitoutuvat ympäristömme kannalta merkittävään yhteistyöhön kaikille yhteisillä ehdoilla, sillä kansainvälisellä tasolla tulokset ovat merkittävämpiä kuin yksilötasolla toimittaessa. Sopimuksen allekirjoittaneilla on mahdollisuus myös olla sitoutumatta sopimuksessa oleviin joihinkin ehtoihin, mikäli esimerkiksi jokin sopimuksessa uhanalaiseksi määritelty laji ei täytä uhanalaisuuden kriteereitä.

3.1 Euroopan luonnonvaraisen kasviston ja eläimistön sekä niiden elinympäristön suojelu

Euroopan luonnonvaraisen kasviston ja eläimistön sekä niiden elinympäristön suojelua koskevan yleissopimuksen tavoitteena on erityisesti valtioiden välistä yhteistyötä vaativien lajien suojelu. Yleissopimus tunnetaan myös Euroopan luonnonsuojelusopimuksena sekä *Bernin sopimuksena*. Sopimus on johtanut Euroopan unionin lainsäädäntöön Natura 2000 -verkoston sekä luonto- ja lintudirektiivien osalta. (SopS 29/1986; Suvanto & Similä 2011, 38.)

Suomi liittyi sopimukseen vuonna 1986 tehden samalla varauman, jonka mukaan Suomi ei sovelle sopimusta suden, karhun, kanahaukan, lapinmyyrän ja kyyn kohdalla (SopS 29/1986, 2 §). Sopimuksen johdannossa todetaan luonnonvaraisen kasviston ja eläimistön muodostavan arvokkaan luonnonperinnön jolla on tärkeä tehtävä biologisen tasapainon ylläpitämisessä ja joka sen vuoksi olisi säilytettävä tuleville sukupolville.

Luonnollisen elinympäristön säilyttäminen on tärkeää kasviston ja eläimistön suojelemiseksi, sillä lukuisia luonnonvaraisia kasvi- ja eläinlajeja hyödynnetään lähes sukupuuttoon saakka. (SopS 29/1986.)

Bernin sopimus koskee luonnonvaraisten eläinlajien erityistä suojelua, joiden kohdalla on kiellettyä

- kaikäntyyppinen tahallinen pyydystäminen ja hallussapito sekä tahallinen tappaminen
 - lisääntymis- tai lepopaikkojen tahallinen vahingoittaminen tai hävittäminen
 - luonnonvaraisen eläimistön tahallinen häiritseminen erityisesti lisääntymiskautena sekä poikasten kasvuaikana ja talviunen aikana, mikäli häiritsemisellä on merkitystä yleissopimuksen tavoitteille
 - munien tahallinen hävittäminen tai kerääminen tai tyhjiinkin munien hallussapito
 - erityisen suojelun kohteena olevien elävien tai kuolleiden eläinten, mukaan luettuna täytettyjen eläinten ja eläinten helposti tunnistettavissa olevien osien tai johdannaisien, hallussapito tai kotimaankaupan harjoittaminen.
- (SopS 29/1986, 6 artikla.)

Elinympäristön suojelun toteuttamiseksi suojelunalueiden suunnittelussa on muun muassa huomioitava suojeltavien alueiden suojelutarpeet rajoittamalla alueiden pilaantumista tai estämällä se kokonaan. Alueiden suojelu käsittää vaeltavien lajien vaellusreittien varrella olevia ruokailu-, talvehtimis-, levähdys-, lisääntymis- ja sulkasatoalueita. Suojelun kohteena olevien eläinlajien hyödyntämistä säännellään kantojen vaarantamisen ehkäisemiseksi muun muassa rauhoitusajoilla ja muilla niiden hyödyntämistä koskevilla sääntelyillä.

Kaikkien suurpetojen Euroopan kantojen hoitosuunnitelmat on valmistettu Bernin sopimuksen puitteissa, jota varten on arvioitu sopimusvaltioiden eläinkannat, eläinlajien levinneisyys, mahdolliset uhat sekä uhanalaisuusluokat. Lisäksi sopimus edellyttää muun muassa ”umpimähkään” toimivien pyynti- ja tappovälineiden kieltämistä. (Borgström 2011, 25; Ilvesviita 2005, 306.)

Suomi on Bernin sopimukseen liittyessään sitoutunut noudattamaan kyseisen sopimuksen mukaisia pyyntimenetelmiä ja -tapoja, jonka lisäksi Suomen tulee EU:n jäsenvaltiona noudattaa luonto- ja lintudirektiiveissä esiin nostettuja seikkoja metsäs-

tysmenetelmiin liittyen (HE 157/2012 vp, 3–4). Metsästyslain (615/1993) 33 §:n mukaan metsästyksessä kiellettyjä pyyntivälineitä ovat esimerkiksi räjähteet, myrkyt, tainnuttavat ja tappavat sähkölaitteet sekä elävien eläinten käyttö houkuttimena. Jäsenvaltioiden on luontodirektiivin 15 artiklan mukaan kiellettävä kaikkien niiden metsästysmenetelmien käyttäminen, jotka saattavat aiheuttaa lajin kantojen paikallisen häviämisen tai merkittävää häiriötä. Jäsenvaltioiden tulee myös lintudirektiivin 8 artiklan mukaisesti kieltää kaikkien sellaisten välineiden, laitteiden ja menetelmien käyttäminen, joiden avulla voidaan joko laajamittaisesti tai valikoimattomasti pyydystää tai tappaa lintuja.

3.2 Biologisen monimuotoisuuden suojelu

Luonnon monimuotoisuuden eli biodiversiteetin suojelua ohjaa nykyään kansainvälisellä tasolla vuonna 1992 Yhdistyneiden kansakuntien (YK) ympäristö- ja kehityskonferenssissa Brasilian Rio de Janeirossa allekirjoitettu luonnon monimuotoisuutta koskeva YK:n yleissopimus. Sopimus kuuluu tärkeimpiin ympäristöalan kansainvälisiin sopimuksiin ja tunnetaan yleisesti nimellä *Rion sopimus*. Sopimus johti syntyessään eräänlaiseen kansainvälisellä sekä kansallisella tasolla tapahtuvaan luonnonsuojelutyöhön, joka ohjaa myös Suomessa tapahtuvaa luonnonsuojelusääntelyä. Sopimuksen mukaan luonnon monimuotoisuuden suojeleminen on ihmiskunnan yhteinen huolenaihe, jonka vaikutus ulottuu luonnonsuojelun normistojen ulkopuolelle. Biodiversiteettioikeuteen sisältyy olennaisesti pääosan kattava ympäristöoikeus, jonka alaan on luettavissa kaikki ympäristön tilaan vaikuttava ihmisen toimintaa ja käyttäytymistä ohjaava sääntely. Nykyään luontoa pyritään suojelemaan luonnon itsensä säilymisen vuoksi, ei vain ihmisten eduksi. (Kokko 2003, 64; SopS 78/1994.)

Edellä mainittu ilmenee muun muassa ympäristönsuojelulain (86/2000) 1 §:n 2 kohdassa, jonka mukaan lain tavoitteena on muun muassa turvata terveellinen ja viihtyisä sekä luonnontaloudellisesti kestävä ja monimuotoinen ympäristö. Mainittu lainkohta välittyy suoraan Rion sopimuksesta, jonka tavoitteena on maapallon ekosysteemin, eläin- ja kasvilajien sekä perintötekijöiden monimuotoisuuden suojelu, luonnonvarojen kestävä käyttö sekä luonnon geenivarojen käytöstä saatavien hyötyjen oikeudenmukainen jako. Sopimuksella varmistetaan laaja-alaisesti kansallisin toimin monimuotoisuuden turvaa-

minen siten, ettei esimerkiksi pitkällä aikavälillä biologisten luonnonvarojen käyttö johda monimuotoisuuden vähenemiseen sekä pyritään säilyttämään luonnon monimuotoisuus kaikessa luontoa muokkaavassa toiminnassa, kuten maa- ja metsätaloudessa, kalastuksessa, metsästyksessä ja matkailussa. (Kuusiniemi 1996, 2; Kuusiniemi ym. 2001, 68, 203, 545–546; Suvantola & Similä 2011, 37–38.)

Rion sopimus astui voimaan kansainvälisesti vuonna 1993 ja Suomessa vuotta myöhemmin. Sopimuksen katsotaan olleen ensimmäinen poliittinen asiakirja, jossa valtiot tunnustavat luonnonsuojelun perusteeksi myös luonnon itseisarvon. Sopimuksessa korostetaan suojelutavoitteiden liittämistä osaksi luonnon kestävästä käytöstä, jolla tarkoitetaan luonnon monimuotoisuuden suojelua niin ekosysteemien, lajien kuin perimänkin tasolla. Sopimuksen johdannossa todetaan myös lisäksi tietoisuus biologisen monimuotoisuuden merkityksestä ja eräiden ihmisten toimien merkittävästä ja jatkuvasta biologisen monimuotoisuuden vähentämisestä, jotka aiheuttavat lajien uhanalaistumista ja sukupuuttoon kuolemista. (Kokko 2003, 64; SopS 78/1994; Tiainen, ym. 2004, 19.)

3.3 Vesilintujen kansainvälisesti merkittävien elinympäristöjen suojelu

Vesilintujen elinympäristönä kansainvälisesti merkittäviä vesiperäisiä maita koskeva yleissopimus eli *Ramsarin kosteikkosopimus* on ensimmäinen kansainvälinen, tiettyjen luontotyyppien suojelua koskeva sopimus. Sopimus on uhanalaisten kosteikkojen kannalta merkittävä, sillä sen tavoitteena on kosteikkojen häviämisen estäminen lähtökohdanaan kosteikkojen ekologisten, taloudellisten, kulttuurillisten, tieteellisten ja virkistysellisten arvojen tunnustaminen sekä itse kosteikkojen ja vesilintujen säilymisen turvaaminen. Sopimuksen mukaan kosteikkoja pidetään kansainvälisenä luonnonvarana vesilintujen ylittäessä muuttomatkoillaan maiden välisiä rajoja. (SopS 3/1976.)

Kosteikkosopimus allekirjoitettiin Ramsarin kaupungissa Iranissa vuonna 1971 ja se tuli voimaan vuonna 1975 Suomen ja kuuden muun valtion ratifioitua sopimuksen. Tällä hetkellä sopimuksen ratifioineita valtioita on yhteensä 159 valtiota (Suomen riistakeskus 2014a). Sopimuksen mukaan sopimusosapuolten tulee edistää vesiperäisten maiden ja vesilinnuston suojelua perustamalla luonnonsuojelualueita vesiperäisille maille ja ilmoittamalla vähintään yksi alue kansainvälisesti merkittävien vesiperäisten maiden

luetteloon, jonka ylläpidosta vastaa Kansainvälinen luonnonsuojeluliitto, IUCN. Kaikki Suomen luetteloon ilmoittamat niin sanotut Ramsar-alueet kuuluvat Natura 2000-verkoston. Sopimuksen suojelulliset tavoitteet toteutuvat esimerkiksi luonnonsuojelulain toimeenpanossa. (Suvantola & Similä 2011, 39; Ympäristöministeriö 2004, 2; Ympäristöministeriö 2011; Hollo & Parkkari 1994, 260–261.)

Kosteikkosopimuksen 1 artiklan mukaan vesiperäisiä maita ovat erilaiset vesi- ja ranta-ruohikot sekä suot ja vedet: luonnolliset tai keinotekoiset, pysyvät tai virtaavat, makeat, murtovedet tai suolaiset vedet sekä merialueet, joiden syvyys ei laskuveden aikaan ylitä kuutta metriä. Vesilinnut puolestaan ovat lintuja, jotka ovat vesiperäisistä maista ekologisesti riippuvaisia. Sopimuksen 2 artikla velvoittaa sopimusosapuolten ehdottamaan kansainvälisesti merkittävien vesiperäisten maiden luetteloon sopivia vesiperäisiä maita maastaan liitettäväksi. Valinnassa tulee huomioida ensisijaisesti kansainvälisesti vesilinnustolle merkitykselliset vesiperäiset maat. (SopS 3/1976.)

3.4 Muuttavien luonnonvaraisten eläinten suojelu

Muuttavien luonnonvaraisten eläinten suojelua koskeva yleissopimus allekirjoitettiin Bonnissa vuonna 1979 ja se tunnetaan yleisesti nimellä *Bonnin sopimus*. Sopimuksessa muun muassa todetaan luonnonvaraisten eläinten olevan lukemattomissa esiintymismuodoissaan osa korvaamatonta luonnonjärjestelmää, joita on hyödynnettävä järkevästi ja säilytettävä ihmiskunnan hyväksi tulevia sukupolvia varten. Sopimuksessa jäsenvaltiot sitoutuvat kantamaan erityistä huolta kunkin valtion lainkäyttövaltaan kuuluvan alueen kautta ja sen ulkopuolella muuttavista luonnonvaraisista eläinlajeista. (SopS 62/1988.)

Bonnin sopimuksen 1 artiklassa määritellään muuttavien luonnonvaraisten eläinten suotuisa suojelutilanne, joka vastaa sisällöltään määritelmää lajin suotuisasta suojelutasosta. Sopimuksen 2 artiklan mukaisissa pääperiaatteissa sopimusvaltiot myöntävät muuttavien lajien suojelun tärkeyden ja sitoutuvat ryhtymään asianmukaisiin toimiin suojelun toteuttamiseksi. Tällaisia toimia ovat muun muassa muuttavien lajien

yhteistyössä toteutettavan tutkimustyön edistäminen ja tukeminen, muuttavien lajien rauhoittaminen sekä sopimusten tekeminen muuttavien lajien suojelemisesta ja vaalimisesta. (SopS 62/1988.)

3.5 Luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelu

Neuvoston direktiivi 92/43/ETY eli *luontodirektiivi* on annettu luontotyyppien sekä luonnonvaraisten eläimistön ja kasviston suojelusta. Sen tehtävänä on direktiivin 2 artiklan 1 kohdan mukaan luonnon monimuotoisuuden säilymisen edistäminen sekä kattava luonnonympäristön erityispiirteiden, lajien ja luontotyyppien suojeleminen. Saman artiklan 2 kohdan mukaan kyseisen direktiivin mukaisesti toteutetuilla toimenpiteillä pyritään varmistamaan unionin alueella tärkeänä pidettyjen luontotyyppien ja luonnonvaraisten eläin- ja kasvilajien suotuisan suojelun taso ja sen säilyttäminen tai ennalleen palauttaminen. Tätä tavoitetta palvelemaan on luotu EU:n alueen kattava suojeluverkosto Natura 2000, jota luontodirektiivi suurimmalta osin koskee. Jäsenmailla on velvollisuus esittää riittävässä määrin Natura 2000 -verkostoon otettavia suojelukohteita, joiden tulee yhtäältä olla lintudirektiivin mukaisia linnustonsuojelualueita sekä luontodirektiivin mukaisia merkityksellisiä luontoympäristöjä. (92/43/ETY; Hollo 2009b, 210; Suvantola & Similä 2011, 43.)

Luontodirektiivin lajikohtaiset suojelusäännökset koskevat direktiivin liitteissä mainittuja lajeja, joita ovat esimerkiksi liito-oravat, lepakot, tietyt susi- ja karhulajit sekä näätäeläimet. Suojeltuja luontotyyppejä puolestaan ovat esimerkiksi jokisuistot, järvet ja lammet sekä luonnonniityt. Direktiivissä on myös säädetty erilaisista raportointivelvoitteista, joita EU:n jäsenmailla on. Raportoinnin tarkoituksena on tuottaa tietoa luontotyyppien ja lajien suotuisasta tasosta. (92/43/ETY; Hollo 2009b, 210; Suvantola & Similä 2011, 43.)

Luontodirektiivin
liitteiden merkitys
ja esimerkkilajeja

II

Erityisten suojelutoimien alu-
eiden eläin- ja kasvilajit.
Natura 2000 -verkosto.

Ahma,
Ilves,
Jokihelmisimpukka,
Karhu,
Liito-orava,
Metsäpeura,
Naali,
Rupilisko,
Saukko,
Saimaannorppa,
Susi.

IV

Tiukkaa suojelua edellyttävät
eläin- ja kasvilajit.
Tahallinen tappaminen, pyy-
dystäminen, kerääminen ja
häiritseminen erityisesti pesin-
näaikana on kielletty.
Kaupallinen käyttö on
kielletty.
Lisääntymis- ja levähdyspaik-
kojen hävittäminen ja heiken-
täminen on kielletty.
Poikkeusmahdollisuus.

Karhu,
Liito-orava,
Naali,
Pohjanlepakko,
Saukko,
Saimaannorppa,
Susi.

V

Mahdollisen hyödyntämisen
sääntelyä vaativat
eläin- ja kasvilajit.

Euroopanmajava,
Itämerennorppa,
Jokirapu,
Metsäjänis,
Muikku,
Näättä,
Sammakko.

(Ympäristöhallinto 2013.)

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 2013:299 elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus) oli päätöksellään hylännyt alueella sijainneen kaupungin hakemuksen. Kaupunki oli hakenut lupaa saada poiketa luonnonsuojelulain mukaisesta uhanalaisen eläinlajin lisääntymis- ja levähdyspaikan suojelusta tarkoituksenaan purkaa kaupungin omistuksessa ollut vanha asuintalo, jossa pesi uhanalainen pohjanlepakko. KHO:n ratkaisun mukaan vanhan rakennuksen purkuluvan epääminen oli perusteltua, sillä luonnonsuojelulain 49.1 §:n mukaan luontodirektiivin liitteessä IV mainittujen eläinlajien yksilöiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty. Ratkaisun perusteluissa lisäksi todettiin, että luontodirektiivin 16 artiklan 1 kohdan mukaan poikkeus pesäpaikkojen hävittämiseen voidaan myöntää, mikäli muuta tyydyttävää ratkaisua ei saada aikaan eikä myönnetty poikkeus haittaa esimerkiksi lajien kantojen suotuisan suojelun tason säilyttämistä lajien luontaisella levinneisyysalueella. KHO:n ratkaisun mukaan luontodirektiivissä mainitut lisääntymis- ja levähdyspaikat ovat käsitteinä löysästi määritelty niin EU:n kuin myös kansallisten säädösten osalta, vaikka suojelu on kuitenkin tarkoitettu toteutettavaksi tiukasti. KHO:n ratkaisussa todetaan kaupungin antaman vaihtoehdon rakennuksen purkamiselle kertovan myös siitä, ettei perustetta poikkeuksen myöntämiselle ole.

Kuten tästä oikeustapauksesta käy ilmi, on poikkeamiin oltava perusteltu ja painava syy. Syyksi poikkeamiseen ei siis käy pelkästään halu poiketa suojeluvaatimuksesta. Poikkeuslupa on mahdollista myöntää vasta silloin, kun mitään muuta keinoa ei ole ja suojelutavoitteet eivät vaarannu. Tapauksessa KHO 2013:299 käy kuitenkin

hyvin ilmi se, että koska kaupungilla on ollut esittää rakennuksen purkamiselle vaihtoehto, ei poikkeuksen myöntämiselle ole perustetta. Mikäli kaupunki ei perusteluissaan olisi tuonut esiin rakennuksen purkamisen vaihtoehtoa, olisi korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu voinut olla kaupungin kannalta myönteinen.

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 2014:125 Suomen riistakeskus oli päätöksillään myöntänyt ilveskannan hoitosuunnitelman puitteissa poikkeusluvan yhteensä seitsemän ilveksen metsästyksen hakemuksen mukaisilla alueilla. Luvat myönnettiin kannanhoidollisella perusteella ilvesten määrän lisääntymisen hidastamiseen. Kun ilveskannan koosta ja suojelun tasosta saadun selvityksen ohella huomioitiin ilvesten määrä ja lupamääräykset, ne eivät vaarantaneet ilveksen suotuisaa suojelutasoa lajin luontaisella levinneisyysalueella. Asiassa huomioitiin ilveskanta koskeva selvitys sekä se, ettei hoitosuunnitelman mukaan ilvesten siirtoistutuksia tehty. Siten kannanhoidollisen tavoitteen saavuttamiseksi ei ollut käytettävissä muuta tyydyttävää ratkaisua kuin valikoiden ja rajoitetusti tapahtuva metsästys.

Ilves kuuluu luontodirektiivin liitteessä IV a mainittuihin yhteisön tärkeinä pitämiin, tiukkaa suojelua vaativiin lajeihin, joihin kuuluvien yksilöiden pyydystäminen ja tappaminen on lähtökohtaisesti kiellettyä. Tiukasta suojelusta voidaan kuitenkin poiketa kannanhoidollisessa metsästyksessä, kun se suoritetaan tarkoin valvotuissa oloissa valikoiden ja rajoitetusti tiettyjen yksilöiden pyydystämiseksi tai tappamiseksi

Metsästyslain 41 a.3 §:ää on tulkittava luontodirektiivin 16 artiklan 1 kohdan mukaisesti. Näin ollen on otettava huomioon myös saman pykälän 1 momentissa mainitut mahdollisen muun tyydyttävän ratkaisun olemassaolo ja rauhoituksesta poikkeamisen vaikutus asianomaisen lajin suotuisan suojelutason säilyttämiseen lajin luontaisella levinneisyysalueella.

Komission ohjeasiakirjan mukaan poikkeusta direktiivin 16 artiklan 1 kohdan e alakohdan perusteella harkittaessa keskeistä on metsästettävien eläinten määrä suhteessa asianomaisen lajin kannan kokoon ja suojelun tasoon. Poikkeusten enimmäismäärän on oltava etukäteen niin vahvistettu, että luontodirektiivin mukainen tiukka suojelu niistä huolimatta toteutuu. Vuonna 2007 julkaistun Suomen ilveskannan hoitosuunnitelman mukaan ilvesten määrä Suomessa on jatkuvasti lisääntynyt, ilveksset ovat levittäytyneet uusille alueille ja ilveskanta on muodostunut paikoitellen tiheäksi. Ilveksiä elää varsin tiheäänkin asutuilla seuduilla. Hoitosuunnitelman tavoitteena on, että Suomen ilveskanta säilyy elinvoimaisena, ilvesten läsnäolosta koituvat haitat jäävät mahdollisimman vähäisiksi, ilveksiä koskeva tieto väestön keskuudessa lisääntyy ja ilveksset pysyvät ihmisarkoina. Suunnitelman mukaan Suomen ilveskanta täyttää luontodirektiivissä kannan suotuisalle suojelutasolle asetetut kriteerit ja ympäristöjä, jotka turvaavat ilveksen säilymisen, on Suomessa riittävästi.

Ilveskannan liiallinen tiheys johtaa kannan heikkenemiseen. Kannan liiallisen kasvun vaikutus lajin suotuisan suojelun tasoon on lopulta kielteinen. Suomen ilveskannan hoitosuunnitelman mukaan kannanhoidossa on syytä ottaa huomioon myös paikalliset näkökohdat. Kannan tihentymisen myötä lisääntynyt ilvesten liikkuminen piholla ja asutuksen liepeillä voi vaikuttaa kielteisesti ilvestä koskeviin asenteisiin, vaikka merkittäviä vahinkoja ei syntyisikään. Sallimalla rajoitettu ja tarkasti valvottu metsästys voidaan rajoittaa ilveskannan muodostumista paikallisesti liian tiheäksi, vähentää ilvesten sopeutumista ihmisten läheisyyteen ja näin ehkäistä ilvestä koskevien asenteiden koventumista. (KHO 2014:125.)

3.6 Luonnonvaraisten lintujen suojelu

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/147/EY eli *lintudirektiivi* on annettu luonnonvaraisten lintujen suojelusta. Lintudirektiivi koskee jäsenvaltioiden Eurooppaan kuuluvalla alueella kaikkien luonnonvaraisina elävien lintulajien suojelua ja sen tavoitteena on toteuttaa lintujen rauhoitusta takaamalla uhanalaisten lajien riittävät pesintä- ja levähdyspaikat koko EU:n alueella. Lintudirektiivin tärkeimmät suojelovelvoitteet liittyvät direktiivin liitteessä I mainittuihin erityisen tärkeinä pidettyihin lintulajeihin, kosteikkojen suojeluun sekä kaikkien lintulajien elinympäristöjen suojeluun. Lintujen rauhoitus voi olla joko ympärivuotista tai määräaikaista. Jäsenmailla on velvollisuus laatia luettelo erityisen uhanalaisista lintulajeista sekä määritellä lajeille tärkeät alueet. Luettelossa on osoitettava erityisen suojelun kohteena olevien lajien suojelemiseksi erityissuojelualueita, jotka ovat suojeltavan lajin kannalta siihen parhaiten soveltuvat. Lintudirektiivissä huomio kiinnittyy muuttolinnuille tärkeisiin kosteikkoihin sekä muihin lintujen levähdyspaikkoihin. (BirdLife Suomi 2014; 2009/147/EY; Hollo 2009b, 210.)

Lintudirektiivin
liitteiden merkitys
ja esimerkkilajeja

I

Elinympäristöjä on suojeltava
erityistoimin.
Natura 2000 -verkosto.

Helmipöllö,
Huuhkaja,
Laulujoutsen,
Teeri,
Valkoposkihanhi.

II A

Lajien metsästys voidaan sallia
koko EU:n alueella.

Nokikana,
Peltopyy,
Sepelkyyhky,
Tavi.

II B

Lajien metsästys voidaan sallia
tietyissä jäsenmaissa.

Haahka,
Harakka,
Teeri,
Viiriäinen.

III A

Kauppaaminen ei ole kiellettyä,
jos kaupattavat yksilöt on
hankittu laillisesti.

III B

Kauppaamiskiellosta on mah-
dollisuus poiketa.

IV

Kiellettyjen pyyntimenetelmi-
en ja apuvälineiden lista.

V

Asioita, joihin on kiinnitettävä
erityistä huomiota.

(Ympäristöhallinto 2013.)

Lintudirektiivin johdanto-osan perustelukappaleessa todetaan Eurooppaan kuuluvalla jäsenvaltioiden alueella esiintyvien useiden luonnonvaraisten lintujen kantojen olevan pienenemässä, joka uhkaa vakavasti luonnollisen ympäristön säilymistä, erityisesti biologista tasapainoa. Enemmistö muuttavista lintulajeista pitää luontaisena elinympäristönään edellä mainittua aluetta, jossa tehokas suojelu on tyypillinen maiden rajat ylittävä ympäristö-ongelma. Lajit ovat yhteistä perintöä, joihin siten liittyy myös yhteisiä velvollisuuksia. Kyseisten lintulajien suojelu on välttämätöntä elinolojen parantamista ja kestävästä kehitystä koskevien päämäärien kannalta. Toteutettavia toimenpiteitä, jotka voivat vaikuttaa lintukantoihin on sovellettava niihin eri tekijöihin, joilla voi olla vaikutusta lintukantoihin. Tällaisia ovat esimerkiksi ihmisen toimintojen vaikutukset, kuten pyydystäminen ja tappaminen sekä mainitusta toiminnasta seuraava kauppa, lintujen elinympäristöjen tuhoutuminen ja pilaantuminen. (2009/147/EY.)

Eräiden lajien suuren kannan, laajan maantieteellisen levinneisyyden ja suuren lisääntymisnopeuden vuoksi kyseisten lajien metsästäminen on hyväksyttävää hyödyntämistä, mikäli siihen asetetaan tiettyjä rajoituksia, joita myös noudatetaan. Lisäksi metsästäystä koskevien lakien on oltava sopusoinnussa lajien kantojen tyydyttävällä tasolla säilymisen kanssa. Erityisesti muuttolintujen suojeluun perustelukappaleessa todetaan liittyvän ongelmia, jotka vaativat laadultaan sellaista tieteellistä tutkimusta, jonka avulla olisi lisäksi voitava arvioida toteutettujen toimenpiteiden tehokkuutta.

(2009/147/EY.)

Lintudirektiivin 1 artiklan mukaan kyseisen direktiivin tavoitteena on direktiivin liitteessä mainittujen lintulajien suojeleminen ja sääntely. Kyseistä direktiiviä sovelletaan lintujen lisäksi niiden muniin, pesiin sekä lintujen elinympäristöihin. Direktiivin 2 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet 1 artiklassa tarkoitettujen lintulajien kantojen ylläpitämiseksi sellaisella tasolla, joka vastaa erityisesti ekologisia, tieteellisiä ja sivistyksellisiä vaatimuksia taikka näiden kantojen mukauttamiseksi tähän tasoon, huomioiden virkistykseen liittyvät sekä taloudelliset vaatimukset. (2009/147/EY.)

Direktiivin 4 artikla koskee erityisiä suojelutoimenpiteitä, joita on sovellettava erityisesti sekä direktiivin liitteessä I mainittuihin lajeihin että kyseisessä liitteessä mainitsemattomiin muuttolintulajeihin. Direktiivin liitteessä I mainittujen lajien, joita ovat muun muassa laulujoutsen, valkoposkihanhi, pyy, teeri ja metso, elinympäristöjä on erityistoimin suojeltava lajien lisääntymisen ja eloonjäämisen varmistamiseksi niiden levinneisyysalueilla. Erityistoimin suojeltavia lajeja ovat lajit, jotka ovat vaarassa kuolla sukupuuttoon, ovat herkkiä tietyille elinympäristön muutoksille ja joita pienen kannan tai suppean alueellisen levinneisyyden vuoksi pidetään harvinaisina sekä erityislaatuisten elinympäristönsä vuoksi vaativat erityistä huomiota. Jäsenmaiden tulee osoittaa erityiseksi suojelualueiksi, eli Natura 2000 -alueiksi, kyseisten lajien suojelemiseen lukumäärältään ja kooltaan sopivat alueet. Jäsenvaltioiden tulee artiklan 2 kohdan toteuttaa myös sellaisten lajien suojeleminen, joita ei direktiivin liitteessä I mainita. Näiden lajien osalta kyseessä ovat esimerkiksi lintujen muuttoreittien varrelle sijaitsevat pesimäalueet. Erityistä huomiota jäsenmaiden tulee kiinnittää kosteikkojen suojelemaan. (2009/147/EY.)

Direktiivin 7 ja 8 artiklassa on säädelty metsästyksen liittyvistä seikoista. Direktiivin 7 artiklan 4 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on erityisesti huolehdittava muuttavien lajien kohdalla siitä, ettei metsästyslainsäädännön alaisia lajeja metsästetä niiden lisääntymiskauden aikana tai niiden palatessa pesimisalueilleen. 8 artiklassa jäsenvaltioiden on kiellettävä muun muassa liimojen, koukkujen, räjähteiden tai sokeiden/runneltujen elävien lintujen houkuttaminen, joilla laajamittaisesti tai valikoimattomasti pyydystetään tai tapetaan lintuja tai joilla saatetaan paikallisesti hävittää jokin laji. Lisäksi jäsenvaltioiden on kiellettävä metsästyksen moottoriajoneuvoa apuna käyttäen. (2009/147/EY.)

EU-tuomioistuimen asiassa C-240/00 Suomen todettiin laiminlyöneen nykyistä lintudirektiiviä edeltävän lintudirektiivin 4 artiklan 1 ja 2 kohdan mukaisia velvoitteitaan. Tuomioistuin katsoi, ettei Suomi ollut lopullisesti osoittanut alueellaan sijaitsevia erityissuojelualueita. Tapauksen perusteluissa todettiin, että lintudirektiivin 4 artiklan 1 ja 2 kohdan mukaan direktiivin liitteessä I mainittujen lajien elinympäristöjä tulee suojella erityistoimin, jotta varmistetaan lajien eloonjääminen ja lisääntyminen lajien levinneisyysalueella. Jäsenmaiden tulee direktiivin artiklan mukaan osoitettava erityissuojelualueiksi lajien suojelemiseen lukumäärältään ja kooltaan sopivimmat alueet sillä maantieteellisellä vesi- ja maa-alueella, johon kyseessä olevaa direktiiviä sovelletaan.

4 Luonnonsuojelun vaikutukset metsästyksen ja riistanhoitoon

4.1 Luonnonsuojelun tarkoitus ja luonnonsuojelustrategiat

Luonnonsuojelu on osa ympäristönsuojelua ja suppeasti määriteltynä se koostuu luonnonvarojen hyöty- tai liikakäyttöä säätelevistä laeista, joita voidaan myös pitää ensimmäisinä luonnonsuojelullisina toimenpiteinä. Luonnonsuojelun avulla pyritään säilyttämään luonnon monimuotoisuus ja se voi laajimmillaan tarkoittaa kaikkien ekosysteemien toimintakyvyn turvaamista. Luonnonsuojelulla tarkoitetaan fyysisen ympäristön osana olevan luontoympäristön ja sen osien kohdesuojelua. Luonnonsuojelualueille ei esimerkiksi saa perustaa suojelua vaarantavia laitoksia. Suojelukohteiden on lisäksi täytettävä tietyt luonnonsuojelulliset vaatimukset, ennen kuin ne voidaan julistaa luonnonsuojelukohteiksi. Esimerkiksi perustettavalla suojelualueella täytyy olla uhanalainen tai muuten harvinainen laji, joka tarvitsee suojelua säilyäkseen. Useimmissa luonnonsuojelusopimuksissa niiden tarkoituksena on erimuotoisena esitetty luonnonsuojelu. Sopimuksissa ei kuitenkaan varsinaisen luonnonsuojelu-käsitteen sisältöä ole todellisuudessa määritelty. Joissakin sopimuksissa, kuten Bonnin sopimuksessa, luonnonsuojelua on lähestytty välillisten määritelmien kautta, esimerkiksi suojelun tason avulla tai se on jätetty johdettavaksi sopimusten johdantotekstien kautta. (Hollo 2004, 96, 100; Ilvesviita 2005, 227; Kallio 2001, 58; Lyytimäki & Hakala 2008, 28.)

Luonnonsuojeluoikeuden tavoitteena on edistää luonnonsuojelua. Luonnonsuojelulain-säädännössä yksi keskeisimmistä tavoitteista on luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen, joka pitää sisällään lajien sisäisen perinnöllisen muuntelun, lajien runsauden sekä lajien elinympäristöjen monimuotoisuuden. Luonnonsuojelulain (1096/1996) mukaisia muita tavoitteita luonnon monimuotoisuuden lisäksi ovat muun muassa luonnonkauneuden ja maisema-arvojen vaaliminen sekä luonnonvarojen ja luontoympäristön kestävän käytön tukeminen. Luonnonsuojelun tarkoituksena on tunnistaa arvokkaat kohteet ja esiintymät, jotka ovat laaja-alaisesti katsottuna harvinaisia tai edustavia. Kohteet voivat esimerkiksi olla kasvi- tai eläinlaji tai niiden elinympäristö. Suojelun kautta suojeltaville kohteille annetaan suojaa sekä erilaisten suojelutoimien että vaarantavaa toimintaa rajoittavien kieltojen ja rajoitusten kautta. (Hollo 2009b, 215; Suvantola & Similä 2011, 15–16.)

Suomessa 2000-luvun alkuvuosina toteutettiin luontotyyppien uhanalaisuuden arviointi, jossa luontotyyppien uhanalaisuutta tarkasteltiin sekä luontotyyppien määrän että laadun muutosten perusteella noin 50 vuoden ajalta. Toteutetun arvioinnin mukaan, monien luontotyyppien uhanalaistumiskehityksen taustalla on yhteiskunnallisten ja taloudellisten rakennemuutosten lisäksi myös maatalouden rakennemuutos, joka on muuttanut maankäyttöä ja tehnyt perinnemaisemia ylläpitävän toiminnan kannattamattomaksi. Mainitunlainen kehitys uhanalaistumisen suhteen aiheutuu maatalouden osalta esimerkiksi laidunnuksen puutteesta. Suomen luontotyypeillä yleisin uhanalaistumisen syy on metsien uudistamis- ja hoitotoimet, jotka vaikuttavat luontotyyppien laatuun etenkin metsissä, soilla ja pienvesissä, ja joka näkyy muun muassa vesistöjen rehevöitymisinä. Muita syitä uhanalaistumiseen ovat myös esimerkiksi ojitus ja pellonraivaus, jonka seurausta on usein myös maaympäristön rehevöityminen, jota on lisäksi aiheuttanut muun muassa metsäpalojen tehokas torjunta ja metsälaidunnuksen loppuminen. (Similä, Raunio, Hildén & Anttila 2010, 16, 18.)

Luonnonsuojelustrategioiden kehittyminen alkoi 1950-luvulta alkaen osittain tarkoituksena laajentaa jo 1800-luvun loppupuolella kansan valistamiseksi perustettuja luonnonsuojelualueita sekä huomioida paremmin asutuksen ja saastumisen synnyttämät uhat eri lajeille ja niiden elinympäristöille. Haitat luonnontilan häiriintymisessä tiedostettiin, ja Saksasta ja Yhdysvalloista lähtenyt luonnonsuojeluaate johti 1800-luvun lopusta asteittain nykyisen luonnonsuojelulain edeltäjän (71/1923) säätämiseen, joka oli voimassa

aina nykyisen luonnonsuojelulain voimaatuloon saakka. Yksityiskohtaisempaan sääntelyyn siirryttiin maailmanlaajuisesti 1980-luvulla, vaikkei valvonta ollut edelleenkään kovin tehokasta. Euroopan sääntelyjärjestelmä muuttui kyseisen vuosikymmenen aikana yksityiskohtaisemmaksi ja tavoitteiltaan määrätietoisemmaksi. (Hollo 2009a, 13–15, 239.)

Suomessa luonnonsuojeluun liittyvä lainsäädäntö syntyi maan itsenäistymisen jälkeen ja ensimmäinen luonnonsuojelulaki astui voimaan vuonna 1923. Lain tarkoituksena oli säätää koskemattomia erämaita luonnonmuistomerkeiksi ja tutkimuksen käyttöön. Monet vuoden 1923 luonnonsuojelulain periaatteista ovat yhä voimassa nykyisessä luonnonsuojelulaissa, kuten esimerkiksi jaottelu valtion tai yksityisten omistamiin suojelualueisiin. Vuoden 1923 luonnonsuojelulain katsottiin kaivanneen ajantasaistamista, jonka uudistuksessa keskeisimmiksi tavoitteiksi asetettiin edellä mainitun lisäksi vuoden 1923 luonnonsuojelulain suppean keinovalikoiman monipuolistaminen, kuten luontotyyppejen suojelua koskevan säännösten uudistaminen. 1980-luvun loppupuolella lakiin säädettiin erityisesti suojeltavista lajeista ja niihin liittyvistä rangaistuksista. 1990-luvun alkupuolella, ennen lain uudistamista, lakiin toteutettiin muutos, jonka avulla luotiin muun muassa erityisesti suojeltavia lajeja koskeva suojelusuunnittelujärjestelmä. Luonnonsuojelulainsäädännön uudistaminen oli välttämätöntä, jotta Suomen olisi mahdollista täyttää ne velvoitteet, joihin se erilaisilla kansainvälisillä sopimuksilla ja EU:hun liittymisellä on sitoutunut. (HE 79/1996 vp; Lyytimäki & Hakala 2008, 30–31; Suvantola & Similä 2011, 23–24.)

Suomen luonnonsuojelulaki uudistettiin perusteellisesti 1990-luvulla ja se tuli voimaan tammikuussa 1997. Lain uudistamisen keskeisenä päämääränä oli panna täytäntöön kaksi Euroopan yhteisön luonnonsuojeludirektiiviä muiden lajien kuin metsästyslain (615/1993) 5 §:ssä mainittujen riistaeläinten ja rauhoittamattomien eläinten osalta. Kyseiset luonnonsuojeludirektiivit ovat luontodirektiivi ja lintudirektiivi. (HE 79/1996 vp; Kuusiniemi ym. 2001, 991.)

Nyt voimassa olevan luonnonsuojelulain tavoitteena on lain 1 §:n mukaan muun muassa luonnon monimuotoisuuden ylläpitäminen, luonnonkauneuden ja maisema-arvojen vaaliminen sekä luonnonvarojen ja luonnonympäristön kestävä käytön tukeminen. Lain 2 §:n mukaisesti kyseistä lakia sovelletaan luonnon ja maiseman suojeluun ja hoitoon.

Kuusiniemen ym. (2001, 999) mukaan kyseinen laki ei säätele yleisesti luonnonvarojen käyttöä, mutta lain suojelukeinojen käyttäminen voi vaikuttaa luonnonvarojen hyödyntämiseen.

4.2 Luonnon monimuotoisuus

Kokon (2003, 12) ja Kuusiniemen (1996, 1) mukaan luonnon monimuotoisuus merkitsee kaikkien mikro-orgasmiin, eläinten ja kasvien sekä niiden elinympäristöjen moninaisuutta ja vaihtelua, eli toisin sanoen ”elävän luonnon muuntelua sen kaikilla tasoilla”. Edellä mainittu luonnon kirjo ilmenee kolmena eri elementtinä. *Geneettisenä monimuotoisuutena*, joka ymmärretään populaatioiden ja eliöläjien välisenä sekä niiden sisäisten yksilöiden perinnöllisen aineksen koostumuksen vaihteluna. *Lajidiversiteettinä*, joka tarkoittaa lajistollista runsautta ja vaihtelua, eli se esiintyy eri lajien välisenä monimuotoisuutena. *Ekosysteemien monimuotoisuutena*, joka viittaa erilaisten ympäristötyyppien rakenteen ja toiminnan erilaisuuteen tai tiettyjen ekosysteemien osien alueelliseen monimuotoisuuteen. Käsiteltävän aiheen kannalta olennaisimpia ovat kaksi ensimmäistä tasoa, vaikka kaikki edellä mainitut tasot ovat osaltaan yhtä tärkeitä niiden vaikuttaessa toisiinsa.

Luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen puolestaan liittyy yhdeksän periaatetta: aiheuttamisperiaate, biodiversiteetin turvaamisperiaate, ennaltaehkäisyn periaate, heikentämättömyysperiaate, kestävän kehityksen periaate, kestävän käytön periaate, lähdeperiaate, suojaperiaate ja varovaisuusperiaate. Näistä periaatteista keskeisimmät periaatteet ovat *aiheuttamisperiaate*, joka ohjaa oikeudellista ratkaisukäytäntöä ympäristönsuojelussa. *Biodiversiteetin, eli luonnon monimuotoisuuden turvaamisperiaate* tarkoittaa sitä, että luonnon monimuotoisuudelle on vältettävä aiheuttamasta peruuttamatonta tai merkittävää haittaa. *Ennaltaehkäisyn periaatteen* mukaisesti tavoitteena on pikemminkin estää ympäristövahingot kuin korjata niitä. *Heikentämättömyysperiaatteen* mukaan luonnon monimuotoisuus on pidettävä uusiutumiskykyisenä ja huomioitava sellaiset vaikutukset, jotka peruuttamattomasti voivat heikentää luonnon monimuotoisuutta. *Kestävän kehityksen periaatteen* mukaan sellaista toimintaa on vältettävä, josta aiheutuu merkittävää ja peruuttamatonta haittaa luonnon monimuotoisuudelle. *Kestävän käytön periaate* on pikemminkin tavoite kuin periaate, jonka mukaan luonnonvarojen

käytössä on huomioitava myös tulevien sukupolvien tarpeet. *Varovaisuusperiaatteen* mukaan suojatoimien lykkäämisen perusteena ei voida pitää tieteellisen tiedon puutteellisuutta, mikäli vaarana on ympäristön tilan tai luonnonarvojen merkittävä heikentyminen. (Suvantola 2006, 31–37.)

Luonnon monimuotoisuuden suojelun tarkoituksena on pyrkiä säilyttämään luontoympäristön elintärkeät toiminnot sekä niitä tukevat lajit ja ekosysteemit. Sopimuksen allekirjoittaneet valtiot ovat sitoutuneet laatimaan kansallisia strategioita ja suunnitelmia luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseksi ja kestäväen käytön tukemiseksi. Monimuotoisuuden tulee toteutua muuta maankäyttöä koskevassa suunnittelussa ja päätöksenteossa, joka tarkoittaa muun muassa lajien ja niiden ympäristöjen olosuhteiden turvaamista niiden luonnollisissa, alkuperäisissä olosuhteissa. (Hollo 2004, 23–27.)

4.3 Lajien suojelu

EU:n lajisuojelun perusta on Suvantolan ja Similän (2011, 43) mukaan pyynnin ja häirinnän kiellot. Niiden mukaan suojeltuja eläinlajeja ei saa pyytää tai häiritä eikä kasvilajeja kerätä tai muuten tarkoituksenmukaisesti turmella. *Lintudirektiivin* lähtökohtana puolestaan on kaikkien luonnonvaraisten lintujen suojelu ja vaatimustasoa on täsmennetty direktiivin liitteissä mainittuihin lajeihin. *Luontodirektiivissä* taas lajikohtaiset suojelusäännökset koskevat direktiivin liitteissä mainittuja lajeja.

Luonnonsuojelulaissa on erilaisia suojelutasoja, jotka riippuvat tarvittavan suojelun asteesta. Kansallisella tasolla näitä ovat rauhoitettu laji, uhanalainen laji ja erityisesti suojeltu laji. Käytännössä erityisesti suojellut lajit ovat myös uhanalaisia lajeja. (Similä 1997, 148.) Luonnonsuojelulakia sovelletaan lain 37 §:n mukaan Suomessa ja Suomen talousvyöhykkeellä luonnonvaraisina esiintyviin eläin- ja kasvilajeihin lukuun ottamatta metsästyslain 5 §:ssä tarkoitettuja riistaeläimiä ja rauhoittamattomia eläimiä. Kyseisen lainkohdan mukaan riistaeläimiä ovat muun muassa metsäjänis, rusakko, susi, kettu, karhu, hirvi, heinäSORSA, telkkä ja teeri. Rauhoittamattomia eläimiä ovat esimerkiksi metsämyyrä, kotihiiri, varis, harakka ja räkättirastas.

Lajien suojelu on yksilökohtaista, ei aluekohtaista suojelua, jota on muun muassa lajin rauhoittaminen. Tällöin esimerkiksi rauhoitettuun lajiin kuuluvan yksilön pyydystäminen ja tappaminen on kielletty rangaistuksen uhalla. Lajin suojelun kannalta tärkeää on, mitä metsästyslainsäädännön mukaan tulee pitää riistaeläimenä, sillä ne eivät luonnonsuojelulain nojalla ole rauhoitettuja. Lajisuojelussa lähtökohtana voidaan kuitenkin pitää sitä, että luonnonvaraiset linnut ja nisäkkäät ovat pääsääntöisesti rauhoitettuja. Kasvi- ja eläinlajien suojelulla on merkittävä rooli luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa. Lajien suojelun tavoitteena on alkuperäisten ja vakiintuneiden lajien elinvoimaisten kantojen säilyttäminen niiden luontaisilla levinneisyysalueilla. (Hollo 2009a, 269; Kuusiniemi ym. 2001, 1051; Ympäristöministeriö 2013.)

Luonnonsuojelulain 38 §:n mukaan lain soveltamisalaan kuuluvat nisäkkäät ja linnut ovat rauhoitettuja. Saman lain 39 §:n mukaan kiellettyä on rauhoitettuihin eläinlajeihin kuuluvien yksilöiden tahallinen tappaminen tai pyydystäminen, pesien sekä munien ja yksilöiden muiden kehitysasteiden ottaminen haltuun, siirtäminen toiseen paikkaan tai muu tahallinen vahingoittaminen sekä tahallinen häiritseminen erityisesti eläinten lisääntymisaikana sekä tärkeillä muuton aikaisilla levähdysalueilla. Luonnonsuojelulain 39 §:ssä tarkoitettu termi ”tahallinen” tarkoittaa, ettei vahingossa tapahtunutta, rauhoitettuun eläimeen kohdistunutta tekoa pidetä kiellettynä. Tahallista voi kuitenkin olla esimerkiksi metsästäjän välinpitämätön toiminta, mikäli hän riistaa metsästäessään syylistyy rauhoitetun eläimen tappamiseen. (Similä 1997, 149–150.)

Luonnonsuojelulain 47 §:ssä puhutaan lajien esiintymispaikkojen suojelusta, jonka mukaan luonnonsuojeluasetuksella voidaan säätää erityisesti suojeltavaksi sellainen uhanalainen eliölaji, jonka häviämishuhto on ilmeinen. Erityisesti suojeltavan lajin esiintymispaikan hävittäminen tai heikentäminen on kielletty. Myöskään vierasperäistä eläinlajia ei mainitun lain 43.1 §:n mukaan saa päästää luontoon, jos on aihetta epäillä että siitä voi syntyä pysyvä laji. Mikäli vierasperäisten lajin tiedetään leviävän luontoon helposti ja on perusteltua aihetta epäillä, että se voi muodostua terveydelle haitalliseksi tai maamme alkuperäisen lajiston kannalta vahingolliseksi, voi ympäristöministeriö mainitun lain 43.3 §:n mukaan antaa lajin leviämisen rajoittamiseksi tarpeellisia määräyksiä.

4.4 Suojeluohjelmaverkosto

Natura 2000 -verkosto perustettiin luontodirektiivillä vuonna 1992, ja se pitää sisällään sekä luonto- että lintudirektiivin nojalla suojellut alueet. Jäsenmailla on velvollisuus esittää riittävässä määrin Natura 2000 -verkostoon otettavia suojelukohteita, joiden tulee yhtäältä olla lintudirektiivin mukaisia linnustonsuojelualueita sekä luontodirektiivin mukaan merkityksellisiä luontoympäristöjä. Verkoston alueet muodostuvat biologisen monimuotoisuuden säilyttämiseksi perustetuista alueista, luontodirektiivin nojalla nimeytyistä erityisen suojelutoimien alueista sekä lintudirektiivin nojalla nimeytyistä erityis-suojelualueista. Natura 2000 -verkosto on EU:n laajuinen luonnonsuojelualueiden verkosto, jossa suojeluverkoston luominen on edellä mainittujen direktiivien edellyttämä keskeisin toimenpide. Verkoston tavoitteena on Euroopan arvokkaimpien ja uhanalaisimpien lajien ja luontotyyppien säilymisen varmistaminen pitkällä aikavälillä. Jokaisen EU-jäsenvaltion tulee omalta osaltaan pyrkiä tavoitteen saavuttamiseen sen mukaan, kuinka paljon kunkin jäsenmaan alueella on suojeltuja luontotyypejä tai lajien elinympäristöjä, sillä Natura 2000 on avainasemassa EU:n luonnon monimuotoisuuden suojelemisessa sekä monimuotoisuuden köyhtymisen pysäyttämässä. Sääntelyssä huomioidaan lähtökohtaisesti myös se, että joissakin tilanteissa luonnonsuojelun tavoitteita merkittävämmiksi voivat nousta sosiaaliset, sivistykselliset ja taloudelliset intressit. (Euroopan yhteisöjen komissio 2002, 2–3, 8; Hollo 2009b, 210; Similä ym. 2010, 26; Suvantola 2003, 668.)

EU:n Natura 2000 -verkosto koostuu *luontodirektiivin* mukaisista yhteisön tärkeinä pitämistä alueista eli SCI-alueista, joista jäsenvaltion on muodostettava sekä *lintudirektiivin* mukaisia erityisiä linnustonsuojelualueita eli SPA-alueita että *luontodirektiivin* tarkoittamia erityisten suojelutoimien alueita eli SAC-alueita. Jokaisen EU-jäsenmaan tulee lintudirektiivin osalta osoittaa erityisiksi suojelualueiksi direktiivin liitteessä I mainittujen lintulajien suojelemiseksi lukumäärältään ja kooltaan sopivat alueet siltä osin, johon kyseistä direktiiviä sovelletaan. Luontodirektiivin osalta jäsenmaiden tulee pyrkiä luontodirektiivin liitteissä I ja II mainittujen luontotyyppien ja lajien elinympäristöjen säilyttämiseen suotuisalla suojelun tasolla tai suotuisan suojelun tason palauttamiseen sen mukaan, kuinka paljon kunkin maan alueella on suojeltuja luontotyypejä tai lajien elinympäristöjä. (HE 228/2008 vp, 37; Suvantola & Similä 2011, 71.)

Suomessa suurin osa valtioneuvoston päätöksien tarkoittamista Natura 2000 -alueista on joko luonnonsuojelulain tarkoittamia suojelualueita tai aikaisemmin hyväksytyihin luonnonsuojeluohjelmiin kuuluvia alueita, jotka Natura-päätösten jälkeen perustetaan luonnonsuojelualueiksi. Natura 2000 -verkostossa alueiden suojelua toteutetaan myös muiden lakien kautta, esimerkiksi maankäyttö- ja rakennuslain ja ympäristönsuojelulain kautta. Luonnonsuojelulain puitteissa toteutettava Natura 2000 -ohjelman mukainen suojelu sisältää pääosin luonnonsuojelualueiden perustamista suojellulle alueelle, joka voidaan perustaa joko valtion omistamalle maalle tai tietyin edellytyksin yksityismaalle. (Kuusiniemi ym. 2001, 1015; Similä ym. 2010, 35.)

Natura 2000:n perustamiseen liittyy kolme vaihetta: ensimmäiseksi jäsenvaltiot ehdottavat verkostoon sisällytettäviä alueita, seuraavaksi ehdotusten pohjalta laaditaan luettelo yhteisön tärkeänä pitämistä alueista ja kolmanneksi perustetaan kyseisten alueiden suojelua ja käyttöä koskevat järjestelmät. Natura 2000 -kohteiden valintaperusteista ei säädetä luonnonsuojelulaissa. Sen sijaan luontodirektiivissä säädetään yhteisön tärkeinä pitämistä alueista, jotka jäsenvaltioiden on laitettava kansallisesti täytäntöön valitsemallaan keinolla ja muodolla saavutettavaan tulokseen nähden. Erityissuojelualueiksi valitaan siihen parhaiten soveltuvat alueet, joihin lisäksi vaikuttavat kyseisellä alueella esiintyvät lajit. Erityissuojelualueiden lajikriteereitä ovat esimerkiksi yksi prosentti vaarantuneisiin lajeihin kuuluvista kannoista tai vesimuuttolintujen kannalta kansainvälisesti tärkeät kosteikkoalueet. Edellä mainituista kriteereistä kerrotaan tarkemmin jäljempänä. Perusteet Natura 2000 -alueiden valitsemiseen löytyvät pääosin lintudirektiivin 4 artiklan 1–2 kohdista sekä luontodirektiivin 4 artiklasta ja direktiivin liitteestä III. Natura 2000 -toimintaa tuetaan mm. Life-ohjelman⁶ kautta myönnettävillä avustuksilla. (Euroopan yhteisöjen komissio 2002, 2–3, 8; Kokko 2011, 486–487; Kuusiniemi ym. 2001, 1012.)

Natura 2000 -verkostoon kuuluvilla alueilla on toteutettava kunkin alueen suojelutavoitteita vastaava suojelu. Suojelua toteutettaessa on huolehdittava niiden arvojen säilyttämisen turvaamisesta, joiden perusteella alue on otettu verkostoon. Luontodirektiivin

⁶ Life-ohjelma on EU:n myöntämä ympäristön- ja luonnonsuojeluhankkeille tarkoitettu rahoitus. EU:n Life+ -rahoitus rahoittaa muun muassa kosteikkojen kunnostuksia suojelluilla lintuvesillä. Ohjelman tavoitteena on auttaa lintu- ja luontotyyppidirektiivien sekä Natura-2000 suojelualueverkoston täytäntöönpanossa. Ohjelmalla muun muassa tuetaan kestävästä kehityksestä sekä edistetään ympäristönäkökohtien sisällyttämistä muihin osa-alueisiin. (Euroopan komissio 2014; Europa 2010.)

liitteessä II mainituista lajeista metsästyslain piiriin kuuluvat ahma, saukko, harmaahylje, metsäpeura ja itämerennorppa, joiden elinympäristöt ovat suojelun kohteina. Koska tarkoituksena on suojella kyseisten lajien elinympäristöjä, myös itse lajit ovat rauhoitettuja. Kyseisessä liitteessä mainitaan myös euroopanmajava, karhu sekä ilves, joiden elinympäristöjen säilyttämisvaatimuksen kohdalla Suomi sai poikkeuksen EU-jäsenyysneuvotteluissa. Lintudirektiivin mukaisilla tärkeillä linnustonsuojelualueiden lähtökohtana on luonnonolosuhteiden säilyminen edullisina linnustolle, eikä näillä alueilla ole tarvetta metsästyksen tarkempaan rajoittamiseen, sillä metsästys tapahtuu pääsääntöisesti metsästyslain valvonnan puitteissa. Tärkeimmillä lintujen muutonaikaisilla levähdysalueilla lintujen häiriötön oleskelu taataan rauhoitusmääräyksillä, joilla metsästyksistä on mahdollista rajoittaa osittain tai kokonaan neuvottelemalla eri etutahojen kanssa tavoitteista. (YmVM 11/2010 vp, 8–9.)

Muu suojelualue

Luonnonsuojelulain 24.1 §:n mukaan alueellinen ympäristökeskus, eli ELY-keskus, voi maanomistajan hakemuksesta tai suostumuksella perustaa muun luonnonsuojelun alueen suojellun eläinlajin lisääntymis- tai levähdysalueelle. Lain 24.3 §:n mukaan, mikäli alue sisältyy valtioneuvoston hyväksymään luonnonsuojeluohjelmaan, alueellinen ympäristökeskus voi ilman maanomistajan suostumusta perustaa luonnonsuojelun alueeksi myös muun yksityisen alueen. Alueen rauhoitusmääräykset eivät kuitenkaan saa rajoittaa maankäyttöä suojeluohjelmassa määritettyä enempää, ellei tähän ole maanomistajan suostumusta. Harkittaessa alueen perustamista on huomioitava myös muut yleiseen etuun liittyvät näkökohdat. Saman lain 24.2 §:n mukaan päätökseen on otettava määräykset luonnonsuojelun alueen perustamisesta, alueen luonnon suojelemisesta sekä tarvittaessa sen hoidosta. Päätöksessä määräyksellä voidaan luonnonsuojelun alueella tai sen osalla myös kieltää tai rajoittaa liikkumista, mikäli alueen eläimistön tai kasvillisuuden säilyminen niin vaatii. Ennen luonnonsuojelun alueen perustamispäätöstä maanomistajan tai oikeudenhaltijan on päästävä sopimukseen perustettavaa aluetta koskevista rauhoitusmääräyksistä ja korvauksista. Lain 50.2 §:n mukaan suojelu on pyrittävä ensisijaisesti toteuttamaan vapaaehtoisin keinoin ja sovitettava suojelun tarkoituksen mukaisesti.

Lain 68 §:ssä todetaan, että Natura 2000 -verkostoon sisällytetyillä alueilla on myös toteutettava suojelutavoitteita vastaava suojelu mahdollisimman nopeasti, kuitenkin viimeistään kuuden vuoden kuluttua siitä, kun EU:n komissio tai neuvosto on hyväksynyt alueen yhteisön tärkeänä pitämäksi alueeksi. Linnustonsuojelualueilla suojelu tulee kuitenkin toteuttaa välittömästi sen jälkeen, kun suojeltavasta alueesta on tehty ilmoitus komissiolle.

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 2010:63 Natura 2000 -verkostoon litudirektiivin mukaisena SPA-kohteena otetun alueen suojelu oli toteutettu perustamalla alue maanomistajan hakemuksesta luonnonsuojelualueeksi. Ympäristökeskuksen ja maanomistajan väliseen sopimukseen perustuvissa rauhoitusmääräyksissä metsästyksiä oli sallittu tiettyinä aikoina. Mainitulla rauhoitusmääräyksellä ei riittävästi voitu varmistaa, ettei alueella pesiville ja siellä levähtäville muuttaville lajeille aiheutunut metsästyksestä häiriötä. Luonnonsuojelualueen perustamispäätöksellä toteutettu Natura 2000 -verkoston kohteen suojelu ei tämän vuoksi täyttänyt luontodirektiivin vaatimuksia. Kun luonnonsuojelulaissa säädetty vaatimus maanomistajan ja alueellisen ympäristökeskuksen välisestä sopimuksesta ei voinut syrjäyttää Suomelle luontodirektiivistä seuraavia velvoitteita, luonnonsuojelualueen perustamispäätös kumottiin ja palautettiin uudelleen käsiteltäväksi ELY-keskukselle.

Edellä mainitun KHO 2010:63 ratkaisun oikeudellisessa arvioinnissa todetaan, että Natura 2000 -kohteiden suojelun toteuttaminen luonnonsuojelulain nojalla luonnonsuojeluohjelmaan hyväksytyille alueelle, on mahdollista perustaa joko luonnonsuojelulain 24 §:n nojalla maanomistajan hakemuksesta, tai jos maanomistajan hakemuksesta tai suostumuksella toteutettava suojelu ei täytä sille asetettuja vaatimuksia, myös ilman maanomistajan hakemusta tai suostumusta. Valtiolla on luonnonsuojelualueen perustamista varten luonnonsuojelulain 52 §:n mukainen oikeus lunastaa kiinteää omaisuutta ja erityisiä oikeuksia tarkemmin säädettyssä järjestyksessä. Ympäristöministeriö voi päättää lunastusluvasta Natura 2000 -verkostoon sisältyvän alueen osalta. Luonnonsuojelualueen perustamisen tapahtuessa maanomistajan hakemuksesta tai suostumuksella, on luonnonsuojelualueen perustamispäätökseen otettava tarpeelliset määräykset alueen luonnon suojelemisesta ja tarvittaessa sen hoidosta. Myös yksityisten omistamilla suojelualueilla voi olla sellaisia eläin- tai kasvilajeja, joiden suojelu edellyttää niiden häiriötöntä oleskelua. Tällöin määräyksiin voidaan sisällyttää liikkumiskieltoja tai -rajoituksia

myös näille alueille. Natura 2000 -verkoston toteuttamiseen pyrkivään luonnonsuojelualueen perustamispäätökseen ei otettavia rauhoitusmääräyksiä voida muotoilla suojelutason kannalta riittämättömiksi sillä perusteella, että maanomistaja ei anna suostumustaan suojelutason täyttävälle rauhoitusmääräyksille. Alueen suojelun toteuttamista on valittava siten, että sillä turvataan alueen suojelun tarkoitus, jos maanomistajan hyväksymät rauhoitusmääräykset eivät riitä turvaamaan annettujen direktiivien edellyttämää suojelutasoa.

Natura 2000 -alueeseen liittyviä suojelu- ja rauhoitustoimia on hyvä tarkastella aika ajoin ja tarvittaessa tehdä muutoksia niihin. Lintu- ja luontodirektiiveissä asetettuja suojelu- ja rauhoitustoimiin liittyviä vaatimuksia tulee noudattaa tarkasti. Näiden direktiivien asettamat vaatimukset menevät kansallisen lainsäädännön asettamien vaatimusten edelle. Tämä on yksi esimerkki siitä, kuinka ympäristöoikeudellisissa asioissa kansallinen lainsäädäntö pohjautuu vahvasti EU-lainsäädäntöön ja siinä ilmenevät sanamuodot painavat vaakakupissa enemmän kuin kansallisessa lainsäädännössä ilmenevät muodot. Mikäli jonkin suojelualueen osalta direktiivien vaatimukset eivät toteudu, joudutaan kyseisen alueen suojelua muuttamaan direktiivien vaatimuksia vastaaviksi.

4.5 Monimuotoiset kosteikkoalueet

Matalat, luonnon monimuotoisuuden omaavat kosteikot ovat merkittävässä asemassa ympäristön kannalta. Kosteikot ovat maailmanlaajuisesti yksi uhanalaisimmista elinympäristöistä, jonka vuoksi niiden suojeluun on kiinnitetty erityistä huomiota. Kosteikot ovat muun muassa tärkein riistavesilintujen elinympäristö sekä merkittävässä osassa maatalouden vesiensuojelussa. Laajamittaisen kuivatustoiminnan vuoksi suuri määrä kosteikkoja on kadonnut, mutta osa niistä on mahdollista palauttaa sekä perustaa kokonaan uusia kadonneiden kosteikkojen korvaamiseksi. Kosteikot monipuolistavat ja parantavat maisemaa ja ympäristöä toimimalla suodattimina pysäyttäen kiintoainetta, sitoen maa- ja metsätalouden sekä turvetuotannon kuivatusvesistä ravinteita ja lisäksi tasoittaen vesistöjen latvoilla tulvavirtaamia. Maa- ja metsätalousministeriön

kosteikkostrategiassa kosteikko -määritelmä sisältää hyvin monimuotoisia erilaisia elinympäristöjä ja ekosysteemejä, jossa lajiston monimuotoisuus vaihtelee runsaasti eri ekosysteemien välillä. (Helle 2014, 2–3; Maa- ja metsätalousministeriö 2014b, 4; Suomen riistakeskus 2013.)

Peltoalueiden kosteikkokirjoa on ryhdytty palauttamaan EU-tukien⁷ avulla. Arvokkaita kosteikkoja kunnostettaessa huomioidaan nykyään kokonaisvaltaisena alue ja petoeläinten merkitys kosteikon lajistoon. Myös vanhaa maankäyttömuotoa, laidunnusta, palauteaan rannoille. Laiduntavilla kotieläimillä on ollut merkittävä vaikutus niin maisemaan kuin luontoon: erityisesti luonnossa esiintyvien hyönteisten kirjo oli merkittävä ja maisemat vaikuttivat hoidetuilta. Laitumet ja hakamaat toivat maisemaan tiettyä avoimuutta ja olivat riistaympäristöinä merkityksellisiä. Laidunnuksen vähennyttyä tiheet rantakasvillisuudet ovat peittäneet järvimaisemaa taakseen. Elinympäristöjen hoito peltoympäristössä käsittää monipuolisempaa peltolajistoa ja laajempia kokonaisuuksia. (Malinen & Väänänen 2002, 14, 47, 78; Suomen Metsästäjäliitto 2012, 146.)

Peltoalueiden kosteikkojen perustamiseen tai olemassa olevien kosteikkojen kunnostamiseen on mahdollista saada tukea maatalouden ympäristötukijärjestelmästä, josta tukea on mahdollista saada sopimuksella joko luonnon monimuotoisuuden hoidosta tai valumavesien käsittelystä. Yksi tällainen tukimuoto on esimerkiksi luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettu tuki, joka voi soveltua myös pienialaisiin ja edullisiin kosteikkokunnostuksiin ja tarjoaa mahdollisuuden tukeen myös rekisteröityneelle yhdistykselle. Tuettavat hoitotoimenpiteet sijoittuvat usein esimerkiksi ranta- ja

⁷ Yksi tällainen tuki on esimerkiksi LEADER-tuki. Maa- ja metsätalousministeriön (2014) mukaan lyhenne LEADER tulee ranskankielen sanoista Liason Entre Actions de Developpement l'Economie Rurale, joka tarkoittaa ”yhdyssiteet maaseudun talouden kehittämiseen tähtäävien toimien välillä”. EU:n maaseuturahasto rahoittaa osan Leader-varoista ja kunnat ja kaupungit sekä yksityiset ja talkootyö osan. Leaderin avulla paikallisille siirretään julkista valtaa, joka avaa mahdollisuuden kotiseudun kehittämiseen paikallisin voimin alueen tarpeiden mukaisesti. Leader-rahoituksella on mahdollista saada tukea laajemman kosteikon kunnostukseen tai sellaisen perustamiseen. Ehtona Leader-tuen saamiselle on, että hankkeesta olisi mahdollista hyötyä mahdollisimman monelle. Esimerkiksi toimiva kosteikko sitoo valumavesien ravinteita ja kiintoaineita ja on maisemallisesti esteettinen. Vesijättömaan kunnostaminen kosteikoksi antaa mm. mahdollisuuden metsästykseseen sekä lintujen bongaamiseen palauttaen vesilinnuille niiden elinympäristön. (Suomen Metsästäjäliitto 2012, 146.)

reunavyöhykkeille⁸, peltojen keskellä sijaitseville metsäsaarekkeille sekä pienille kosteikoille, jotka sijaitsevat maa- ja metsätalousalueiden välissä olevilla joutomaa-alueilla. (Malinen & Väänänen 2002, 14, 47, 78; Suomen Metsästäjäliitto 2012, 146.)

Yksi yleisimmistä hoitotavoista on rantojen niittäminen ja raivaaminen. Tukea on mahdollista hakea myös sellaisille alueille, jotka ennestään eivät kuulu ympäristötuen piiriin. Tukikelpoisen kosteikon tulee sijaita enintään kilometrin etäisyydellä alueelta johon kohdistuu maataloudesta aiheutuvaa hajakuormitusta. Erityistukisopimus kattaa kosteikon kunnostamisesta koituneet perustamiskustannukset. Lisäksi kosteikon hoidosta on mahdollista saada korvausta kohteen pinta-alan mukaisesti. Tukikelpoinen kosteikko tuottaa viljelijälle enemmän tuloa kuin vastaavan alueen käyttö normaalissa maatalouskäytössä. (Malinen & Väänänen 2002, 14, 47, 78; Suomen Metsästäjäliitto 2012, 146.)

Viljelijöille tarkoitetun maatalousalueiden luonnon monimuotoisuutta sekä monivaikutteisia kosteikkoja ja suojavyyöhykkeitä koskevan yleissuunnitelman tavoitteena on kannustaa viljelijöitä hoitamaan arvokkaita luonto- ja maisemakohteita sekä perustamaan kosteikkoja ja suojavyyöhykkeitä. Edellä mainitut ovat maatalouden vesiensuojelun keinoja, joihin on mahdollista hakea niihin kohdennettuja tukia, joiden tukiehdot vahvistetaan aina ohjelmakauden vaihtuessa. Monivaikutteisen kosteikon perustamiseen on mahdollista hakea ei-tuotannollisiin investointeihin tarkoitettua tukea sekä maatalouden ympäristötuen erityistukia. (Helle 2014, 2–3.)

Maa- ja metsätalousministeriön alaisena toimivan riistahallinnon tehtävänä on muun muassa hoitaa metsästettävien vesilintukantojen elinympäristöjä. ELY-keskukset muun muassa valvovat ja edistävät paikallisella tasolla maiseman- ja luonnonsuojelua, joihin kosteikot lukeutuvat. Kosteikkojen hoitaminen, kunnostaminen sekä uusien kosteikkojen perustaminen maa- ja metsätalousalueilla auttaa lisäämään ja ylläpitämään luonnon monimuotoisuutta ja edistää samalla muun muassa maisemanhoitoa ja vesiensuojelua. Maatalouden vesistöihin aiheuttamaa ravinnekuormitusta pystytään vähentämään kosteikkojen avulla. (Savolainen 2007; Surakka 2014.)

⁸ Reunavyöhyke on pellon ja jonkin muun alueen väliin jäävä vyöhyke, joka tarjoaa suojaa ja ravintoa linnuille sekä muille eläimille ja hyönteisille. Viljellylle peltoalalle on mahdollista jättää reunavyöhyke, jossa viljelytoimia on kevennetty esimerkiksi maanmuokkausta vähentämällä. (ProAgraria Pohjois-Karjala 2014a; Tiainen ym. 2004, 99.)

Maa- ja metsätalousministeriö on vahvistanut kesäkuussa 2014 päätöksen Suomen riisitaloudellisesta kosteikkostrategiasta, joka koskee metsästettävien vesilintukantojen ja niiden elinympäristöjen suunnitelmallista hoitoa. Kosteikkostrategia on hoitosuunnitelma, joka perustuu ajankohtaiselle ja tieteellisesti luotettavalle pohjalle riistaeläinten ekologisista tarpeista ja biologiasta. Kosteikkostrategian tavoitteena on riistaeläinkantojen tavoitteellinen ja pitkäjänteinen hoitaminen, jolla myös vastataan Suomea koskeviin lajien suojeluun liittyviin kansainvälisiin velvoitteisiin. Maa- ja metsätalousministeriö sekä sen alainen hallinto toteuttaa yhteistyössä muiden sidosryhmien kanssa kosteikkostrategiassa kuvattujen toimien mukaisesti vesilintukantojen ja niiden elinympäristöjen hoitoa. Maaseudun kosteikkokohteista suurin osa sijaitsee yksityismailla, jolloin vapaaehtoisuuden ja talkootyöhön perustuva yhteistyö maanomistajien ja metsästäjien välillä on tuonut paljon parannuksia maaseudun elinympäristöjen tilaan. Luonnonvarojen kestävä käyttö on kaikkien yhteisenä päämääränä maa- ja metsätalousministeriön kosteikkostrategiassa. Strategiassa todetaan, että metsästyksen osalta tulee huomioida EU:n läheisyysperiaatteen mukaan paikalliset olosuhteet, kulttuuri sekä tavat, joilla luonnonvarojen hyödyntämistä toteutetaan. ”Maanomistajien ja metsästysoikeuden haltijoiden motivaatio elinympäristön parantamiseen, pienpetopyyntiin ja lintulaskentojen suorittamiseen on vahvasti yhteydessä alueiden metsästysmahdollisuuksiin” (Maa- ja metsätalousministeriö 2014b, 1–13).

5 Metsästyksen lupamenettelyt luonnonsuojelun näkökulmasta

Vaikka lajien metsästystä on rajoitettu lainsäädännön kautta, on hyvä, että tietyissä tapauksissa voidaan lain asettamista rajoituksista joustaa. Otetaan esimerkiksi Ylen uutisoima tapaus (Yle uutiset 2014), jossa petoaitauksesta huolimatta sudet olivat tappaneet lammastilalliselta lampaita. Koska sudet ovat oppineet, kuinka saada saalista tilalta, uutisoitu tapaus ei luultavasti jää ainoaksi. Voidaan pitää todennäköisenä, että korvauksen lisäksi haetaan poikkeuslupaa yhden tai useamman suden tappamiseksi niiden aiheuttamien vahinkojen johdosta. Poikkeusluvan käyttämiseen tarvitaan metsästäjä. Mikäli lammastilallinen ei itse metsästä, hän tarvitsee apua sellaisesta henkilöltä, jolla metsästyksen liittyvät lupa-asiat ovat kunnossa sekä tarvittava tieto ja taito toteuttaa luvan ehtojen mukainen poikkeaminen. Metsästäjillä on oikeus lupien ollessa kun-

nossa käsitellä asetta lain velvoitteiden mukaisesti sekä taitoa muun muassa paikantaa luvan mukainen eläin ja tappaa se mahdollisimman kivuttomasti minimoiden mahdolliset jahdistusta aiheuttavat vaaratilanteet.

5.1 Suotuisan suojelun taso

Suotuisan suojelun taso liittyy olennaisena osana EU:n luontodirektiiviin. Kyseinen direktiivi mahdollistaa EU:n tasolla tapahtuvan kansallisten suojelutoimien riittävyyden arvioinnin ja määrittelee, mitä suojelutoimilla tulee kokonaisuudessaan saavuttaa. Luontodirektiivi pitää sisällään erikseen määritelmät *luontotyyppien* suojelun tasolle ja sen suotuisuudelle, kuin myös *lajien* suojelun tasolle ja suotuisuudelle, joka liittyy olennaisesti luontotyyppien suotuisan suojelun tasoon. Suotuisa suojelun taso on oikeudellisesti velvoittava päämäärä, ja sen saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi täytyy luoda mekanismeja joilla velvoitteet suhteutetaan luonnonsuojelun toteutumiseen. Luonnonsuojelun osalta suotuisassa suojelutasossa tulee tähdätä luontodirektiivin liitteessä I mainittujen luontotyyppien suojelutason säilyttämiseen suotuisana tai suojelutason saavuttamiseen. Turvattavaksi tulee myös luontodirektiivin liitteessä II mainittujen uhanalaisten luonnonvaraisten eliölajien suotuisan suojelutason saavuttaminen ja säilyttäminen. (HE 79/1996; Kallio 2001, 24; Suvantola & Similä 2011, 44.)

Luontotyyppien suotuisan suojelun taso on määritelty luonnonsuojelulain 5.2 §:ssä ja se tarkoittaa luontotyyppiin ja sille luonteenomaisiin lajeihin kohdistuvien eri tekijöiden yhteisvaikutusta. Suojelun taso on suotuisa silloin, kun luontotyyppin luonnollinen levinneisyys sekä esiintymisalueet ovat vakaita tai laajenemassa. Lisäksi edellytyksenä luontotyyppien suojelun suotuiselle tasolle on, että luontotyyppin erityinen rakenne ja erityiset toiminnot, jotka ovat tarpeen luontotyyppien säilyttämiseksi pitkällä aikavälillä, ovat olemassa ja säilyvät todennäköisesti tulevaisuudessa. Luontotyyppien suojelun tason suotuisuuden kriteeri on luontotyyppille luonteenomaisten lajien suojelun tason suotuisuus, josta säädetään luonnonsuojelulain 5.3 §:ssä. (Borgström 2012, 15; YmVM 3/2009 vp, 8–9.)

Eliölajin suotuisan suojelun taso tarkoittaa lajiin kohdistuvien eri tekijöiden pitkällä aikavälillä tapahtuvaa yhteisvaikutusta, jolla voi olla vaikutusta lajin levinneisyyteen ja lukuisuuteen. Lajin suojelun taso on suotuisa silloin, kun kyseisen lajin kannan kehittymistä koskevat tiedot osoittavat lajin pystyvän selviytymään luonnollisten elinympäristöjensä elinkelpoisena osana. Edellytyksenä on lisäksi, ettei lajin luontainen levinneisyysalue pienene tai ole vaarassa pienentyä ja että elinympäristö säilyy riittävän laajana. (Borgström 2012, 15; YmVM 3/2009 vp, 8–9.)

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 2013:185 Suomen riistakeskus oli päätöksellään myöntänyt metsästyseuralle luvan 49 allin metsästämiseen merialueella rauhoitusaikana keväällä 2011. Asiassa kysymys oli edellytyksistä myöntää poikkeuslupa metsästyslain rauhoitussäännöksistä allin metsästykseseen. Lupaharkinnassa oli kiinnitettävä erityisesti huomiota siihen, oliko olemassa jokin muu tyydyttävä ratkaisu sekä siihen, haittasiko lupa lajin suotuisan suojelutason säilyttämistä. Syksyisin tapahtuva metsästys rauhoitusajan ulkopuolella oli mahdollista alueella allien esiintymisestä ja sääoloista saadun selvityksen mukaan. Saadun selvityksen perusteella mahdollisuuksia allien syysmetsästykseseen ei voitu myöskään pitää vähäisinä, koska tasapaino lajin suojelun ja metsästyksen välillä olisi katsottu järkkävän, ellei kevätmetsästystä sallittaisi. Metsästyslain 41 b.2 §:n tarkoittama muu tyydyttävä ratkaisu eli allien metsästäminen niiden rauhoitusajan ulkopuolella oli siten olemassa. Hakemusta ratkaistaessa alli oli luokiteltu maailmanlaajuisesti elinvoimaiseksi lajiksi, vaikka tiedossa oli Itämerellä talvehtivien allien kannan olevan vähenemässä. Varovaisuusperiaate huomioiden, poikkeuslupaa ei olisi tullut myöntää, koska tiedossa oli allikannan vähittäinen heikkenemiskehitys.

Poikkeusluvan myöntämiseen vaikuttaa suotuisa suojelutaso. Korkein hallinto-oikeus kuvaa lajin *suotuisan suojelutason* -käsitettä poikkeuslupaharkinnassa ratkaisun KHO 2013:185 perusteluissa, jonka mukaan poikkeusluvan edellytyksenä on lajin suojelutason säilyminen suotuisana poikkeuksesta huolimatta. Uhanalaisten lajien kohdalla poikkeuksen myöntämisedellytys ei voi täytyä, koska uhanalaisuudesta johtuen lajin suojelutilanne ei ole suotuisa. Lajin suojelutasoa arvioitaessa mittatikkuna käytetään pääasiassa viimeisimpiä uhanalaisarvioinnin tuloksia ja huomioidaan suojelutason oletettava kehityssuunta sekä sellaiset ennakoitavissa olevat tilanteet, joista on tarpeen poiketa. Lisäksi arvioinnissa noudatetaan varovaisuusperiaatetta luonnontieteellisen tiedon

ollessa epävarmaa: lajien yksilöiden määrä voi olla tiedossa, mutta heikkenemiskehityksen havainnointi vaatii pitkän aikavälin seuranta. Mikäli lajin suojelutaso alittaa suotuisan suojelutason rajan, poikkeuksen myöntämisen oikeudelliset edellytykset eivät täyty.

5.2 Poikkeamisen perusteet

Luonnonsuojelulain 48 § sisältää yleispoikkeamissäännöksen lajirauhoitussäännöksissä, jonka mukaan rauhoitussäädökset eivät estä alueen käyttämistä maa- ja metsätalouteen tai rakennustoimintaan eikä rakennuksen tai laitteen tarkoituksenmukaista käyttämistä alueella. Tällöin tulee kuitenkin välttää vahingoittamista tai häiritsemistä rauhoitettuja eläimiä ja kasveja, jos ELY-keskus voi myöntää luvan poiketa luonnonsuojelulaissa määritetyistä rauhoitussäännöksistä. Hakemuksen koskiessa koko maata, poikkeuksen myöntää ympäristöministeriö.

Metsästyslakiin ja -asetukseen vaikuttavat EU:n luontodirektiivi, joka on riistaeläinten osalta pantu täytäntöön edellä mainituilla lailla ja asetuksella sekä lintudirektiivi, joka osaltaan vaikuttaa metsästyksen sääntelyyn. ”Metsästys- ja luonnonsuojelulakien välinen suhde määräytyy asianomaisten eläinlajien mukaan siten, että luonnonsuojelulain nojalla rauhoitetuista eläimistä säädetään yksin luonnonsuojelulaissa.” Alueellisesti luonnonsuojelulaki voi myös ulottaa vaikutuksensa riistaeläimiin. Kuten aiemmin todettiin, luonnonsuojelualueilla metsästäminen on lähtökohtaisesti kiellettyä. Poikkeustapauksissa metsästys voidaan kuitenkin sallia, riippuen aluetta koskevista määräyksistä ja säännöksistä. (Kuusiniemi ym. 2001, 671–672.)

Lisäksi Bernin sopimus (SopS 29/1986) käsittelee poikkeamista, jossa 9 artiklan mukaan poikkeaminen on sallittu

- kasviston ja eläimistön suojelemiseksi
- viljelykasveille, karjalle, metsille, kalastukselle, vedelle ja muunlaiselle omaisuudelle koituvan vakavan vahingon estämiseksi
- jos se on yleisen terveyden tai turvallisuuden, lentoturvallisuuden tai muun erityisen tärkeän yleisen edun mukaista
- tutkimusta ja koulutusta varten sekä uudelleen istuttamista ja tarpeellista lisääntymistä varten
- pienissä määrin eräiden eläinten ja kasvien kiinniottamisen, keräämisen, hallussapidon tai muun järkevän hyödyntämisen sallimista varten tarkasti valvotuissa oloissa, valikoivasti ja rajoitetusti.

Poikkeuslupa eroaa pyyntiluvasta siten, että se voidaan erityisillä edellytyksillä myöntää sekä eläimen rauhoitusaikana tai rauhoitusajan ulkopuolella. Poikkeusluvalla voidaan myöntää myös kiellettyjen pyyntivälineiden ja -menetelmien käyttö, joka voi tulla kysymykseen silloin, kun kyseessä on haitan, vahingon tai uhan tehokas estäminen. (HE 157/2012 vp, 3.) Poikkeaminen edellyttää muun muassa muun tyydyttävän ratkaisun puuttumista. Tyydyttävän vaihtoehtoisen ratkaisun puuttuminen tulee osoittaa tieteellisesti ja sen on rajoitettava ongelman ratkaisun kannalta vähimmäismäärään. Poikkeuslupa voidaan myöntää joko hakemuksen mukaisena, asettamalla toiminnalle ehtoja tai epäämällä lupa. Poikkeusta säännöksistä ei tarvita sellaiselle toiminnalle, joka ei laissa ole kiellettyä tai se ei aiheuta laissa kiellettyjä seurauksia. (Borgström 2008, 135–136; Suvantola 2003, 693.) Poikkeaminen vaatii aina kunkin tapauksen kohdalla sovellettavan tapaukseen liittyviä säännöksiä siinä säädetyin edellytyksin, josta johtopäätöksenä voidaan todeta, ettei kahta samanlaista tapausta liene olemassakaan.

Suvantolan (2003, 669) mukaan luonnonsuojelujärjestelmän kyky turvata luonnon monimuotoisuuden säilyminen ei ainoastaan riipu luonnonsuojelulakiin kirjattujen suojelusäännösten tehokkuudesta, vaan myös siitä, millä edellytyksillä niistä voidaan poiketa ja kuinka poikkeussäännöksiä sovelletaan käytännössä. Lintu- ja luontodirektiivien mukaiset poikkeamiset on sisällytetty metsästyslain 41 §:ään, jonka mukaan poikkeusluvan myöntää Suomen riistakeskus. Tietyissä tapauksissa poikkeuslupa voidaan myöntää metsästyslain 41 a ja 41 b §:n mukaan muun muassa karhun, suden, ahman ja ilveksen sekä joidenkin riistalintujen pyydystämiseen tai tappamiseen. Poikkeuslupa on mahdollista myöntää esimerkiksi kyseisten eläinten viljelmille ja karjankasvatukselle aiheuttamien, erityisen merkittävien vahinkojen ehkäisemiseksi. Hallituksen esityksessä

(237/2010, 45) puolestaan todetaan, että poikkeuslupa on mahdollista myöntää myös vahinkoperusteisena poikkeuslupana. Tällöin se on mahdollista myöntää ympäri vuoden, ei pelkästään eläimen rauhoitusaikana.

Poikkeamistapauksessa Suvantola (2003, 692–693) on käyttänyt oivallisesti esimerkkinä saimaannorpan pesintäaikaista kuvaamista koskevaa poikkeuslupahakemusta, jossa ympäristökeskuksen päätökseen liitettiin erittäin tiukat poikkeusehdot. Ehdot käsittelivät muun muassa kuvausetäisyyttä, kuvaamisessa käytettävän pesäluodon vähimmäiskokoa sekä sallittua kuvausaikaa. Hallinto-oikeus kumosi valvontaan liittyvän ehdon, jonka mukaan luontokuvaajan olisi tullut luovuttaa filmejä ja kuvia ympäristökeskukselle tarkastettavaksi. Hallinto-oikeus katsoi valvonnan olevan suoritettavissa muutoinkin, eikä ehto siten ollut tarpeen luvan tavoitteiden kannalta. Saimaannorppa on ilmeisen häviämishuhanalainen ja siten erityisesti suojeltava laji. Lupaa ei voida myöntää, jos se johtaisi lajinyksilöiden menehtymiseen ja näin ollen heikentäisi lajin suojelutasoa. Luontokuvaaminen saimaannorpan pesintäaikaan on toimintana hyvin riskialtista, sillä poikanen sukeltaa vaistonvaraisesti jään alle koettuaan tullessa uhatuksi. Mikäli poikanen ei ole ehtinyt kasvattaa riittävän paksua rasvakerrosta, se menehtyy kylmyyteen. Näin ollen kuvaamisella ei ole mahdollista sallia sellaisen häiriön aiheuttamista, jonka seurauksena poikanen lähtisi pesästä.

5.2.1 Luontodirektiivin mukainen poikkeaminen

EU:n luontodirektiivin liitteissä mainitaan neljä suurpetoa, jotka esiintyvät Suomessa. Ahma kuuluu luontodirektiivin määrittämiin lajeihin, joiden suojelemiseksi on osoitettava erityisten suojelutoimien alueita. Ahmaa ei Suomessa metsästetä lainkaan. Karhu, ilves ja poronhoitoalueen ulkopuolella oleva susi kuuluvat tiukkaa suojelua edellyttäviin lajeihin, joita kuitenkin metsästetään jonkin verran poikkeusluvilla. Viimeksi mainittuja koskee luontodirektiivin mukainen tiukka suojelujärjestelmä, jonka mukaan kiellettyä on kyseisten lajien pyydystäminen, tappaminen tai muu tahallinen häiritseminen. Säännöstä on kuitenkin mahdollista poiketa, kun tarkoituksena on onnettomuuksien välttäminen sekä taloudellisten arvojen turvaaminen. Erityisen merkittävistä vahingoista kyse on silloin, kun ne kohdistuvat viljelmiin, metsiin, vesistöihin, kalatalouteen, karjankasvatukseen tai muuhun omaisuuteen. Poikkeaminen on mahdollista myös silloin, kun

kyseessä on kansanterveys, yleinen turvallisuus tai muu tärkeä yleinen etu. Kuitenkin ensisijaisesti niitä on pyrittävä ehkäisemään muilla keinoilla, esimerkiksi kotieläinten suojaamisella. Poikkeaminen ei ole mahdollista silloin, kun kyseessä on tavanomainen saaliin hankintaan tähtäävä metsästys. (Metsähallitus 2009.)

Suurpetokantojen sääntely on tarpeen luonnonvaraisten eläinten sääntelyn kannalta ja se mahdollistaa myös poikkeamisen suurpetojen suojelusta vahinkojen ehkäisemiseksi. Suojelun kannalta ei periaatteessa ole estettä hyvin kontrolloidulle metsästykselle. Hyvin valvottu ja järjestetty suurpetojen kannanharvennus voi olla kestävä. Luontodirektiivin 12 artiklan mukaisesta tiukasti suojeltujen lajien suojelusta poikkeamisesta on noudatettava poikkeamisperusteita, jotka säädetään kyseisen direktiivin 16 artiklassa. Luontodirektiivin 12 ja 16 artikla on pitkälti pantu täytäntöön Suomen metsästyslainsäädännössä. (Borgströmin 2008, 134–135; Euroopan unionin tuomioistuin C-342/05, I - 4719.)

Suomen riistakeskuksen 8.1.2013 päivätyssä päätöksessä nro 2012/00284 hakija oli hakenut poikkeuslupaa kolmen suden pyydystämiseksi koirille aiheutuvien erityisen merkittävien vahinkojen estämiseksi ja susien toistuvien pihossa käyntien vuoksi. Hakemus hylättiin, koska Suomen riistakeskus katsoi, että koirien tappaminen tai vahingoittaminen ja susista aiheutuva erityisen merkittävien vahinkojen uhka ei ollut vielä sellainen tilanne kokonaisuus huomioiden, jonka estämiseksi poikkeuslupa voitaisiin myöntää sen hetkessä tilanteessa ja jäljellä olleen suurimman sallitun saalismäärän rajoissa. Alueella ei ollut myöskään hirvenmetsästys enää käynnissä, joten potentiaalisten riskitilanteiden määrä koirametsästyksessä oli huomattavasti alhaisempi kuin koiravahinkojen tapahtumien aikaan. Pihossa käyntien ja susista ihmisiin kohdistuvan turvallisuusuhan osalta Suomen riistakeskus katsoi, että susista tehtyjen tutkimustulosten perusteella sudet käyttävät reviiriään kattavasti ja kävivät näin ollen reviirillä liikkessaan myös asutuksen läheisyydessä ja jopa pihapiireissä ilman, että siihen liittyy esimerkiksi kotieläinten saalistamisyrityksiä tai uhkaa ihmisten turvallisuudelle.

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 2007:74 maa- ja metsätalousministeriö oli päätöksellään myöntänyt luvan yhden suden tappamiseen omaisuusvahinkojen estämiseksi ja yleisen turvallisuuden parantamiseksi. Kuten aiemmin todettiin, susi on poronhoitoalueen ulkopuolella rauhoitettu riistaeläinlaji, josta voidaan poiketa

riistanhoitopiirin tai maa- ja metsätalousministeriön päätöksellä. Luontodirektiivissä on edellytetty, että vahingot kohdistuvat viljelmiin, karjankasvatukseen, metsiin, kalastukseen tai muuhun omaisuuteen. Hakemuksessa tarkoitettu susilauma oli asetuttuaan alueelle alkanut liikkumaan asutuksen lähellä ja keskittynyt hankkimaan ravinnokseen koiria ja muita kotieläimiä. Susien jälki- ja näköhavaintojen perusteella lauma liikkui säännöllisesti ihmisasutuksen lähellä ja talojen pihoissa. Valtaosa susien hankkimasta ravinnosta oli hankittu talojen pihapiiristä tai niiden välittömästä läheisyydestä. Lisäksi karjaan kohdistuneet vahingot olivat pääsääntöisesti tapahtuneet tilan talouskeskusten tuntumassa. Vahinkojen syntymistä oli yritetty estää muun muassa neuvonnalla ja ai- taamalla, mutta vahingot olivat kuitenkin jatkuneet. Maa- ja metsätalousministeriö oli katsonut annettujen selvitysten perusteella, ettei tapauksessa ole osoitettavissa sellaista muuta tyydyttävää ratkaisua, joka ratkaisisi pihapiireissä käyneistä ja niiden välittömäs- sä läheisyydessä esiintyvistä susista aiheutuvan vahinkoriskin olemassaolon. Lisäksi ministeriö katsoi poikkeamisesta suden rauhoituksesta olevan ensisijaisen merkittävää hyötyä pitempiaikaiselle suunnitelmalliselle susikannan hoidolle ja suojelulle, eikä poikkeamisella vaikuteta haitallisesti susikannan suotuisaan suojelun tasoon kokonai- suutta tarkasteltaessa. Tapauksessa edellytykset poikkeusluvan myöntämiseen täyttyi- vät.

Edellä mainitut kaksi tapausta ilmentävät poikkeuksen myöntämisen olevan viimeinen käytettävissä oleva keino mahdollisen uhan torjumiseksi, jota ennen tulee pystyä osoit- tamaan, että kaikki muut mahdolliset keinot vahinkojen ja uhan torjumiseksi on käytetty ennen poikkeuksen myöntämistä. Tapauksessa KHO 2007:74 voidaan havaita, että va- hinkojen syntymistä oli yritetty estää ennalta sekä neuvonnalla että käytännön toteutuk- sella, ilman merkittäviä tuloksia, mikä edesauttoi luvan myöntämisessä. Suomen riistakeskuksen päätöksessä nro 2012/00284 puolestaan vahingon uhan katsottiin olevan vähäinen ja osaltaan satunnainen, joka ei sellaisenaan riitä poikkeusluvan myöntämi- seen.

5.2.2 Lintudirektiivin mukainen poikkeaminen

Luonnonvaraisten lintujen suojelusta annetun direktiivin soveltamista koskeva toinen kertomus -nimisessä komission asiakirjassa (KOM(93) 572 lopullinen), todetaan selvitysten mukaan pieninä määrinä pidettävän pyyntimääriä, jotka ovat keskiarvoltaan alle yhden prosentin suuruisia asianomaisen kannan vuotuisesta kokonaiskuolleisuudesta sellaisten lajien osalta, joiden metsästys on kiellettyä sekä noin yhden prosentin suuruisia sellaisten lajien osalta, joiden metsästys on sallittua. Asianomaisella kannalla tarkoitetaan muuttavien lajien osalta niiden alueiden kantaa, joilta ovat peräisin pääasialliset määrät, jotka esiintyvät alueella, jolla poikkeusta sen soveltamisaikana sovelletaan. Pienien määrien kriteeri ei kuitenkaan ole oikeudellisesti sitova, mutta sitä on mahdollista soveltaa viitearvona arvioitaessa poikkeamista kun kyse on asianomaisten lintujen pienien määrien pyydystämisessä. (Euroopan unionin tuomioistuin C-344/03, I - 11054 – I - 11055.)

Poikkeuksen perusteena on oltava muun muassa kansanterveyden turvaaminen, lento- tai yleisen turvallisuuden turvaaminen tai vakavan vahingon estäminen muun muassa viljelmille tai kotieläimille. Lisäksi poikkeuksen tulee täyttää mainitun lintudirektiivin 9 artiklan 2 kohdassa mainitut muotovaatimukset, joita ovat esimerkiksi yksityiskohtainen selvitys siitä, mitä yksilöä tai yksilöitä poikkeaminen koskee sekä sitä, missä, milloin, miten ja mitä välineitä käyttäen haettu poikkeaminen tulee tapahtumaan, mikäli lupa siihen myönnetään. Muotovaatimusten tarkoituksena on rajoitus käyttää poikkeamista vain ehdottoman välttämättömissä tapauksissa ja siten helpottaa komission tehtävänä olevaa valvontaa. (2009/147/EY.)

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 15.1.2014 dnro 2442/1/12, yksityishenkilö oli hakenut lupaa neljän kanahaukan, kuuden korpin sekä kymmenen närhen pyydystämiseen luonnonvaraisen peltopyykannan takaisin palauttamiselle. Luvan kohteena olevat lajit olivat kyseessä olevalla alueella elinvoimaiset ja aiheuttivat vakavan uhan yksityishenkilön toteuttamalle riistanhoitoprojektille. Hakemus hylättiin perustellen, etteivät kyseessä olevat lajit aiheuta vakavaa uhkaa riistanhoidolle. Haetulle toimenpiteelle ei myöskään pystytty osoittamaan lintudirektiivin 9 artiklan mukaisia edellytyksiä, joilla poikkeaminen voitaisiin myöntää.

5.2.3 Ehdot poikkeamisessa

Luonnonsuojelulakiin on kirjattu säännös ehtojen asettamisen mahdollisuudesta laji-rauhoidussäännöksistä 48.2 §:n nojalla myönnettäviin poikkeuslupiin. Ehto voi esimerkiksi olla sellainen, että linnun tai nisäkkään tappamisessa tai haltuunotossa on noudatettava metsästyslain 4 luvun mukaisia pyyntimenetelmien ja -välineiden käyttöä. Maanomistajan hakiessa yksityisen luonnonsuojelualueen suojelun lakkauttamista tai rauhoidussäännösten lieventämistä, voi ehtona olla suojelun johdosta maksettujen korvausten osittainen tai täysimääräinen palautusvelvollisuus. (Suvantola 2003, 691.)

Suotuisan suojelun taso on luontodirektiivissä eritelty luontotyyppin ja lajin suojelun tasoihin sekä suojelutasojen suotuisuuteen. Käytännössä poikkeusta myönnettäessä tapaus arvioidaan yksilöllisesti, eikä poikkeuksen myöntämisellä saa olla pitkän aikavälin tarkastelussa heikentävää vaikutusta suojeltavaan lajiin. Maa- ja metsätalousministeriön antaman määräyksen mukaan pyyntilupaa ei tule myöntää, jollei kyseessä ole välitön tapahtuma, jossa estämisen tarkoituksena on erityisen merkittävän vahingon tai sen uhan estäminen. Syyn on siis oltava pakottava, erityisen vakava ja todennäköinen. (Borgström 2008, 138–140.)

Suomen riistakeskuksen 10.12.2012 päivätyssä päätöksessä nro 2012/00283 hakija oli hakenut poikkeuslupaa kahden suden kaatamiseen, perusteena susien aiheuttamat n. 14 000 euron suuruiset koiravahingot. Hakemuksen jättämisen jälkeen koiravahingot olivat vielä lisääntyneet kyseisellä hakemusalueella. Lupa myönnettiin hakemuksen mukaisesti. Päätöksen ehdoissa muun muassa pyyntiin osallistuvien henkilöiden nimet sekä jokaisesta pyyntiin lähdöstä oli ilmoitettava alueen poliisilaitokselle. Lisäksi luvan mukainen saalis oli luovutettava valtiolle, jonka mukaan oli liitettävä selvitys poikkeusluvan nojalla tapahtuneesta pyynnin tuloksesta, jossa oli ilmoitettava muun muassa saalisyksilö, sen sukupuoli, pyyntiajankohta ja pyyntipaikkatieto.

5.3 Pyyntilupa

Pyyntiluvan tarkoituksena on rajoittaa tiettyjen riistaeläinten metsästystä metsästysaikana varmistaen kestävästä käytön periaatteen toteutuminen sekä riistakantojen vaarantamattomuus. Pyyntiluvasta ja alueellisesta kiintiöstä säädetään metsästyslain 10 §:ssä. Mikäli metsästyksessä aiheutuu muun kuin kuusipeuran, saksanhirven, japaninpeuran, hirven, valkohäntäpeuran tai metsäpeuran kannan vaarantuminen tai jos riistaeläimen tarkoituksenmukaisesti järjestetty metsästäminen sitä edellyttää, on metsästykseseen oltava Suomen riistakeskuksen myöntämä pyyntilupa tai siinä on noudatettava maa- ja metsätalousministeriön määräämää alueellista kiintiötä. (HE 157/2012 vp, 3; Pennanen 2006, 8.)

Maa- ja metsätalousministeriö vahvistaa metsästyksen alueelliset kiintiöt, joka tarkoittaa tietyllä alueella, tietyssä aikana metsästettäviksi sallittavien eläinten määrää. Kiintiöt vahvistetaan huomioiden kaikki tietoon tulleet eläinten kuolemat, jotka ovat aiheutuneet onnettomuuksissa tai ihmisen toimesta. Pyyntiluvan yläraja on mahdollista ylittää vain ministeriön erityisellä luvalla sekä edellä mainittujen edellytysten täytyessä. (Euroopan unionin tuomioistuin C-342/05a, I - 4717, I - 4725; Euroopan unionin tuomioistuin C-342/05b, I - 4735.)

Suomessa luonnonpuistoissa tapahtuva metsästys on yleisesti kiellettyä muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta. Paikalliset saavat metsästä Pohjois-Suomen kansallispuistoissa, Etelä-Suomessa tapauskohtaisesti voidaan sallia hirvenajo sekä tiettyjä metsästysmuotoja. Luonnonsuojelualueilla on myös muiden kuin paikallisten mahdollista metsästä. Metsästys on usein sallittua myös soijensuojelualueilla, mutta vanhojen metsien ja lehtojen suojelualueilla metsästystä rajoitetaan tiukemmin. Metsästyksen sallivilla suojelualueilla metsästystä voidaan kuitenkin rajoittaa esimerkiksi laji- tai aluekohtaisesti. Maa- ja metsätalousministerin alla toimiva Metsähallitus myöntää luonnonsuojelualueille pyyntilupia, joiden tarkoitus on osaltaan riistanhoidollinen. Luvista saatu tuotto menee muun muassa alueiden luonnonsuojeluun. (Kuusiniemi ym. 2001, 678; Metsähallitus 2012a.) Pyyntiluvat eroavat metsästysluvista muun muassa siten, että metsästysluvan voi myöntää alueen yksityisomistaja, kun pyyntilupa valtuuttaa pyyntiin valtion omistamilla alueilla.

Vaikka aiherajauksen ulkopuolelle on rajattu Lappia yksin käsittelevä lainsäädännön osuus, metsästyslain 8 § käsittelee pääsääntöisesti Pohjois-Suomen asukkaiden oikeutta metsästä luonnonsuojelualuilla. Lainsäädäntö myös antaa tietyn etuoikeuden alueen asukkaille metsästykseseen. Metsästyslain 8 § määrittelee kuntalaisen oikeuden metsästä valtion alueella. Tarkemmin kyseisessä pykälässä säädetään Lapin tai Kainuun läänissä sekä Kuusamon, Pudasjärven, Taivalkosken tai Vuolijoen kunnassa asuvan oikeudesta metsästä kotikunnassaan valtion omistamilla alueilla. Kyseinen oikeus koskee ainoastaan kunnan asukasta ja on vanhaa perua alueen asukkaiden vapaasta oikeudesta metsästä. Tästä syystä metsästyskorttiin merkitään muiden tietojen ohella myös kotikunta, jonka perimmäisenä tarkoituksena on metsästyksen valvonta. (HE 300/1992a vp; Ympäristöministeriö 2013, 4; YmVM 11/2010 vp, 7–8.)

Asetuksella on kuitenkin mahdollista poiketa edellä mainitusta alueellisesti, ajallisesti tai tietyn riistaeläimen osalta, mikäli metsästyksessä vaarantaa alueen perustamistarkoituksen tai siitä aiheutuu muuta haittaa alueen käytölle. Rajoitus on mahdollista toteuttaa esimerkiksi pienialaisilla luonnonsuojelualuilla tai ainoastaan Pohjois-Suomen kunnan asukkaalle riistakantojen hoitamiseksi ja turvaamiseksi. Poikkeaminen koskee myös yleisesti muita kuin pohjoisemman suomen luonnonsuojelualueita, joilla metsästyksessä on pääsääntöisesti kiellettyä. Metsästyksessä näillä alueilla, esimerkiksi Itä-Suomessa, on mahdollista säänneltyä. Poikkeamispäätökseen vaikuttavat tapauskohtaisesti luonnonsuojelun alueen perustamistarkoituksessa mainitut luontoarvot, alueen koko ja sijainti sekä virkistyskäytön määrä. Alueen kuuluminen Natura 2000 -verkostoon ei pääsääntöisesti vaikuta metsästysoikeuksiin tai niiden käyttöön, sillä Natura-alueiden suojelussa tavoitteena on tiettyjen luontotyyppien ja elinympäristöjen suojelu sekä lajien suojelutason vaarantumisen aiheuttavien häiriöiden estäminen. Metsästyksessä pidetään edellä mainitun kaltaisena häiriönä vain harmaahylkeiden merkittäville suojelualueilla sekä erityisen tärkeillä linnustonsuojelualueilla. Lähtökohtaisesti metsästyksessä ei siis rajoiteta Natura-alueilla, niiden suojelun toteutustavan ollessa muu kuin luonnonsuojelulaki. (HE 300/1992a vp; Ympäristöministeriö 2013, 4; YmVM 11/2010 vp, 7–8.)

Kansallispuistoissa sekä luonnonpuistoissa voidaan eläin- ja kasvilajien yksilöiden lukumäärää vähentää, mikäli se ei vaaranna puiston perustamistarkoitusta. Alueen hallinnasta vastaava viranomaisella voi antaa luvan vähentää vierasperäisten, liian runsaslukuisten tai muutoin vahingollisten eläin- tai kasvilajien yksilöiden määrää, jos

vähentämisen perusteena on torjua luonnon monimuotoisuuden uhaksi mahdollisesti muodostuva haitallisten vieraslajien leviäminen sekä näiden kielteisten vaikutusten vähentäminen alueiden suojeluarvoille. Maassa pesivät linnut ovat erityisesti vaarassa, sillä useat vierasperäiset lajit, kuten pienpetoihin kuuluvat minkki ja supikoira, runsastuvat nopeasti. Pienpetojen on todettu aiheuttavan erityisesti saaristossa ja kosteikoilla merkittäviä pesätuhoja. (YmVM 11/2010 vp, 2–3.)

Pienpetopyynti vaatii toimintana tietynlaista erityisosaamista ja metsähallitus kannustaa metsästäjiä pienpetojen pyyntiin. Pienpetoja ovat hilleri, kettu, kärppä, minkki, mäyrä, näätä ja supikoira. Kosteikkolinnuston yksi tärkeä hoitomuoto on pienpetopyynti, sillä linnuston pesintätulokseen vaikuttavat etenkin Etelä- ja Keski-Suomessa heikentävästi minkki- ja supikoirakannat. Maa- ja metsätalousministeriö toteaa Suomen riistataloudellisessa kosteikkostrategiassaan vieraspetojen ja muiden pienpetojen pyynnin tehostamisen olevan tarpeen sekä metsästysseurojen hallinnoimilla kosteikoilla että suojelualueilla kosteikkolinnuston elinolosuhteiden parantamiseksi. (Metsä- ja maatalousministeriö 2014b, 10–11; Metsähallitus 2012b.)

Poikkeuslupajärjestelmän soveltamisen tarkoituksena on yhdenmukainen vieraslajien aiheuttamien haittojen torjuminen ja vähentäminen. Lähtökohtana poikkeuslupaharkinnassa on kyseessä olevan alueen suojelutavoitteet ja suojeluarvoille aiheutuva merkittävä haitta. Pyyntiluvanvaraisiin riistaeläinlajeihin kuuluvat muun muassa kaikkien maasuurpetojen lisäksi hirvi ja harmaahylje. Pyyntiluvalla on mahdollista poistaa suojelualueen ulkopuolella ihmiselle ilmeisen turvallisuusuhan tai merkittävän omaisuudelle aiheutuvan taloudellisen vahingon aiheuttavia riistaeläinlajien yksilöitä. Käytännössä pyyntilupaa voidaan käyttää tilanteissa, joissa tarkoituksena on torjua hirvieläinten aiheuttamia liikennetuhoja sekä ympäristölle vaaraa aiheuttavia karhu- tai susiyksilöitä. Lupamenetelmää sovellettaessa myös muut menetelmät kuin tappaminen on mahdollista. (YmVM 11/2010 vp, 3–4.)

Hätävarjelun tai pakkotilan ollessa kysymyksessä lupaa suurpedon tappamiseen ei tarvita. Tämä perustuu rikoslain (39/1889) 4:4 ja 5 §:ään ja on sovellettavissa tilanteissa, joissa kyseessä on vaara ihmishenkeä kohtaan. Muussa välittömään turvallisuuteen tai terveyteen liittyvässä uhassa valtuudet toimia tilanteessa on poliisilla tai suurriistavirka-apua (SRVA) tarjoavalla taholla. SRVA on riistanhoitoyhdistysten ylläpitämä vapaaeh-

toisuuteen perustuva organisaatio, jonka toiminta pohjautuu poliisin ja riistanhoitoyhdistysten välisiin sopimuksiin (Suomen riistakeskus 2014b). Myös sellaisissa tilanteissa, joissa suurpeto on loukkaantunut tai muutoin vahingoittunut, poikkeuslupaa ei tarvita, vaan eläimen lopettamistoimenpiteen voi suorittaa joko poliisi tai SRVA eläinsuojelulain 14 §:n nojalla. Mikäli kyseessä on turvallisuus tai yleisen edun kannalta pakottava syy, esimerkiksi pelottomasti käyttäytyvät, pihapiiristä ravintoa hakevat suurpedot, tulee kysymykseen poikkeusluvan hakeminen Suomen riistakeskukselta, jolla on tiettyjen kriteerien mukaiset valtuudet poikkeuksen myöntämiseen. Poikkeus voidaan myöntää vain metsästysoikeuden haltijalle. Vastaavasti poikkeusta tulee hakea suurpedon aiheuttaessa erityisen merkittävää vahinkoa sekä kannanhoidollisen metsästyksen tullessa kyseeseen. Kuviossa 2. on esitetty suurpedon yhteiskunnallisesti hyväksyttävä tappaminen tapauksissa, joissa muuta tyydyttävää ratkaisua ei ole. Kuvio on esitetty Härkösen 2013 julkaisemassa diasarjassa suurpetojen poikkeusluvista.

Syy	Peruste	Toimija	Säädökset
Pakkotila/ Hätävarjelu	Akuutti hyökkäys	Asianomistaja	Rikoslaki, 4. luku 4 - 5 §
Välitön vaara turvallisuudelle ja terveydelle	Aggressiivinen, peloton, vaarallinen eläin (hyökkäyksen jälkitilanne)	Poliisi/SRVA Välitön toiminta- tarve Ei metsästysoi- kettä	Metsästyslaki 41 a.1 § 3. kohta Perustuslaki 25 §
Eläinsuojelu	Vahingoittunut eläin	Poliisi/SRVA	Eläinsuojelulaki 14 §
Turvallisuus, sosiaaliset syyt, yleisen edun kannalta pakottavat syyt	Aiheuttaa pelkoa, turvattomuutta ja varautumistoimenpiteitä	Riistakeskus: poikkeuslupa, metsästysoikeuden haltija	Metsästyslaki 41 a.1 § 3. kohta
Vahingot	Aiheuttaa erityisen merkittävää vahinkoa	Riistakeskus: poikkeuslupa metsästysoikeuden haltija	Metsästyslaki 41a.1 § 2 kohta
Kannanhoidollinen metsästys	Kannan sääntely, kun kanta on riittävän suuri	Riistakeskus: poikkeuslupa, metsästysoikeuden haltija	Metsästyslaki 41a.3 §

Kuvio 2. Suurpedon yhteiskunnallisesti hyväksyttävän tappamisen syyt, perusteet, toimijat sekä säädöskohta/-kohdat.

6 Riistanhoidolliset tuet ja korvaukset

6.1 Ennalta varautumisen periaate

Vaikka petojen aiheuttamiin vahinkoihin pyritään varautumaan ennakolta jo mahdollisimman hyvin, se ei aina auta. Yle Pohjois-Karjala uutisoi heinäkuussa 2014 susien päässeen lammasaitaukseen siitä huolimatta, että mahdollisiin petovahinkoihin oli tilalla varauduttu ennalta rakentamalla lampaiden aitauksen suojaksi sähköistetty petoaita. Sudet olivat kuitenkin kaivaneet reitin petoaidan alitse ja menneet aitaukseen kovistakin sähköiskuista välittämättä. Tämä on ensimmäinen kerta, kun petoaita ei ole estänyt petojen pääsyä aitaukseen. (Yle uutiset 2014.)

Edellä mainitun tapauksen johdosta on odotettavissa, että lammastilallinen hakee korvauksia susien aiheuttamasta vahingosta. Todennäköistä on myös, että tilallinen saa korvausta, sillä hän on jo ennakolta varautunut petojen mahdollisesti aiheuttamiin vahinkoihin. Kun ennalta varautumisesta huolimatta vahinko on tapahtunut, valtiolle syntyy korvausvelvollisuus.

Ennalta varautumisen periaate voidaan katsoa muodostuneen kolmen keskeisen ajatuksen ympärille. Periaatteen mukaan vakavat, ympäristöä uhkaavat vahingot tulisi pyrkiä tunnistamaan jo ennalta. Tämän lisäksi ympäristönsuojelemisessa olisi käytettävä ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä. Ennalta varautumisen periaatteeseen liittyy myös se seikka, että ympäristönsuojelullisiin toimenpiteisiin on mahdollista ryhtyä siitä huolimatta, ettei tieteellistä varmuutta jonkin toimen ympäristöhaitoista ole. Ennalta varautumisen periaatteen noudattamiseen liittyy osaltaan myös suhteellisuusperiaate. Sen mukaan toimenpiteen tulee olla oikeassa suhteessa tavoiteltuun suojelun tasoon nähden. Sen lisäksi toimenpiteiden on oltava yhdenvertaisia niiden toimenpiteiden kanssa, joita samankaltaisissa tilanteissa on aikaisemmin käytetty. Ennalta varautumiseen liittyvää periaatetta noudatettaessa on huomioitava toiminnasta tai toimimatta jättämisestä johtuvat hyödyt ja haitat. (Borgström 2011, 51.)

Hallituksen esityksessä (90/2008, 22) todetaan, että riistaeläimen aiheuttaman vahingon korvauksen myöntämisen ja maksamisen edellytyksenä on, että vahingonkärsijä pyrkii kaikin käytettävissään olevien kohtuullisin keinoin estämään omaisuutensa vahingoittumisen ja vahingon laajenemisen. Mikäli vahinkoa kokenut taho ei ole suorittanut omaisuutensa suojaamiseksi tarpeellisia turvaamistoimenpiteitä, esimerkiksi petoaidan rakentamista, ei hänellä tällöin myöskään ole oikeutta korvaukseen omaisuuden vahingoittuessa.

Suvantolan ja Similän (2011, 298) mukaan rauhoitetun eläimen aiheuttamia vahinkoja on mahdollista korvata valtion varoista. Tällöin kyse on lähinnä avustuksesta, jolla pyritään edistämään lajien suojelua vähentämällä vahingoista aiheutuvia haittoja. Maa- ja metsätalousministeriö voi riistavahinkolain 7 §:n nojalla myöntää avustusta lain 3–5 §:ssä tarkoitettujen vahinkojen, kuten hirvieläin-, suurpeto- tai muiden kuin riistaeläinten aiheuttamien vahinkojen ehkäisemiseen talousarvioissa osoitettujen määrärahojen rajoissa. Avustusta voidaan myöntää materiaalien hankintaan, tutkimukseen ja kehitystyöhön siltä osin kuin niiden tavoitteena on vahinkojen ehkäiseminen. Avustus ei poista korvauksen saajien 8.2 §:ssä säädettyä velvollisuutta pyrkiä omatoimisesti estämään vahingon syntyminen tai sen laajentuminen. Avustuksen hakemisesta, maksamisesta, valvonnasta, tarkastuksesta, palauttamisesta ja takaisinperinnästä säädetään valtioneuvoston laissa. (Maa- ja metsätalousministeriö 2014a).

6.2 Riistaeläin- ja suurpetovahingot sekä vahinkojen korvaaminen

Riistaeläimistä, kuten hirvistä ja joistakin pedoista aiheutuu vahinkoa enimmäkseen maa- ja metsätaloudelle, josta huolimatta riistakantojen säilyttäminen on välttämätöntä. Koska vahinkojen korvaaminen on yhteydessä riistaeläinkantojen tiheyteen, riistavahinkojen korvaamista koskevat säännökset sijoitettiin nykyisen lain syntymisen yhteydessä metsästyslain yhteyteen. Riistavahingoista säänneltiin kuitenkin pääsääntöisesti asetuksilla, josta johtuen säädettiin joulukuussa 2009 voimaantullut riistavahinkolaki (105/2009), jolla korvattiin metsästyslain 87 §. Lakiin liitettiin säännökset riistaeläinten aiheuttamien vahinkojen korvausten maksamisen perusteista, niiden myöntämisessä

noudatettavasta menettelystä sekä perusteettomasti maksettujen korvausten takaisinperinnästä. Lisäksi laissa on muiden muassa säännökset avustusten myöntämisestä vahinkojen ennaltaehkäisemiseksi. (HE 300/1992 vp, 1 luku; HE 90/2008 vp, 1.)

Riistaeläinvahingot

Riistaeläinten aiheuttamia vahinkoja korvataan riistavahinkolain 8 §:n mukaan valtion talousarvioon otetuista määrärahoista tai niiden puitteissa. Saman lain 22 §:ssä on todettu, että henkilövahingot, jotka ovat suurpetojen aiheuttamia, korvataan vahingonkorvauslain (412/1974) mukaisesti siten, että henkilövahingon kärsinyt voi saada korvausta tarpeellisista sairaanhoitokustannuksista ja kuluista, ansionmenetyksestä, kivusta ja särystä sekä pysyvästä tai muusta tilapäisestä haitasta. Suurpedon aiheuttama henkilö-, viljelys-, eläin- ja irtaimistovahinko voidaan korvata jokaiselle vahingonkärsijälle tai hänen oikeudenomistajalleen.

Hirvieläimen aiheuttaman viljelys-, eläin- ja metsävahinko voidaan riistavahinkolain 6 §:n mukaan korvata vain siltä osin kuin vahinko on aiheutunut:

- yksityiselle viljelijälle tai yksityiselle maanomistajalle
- yksityisen viljelijän tai yksityisen maanomistajan kuolinpesälle tai kuolinpesän osakkaiden muodostamalle yhtymälle
- yhteismetsän osakaskunnalle, jos yhteismetsän osakkaiden osuuksista vähintään puolet on luonnollisten henkilöiden omistuksessa
- yksityisten viljelijöiden tai yksityisten maanomistajien perustamille yhtiöille tai yhtymille, joiden pääasiallisena tarkoituksena on maatilatalouden harjoittaminen.

Riistaeläimen aiheuttamasta viljelyvahingosta voidaan mainitun lain 10 §:n mukaan korvata enintään menetetyt sadon arvoa vastaava määrä sekä vahingoittuneiden puutarha- ja taimitarhakasvien käypää arvoa vastaava määrä. Korvauksen määrää viljelysvahinkojen osalta laskettaessa otetaan vähennyksenä huomioon esimerkiksi säästyneet sadonkorjuukustannukset. Korvausta ei makseta riistapelloille aiheutuneista vahingoista. Korvauksista säädetään satovahinkojen korvaamisesta annetussa laissa 1214/2000.

Petovahingot

Aikojen alusta saakka pedot on mielletty samaa riistaa tavoittelevana ihmisen kilpailijoiksi. Nykyään näiden petojen olemassaolo koetaan tärkeäksi luonnollisen tasapainon ylläpitäjinä. Kun yhteiselo on ollut ennen karjanpitoa välttämätöntä, petoihin lienee suhtauduttu kunnioittavasti ja hyväksyvästi. Konfliktitilanteilta ei sittemmin ole voinut välttyä karjatalouden yleistymisen myötä niin väkiluvun kasvaessa kuin petojen luonnollisten saaliseläinten vähentyessä. Petojen hävittämiseksi kunnat maksoivat vielä 1930-luvulla tapporahaa. Suden kaatamisesta sai vuoden 1898 metsästysasetuksen mukaisesti suurimman tapporahan – 100 markkaa, kun karhusta tapporaha oli 25 markkaa ja ketusta vain 5 markkaa. Palkintorahan saaminen edellytti tapon tapahtuneen sallittuna aikana. (Ilvesviita 2005, 77–78; Metsästysasetus 1898, 25 §.) Nykyään tilanne on kuitenkin kääntynyt päinvastaiseksi: tapporahan sijaan maksetaan eräänlaista ”suojelurahaa” eli avustusta, jonka tarkoituksena on ehkäistä eläimen aiheuttama vahinko ennen kuin poikkeusta tappamiseen myönnetään.

Metsästysoikeudellisessa käsitteistössä ei kuitenkaan tunneta lainkaan termiä petoeläin. Sen sijaan termi *suurpeto* määritellään riistavahinkolaissa, jonka 2 §:ssä suurpedolla tarkoitetaan karhua, sutta ahmaa ja ilvestä. Metsästyslain 5.1 §:ssä edellä mainitut luetaan kuuluvaksi riistaeläimiin, mutta saman lain 37 §:ssä nämä luetaan saukon ja kirjo-hylkeen ohella aina rauhoitetuiksi. Kuten aiemmin on todettu, luontodirektiivin liitteessä IV a luetellut lajit, muun muassa karhu, ilves ja saukko sekä susi poronhoitoalueen ulkopuolella ovat aina rauhoitettuja. Riistavahinkolakia puolestaan sovelletaan riistaeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaamiseen sekä riistaeläinten aiheuttamien vahinkojen ennalta estämiseen. (HE 237/2010 vp, 44).

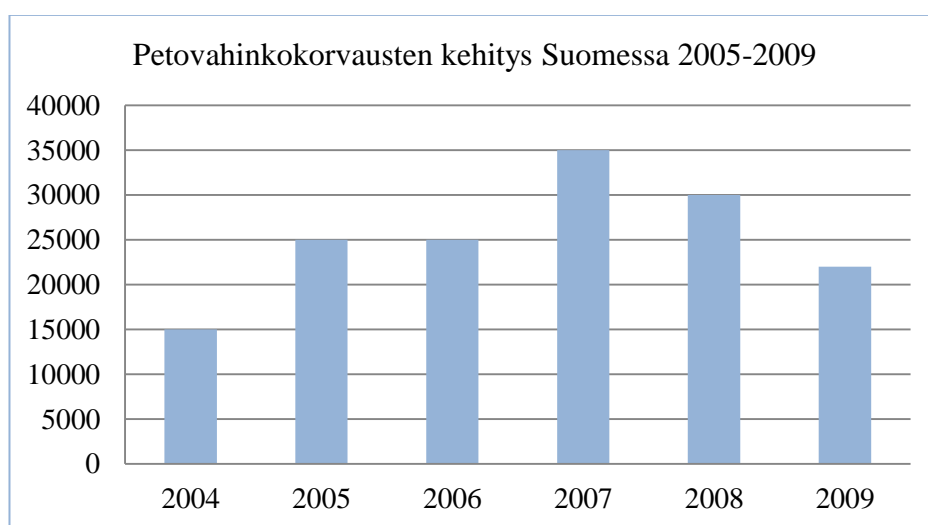
Erityisesti suurpetojen aiheuttamien vahinkojen korvausjärjestelmän merkitys on kasvanut Suomen EU-jäsenyyden myötä, sillä näiden metsästys ei luontodirektiivin velvoitteiden johdosta muodosta samanlaista tehokasta keinoa vahinkojen vähentämiseen kuin aiemmin. Luontodirektiivi velvoittaaakin metsästyksen sallimisen edellyttävän ensisijaisesti muiden tyydyttävien ratkaisujen selvittämistä. (HE 90/2008 vp, 8.)

Suurpetojen aiheuttamia vahinkoja korvataan viljelysvahinkoina, eläinvahinkoina, irtaimistovahinkoina sekä porovahinkoina. Riistavahinkolain 4 §:n mukaan viljelysvahinkoja ovat vahingot, jotka ovat aiheutuneet pellolle, puutarhalle, taimistoviljelmälle sekä

kootulle sadolle. Eläinvahinkoina korvataan koti- tai viljellylle eläimelle, hunajasadolle sekä eläintenpidossa käytetyille aidoille, rakennuksille tai muille vastaaville rakenteille aiheutunut vahinko. Irtaimistovahinkoja puolestaan ovat muut kuin edellä mainitut elottomalle irtaimistolle aiheutunut vahinko. Hirvieläinvahingoista korvausta on mahdollista saada mainitun lain 3 §:n mukaan silloin, kun hirvieläin (kuusipeura, saksanhirvi, japaninpeura, hirvi, valkohäntäpeura tai metsäpeura) on aiheuttanut vahinkoa viljelykselle, kotieläimille sekä metsälle metsänviljelysaineistolle. Myös muiden kuin edellä mainittujen riistaeläinten aiheuttamista vahingoista on mahdollista saada korvausta valtion talousarvioon vuosittain otetun määrärahan puitteissa. (MmVM 13/2008, 3.)

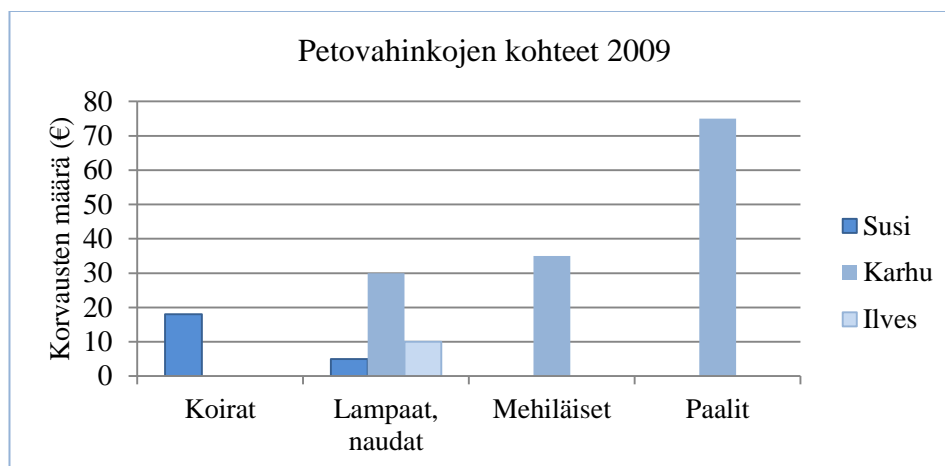
Suomen EU-jäsenyyden myötä suurpetojen aiheuttamien vahinkojen korvausjärjestelmän merkitys viljelijöille on suuri. Tämä johtuu ennen kaikkea luontodirektiivistä johtuvien velvoitteiden takia, sillä kyseinen direktiivi rajoittaa esimerkiksi karhujen ja susien metsästystä. Riistavahinkojen korvaamiseen varataan varoja valtion talousarviosta, jonka vuoksi tulee korvausten maksamisen turvaamiseksi tarvittaessa valmistella hyvissä ajoin asiaa koskeva valtion lisätalousarvio, joka annetaan eduskunnan arvioitavaksi. (MmVM 13/2008, 3.)

Kuviossa 3. on esitetty petovahinkojen kehitys Suomessa vuosien 2005–2009 välisenä aikana. Kuvio on esitetty maa- ja metsätalousministeriön internet-sivuilla julkaistussa taulukossa petoeläinvahinkoihin liittyen. (MmVM 13/2008, 3.)

Kuvio 3. Petovahinkokorvausten kehitys Suomessa vuosien 2005–2009 aikana. (Maa- ja metsätalousministeriö 2014c.)

Kuviossa 4. on esitetty petovahinkojen kohteet Suomessa vuoden 2009 osalta. Kuvio on esitetty maa- ja metsätalousministeriön julkaisemassa taulukossa petoeläinvahinkoihin liittyen.

Kuvio 4. Petovahinkojen kohteet Suomessa vuonna 2009.

(Maa- ja metsätalousministeriö 2014d.)

Suurpedoista sudet aiheuttavat eniten vahinkoa erityisesti eläinten pidolle. Lampaisiin kohdistuneet vahingot ovat yksi suurimmista susivahinkojen kohderyhmästä. Susivahinkoja aiheutuu myös koiriin. Noin puolet koiravahingoista tapahtuu pihapiirissä ja loput metsästystilanteissa. Borgström (2009, 285–286) toteaa, että susien suojeleminen ja susikannan lisääntyminen on tuonut esiin ihmisten ristiriitaisen suhtautumisen suteen ja suden suojelelainsäädäntöön. Edellä mainittu käy ilmi muun muassa ihmisten huolena lemmikki- ja tuotantoeläinten turvallisuudesta sekä pelosta, että susi hyökkäisi ihmisen kimppuun.

Kotieläimelle ja muulle eläimelle aiheuttamasta vahingosta korvataan riistavahinkolain 11 §:n mukaan enintään tapetun tai lopetetun eläimen käypä arvo. Vahingoittuneen eläimen osalta voidaan korvata enintään eläinlääkintäkustannuksia ja menetetyt tuotot arvoa vastaava määrä eläimen käypään arvoon asti. Eläinvahinkojen korvaamisessa käytettävät käyvät arvot määritellään maa- ja metsätalousministeriön asetuksella 503/2012 (Maa- ja metsätalousministeriön asetus eläinvahinkojen korvaamisesta käytettävistä käyvistä arvoista). Maa- ja metsätalousministeriön asetuksen liitteestä 1 löytyvät eläinvahinkojen korvaamisessa käytettävät käyvät arvot. Esimerkiksi lypsylehmän käypä

arvo on 760 euroa ja teuraslampaan 105 euroa. Myös koiriin kohdistuneita, eläinten aiheuttamia vahinkoja korvataan. Puhdasrotuisen koiran korvaussumma on 1600 euroa ja sekarotuisen koiran 800 euroa. Koirien kohdalla korvaussumma kasvaa, mikäli koira on saavuttanut asetuksen liitteessä mainittuja arvoja ja ominaisuuksia. Tällaisia ovat esimerkiksi hyväksytyt luonnetestitulokset tai soveltuvuuskoe.

6.3 Alueen suojeluun liittyvät korvaukset

Luonnonsuojelulain korvaussäännökset liittyvät luonnonsuojelualueen perustamiseen, suojeltujen luontotyyppien esiintymien suojeluun, erityisesti suojeltavien lajien esiintymispaikkojen suojeluun, luontodirektiivin liitteen IV (a) lajien lisääntymis- tai levähdyspaikkojen suojeluun, suojeluohjelmien toteuttamiseen sekä Natura 2000 -verkostoon sisältyvien alueiden suojeluun. Ainoastaan luontodirektiivin liitteen mukaisten lajien esiintymispaikkojen suojelu on lain nojalla voimassa, mutta muut edellä mainitut edellyttävät viranomaisen antamaa päätöstä. (Suvantola & Similä 2011, 167.)

Korvausvelvollisuus valtiolle syntyy Suvantolan (2003, 694) mukaan luontotyyppien suojelun ja erityisesti suojeltavan lajin esiintymispaikan suojelun yhteydessä luonnonsuojelulain 53 §:n nojalla pääsääntöisesti silloin, kun maanomistaja tai erityisen oikeuden haltija on hakenut lupaa poiketa suojelusäännöksistä menestyksettä. Mikäli on ilmeistä, ettei luvan myöntämiselle ole olemassa olevia edellytyksiä, ei poikkeuksen hakeminen ole tarpeen. Mikäli maanomistajalla on vaihtoehtoinen tapa toteuttaa haluamansa hanke, on se esteenä korvausvelvollisuuden syntymiselle. Kuusiniemen (2001, 294–295) mukaan luonnonsuojelulaki on säädetty soveltuvaksi yksittäistapauksiin, jolloin yksittäisten ratkaisujen vaikutukset saattavat heikentää olennaisesti monimuotoisuutta pitkällä aikavälillä tarkasteltuna. Korvausvelvollisuus koskee myös tilanteita, joissa suojeluun tähtäävä päätös raukeaa tai sen toteuttamisesta luovutaan. Tällaisia tapauksia ovat esimerkiksi luonnonsuojelulain 55.1 §:n nojalla asetetun väliaikaisen toimenpidekiellon raukeaminen ja luonnonsuojelulain 9 §:n mukaisen luonnonsuojeluohjelman toteuttamisesta luopuminen. (Suvantola & Similä 2011, 178.)

Väliaikaisen toimenpidekiellon tarkoituksena on estää suojelun tarkoituksen vaarantavat toimenpiteet ennen suojeluasian lopullista ratkaisemista luonnonsuojeluohjelmaan kuuluvalla alueella. Väliaikainen toimenpidekielto voi tulla kysymykseen esimerkiksi silloin, kun suojelualueen perustaminen tapahtuu ilman suojeluohjelmaa. (HE 79/1996 vp; Kuusiniemi ym. 2001, 1062.)

Väliaikainen toimenpidekielto on voimassa määräajan, ennen kuin lopullinen päätös luonnonsuojeluohjelman toteuttamisesta tehdään. Mikäli luonnonsuojeluohjelma ei toteudukaan, maanomistajalla on lain mukainen oikeus hakea tiettyjen kriteerien puitteissa valtiolta korvauksia väliaikaisesta toimenpidekiellosta aiheutuneista haitoista.

Luonnonsuojelulain 9 §:n mukaan valtioneuvoston hyväksymään luonnonsuojeluohjelmaan kuuluvalla alueella ei saa suorittaa sellaista toimenpidettä, joka vaarantaa alueen suojelun tarkoituksen. Tällöin on kyse toimenpiderajoituksesta, joka on voimassa mahdollisista valituksista huolimatta, ellei valitusviranomainen toisin päättää. Saman lain 55 §:n mukaan ELY-keskus voi enintään kahdeksi vuodeksi kieltää alueen sellaisen käytön, joka voi vaarantaa ne tarkoitukset, joihin alueen suojelulla pyritään.

7 Pohdinta

Ympäristölainsäädännön perimmäisenä ajatuksena on perinteisten luonnonarvojen säilyminen myös tulevaisuuteen. Tähän merkittävinä tekijöinä vaikuttavat luonto- ja lintudirektiivit, jotka ovat keskeisessä roolissa luonnonsuojelualueiden muodostamisessa. Yhteenvetona näistä toimii Natura 2000 -verkosto, johon on mahdollista sisällyttää niin luonto- kuin lintudirektiivinkin mukaisia merkityksellisiä luontoympäristöjä, jotka ovat keskeisiä tai merkityksellisiä niillä elävien tai olevien eliölajien kannalta. Ympäristölainsäädännön tarkoitus on suojella luonnon monimuotoisuutta. Säännösten tarkoituksena on tiivistetysti ilmaistuna ohjata ihmisten käyttäytymistä ja toimintaa luonnon monimuotoisuuden mahdollisimman kokonaisvaltaiseen säilyttämiseen ja ylläpitämiseen.

Metsästäjien ja maanviljelijöiden yhteistyön merkitys luonnonsuojelun kannalta ilmeni lainsäädännöllisellä tasolla olevan olettamaamme suppeampaa. EU:n vaikutukset maataloudessa ovat huomattavat, eikä puhtaasti kansallisella tasolla maatalouslainsäädäntöä juurikaan enää ole. Lähes kaikki maatalouteen liittyvät säädökset syntyvät EU-tasolla, josta ne johdetaan kansalliselle tasolle ja jossa ne esiintyvät hajanaisesti useissa eri laeissa. Pääosin nämä seikat näkyvät maatalouteen johdettujen tukien ja korvauksien kautta. Tukiin ja korvauksiin liittyvien säädösten ehdoissa on ympäristön kannalta keskeisimmät luonnonsuojeluun liittyvät säännökset, kuten kestävä kehitys ja käyttöä tukevien periaatteiden noudattaminen. Luonnonvaratalouden kannalta säännökset liittyvät esimerkiksi luonnonhaittatukiin sekä erilaisiin luonnon monimuotoisuutta edistäviin korvauksiin ja tukiin, joista esimerkkinä maatalouden ympäristötuki.

Avustus myönnetään toimenpiteen toteuttamista varten ja korvaus puolestaan jo tapahtuneeseen vahinkoon tiettyjen ehtojen mukaisesti. Avustuksella on tarkoitus tukea toimintaa, kuten riistapeltojen tai kosteikkohankkeiden perustamista ja/tai ylläpitoa. Korvausta on mahdollista saada, kun on toimittu tukiehtojen mukaisesti tai toteutettu ennalta ehkäiseviä toimia mahdollisen vahingon tapahtumiseen. Ennalta ehkäisevien toimien puutteellisuus voi olla esteenä korvauksen myöntämiselle.

Metsästyksen kannalta EU-säädösten vaikutukset ympäristöön ovat maataloutta vähäisemmät, mutta niillä on kuitenkin luonnonsuojelullisella näkökannalla oma tärkeä merkityksensä. Muun muassa luonto- ja lintudirektiiveihin vaikuttaneet kansainväliset yleissopimukset ovat myös mainittujen direktiivien kautta vaikuttaneet metsästyslainsäädännön kehittymiseen esimerkiksi suojeltujen eliölajien ja alueiden osalta. Myös metsästyksessä käytettävät sallitut menetelmät vaikuttavat metsästysoiminnan sisältöön ja saavat vaikutteensa EU-säädöksistä.

Eräänä seikkana tutkimuksessa ilmeni, että metsästykseseen liittyvä lainsäädäntö ja siinä toteutettava luonnonsuojelunormisto on todellista käytäntöä niukempi. Metsästyksessä toteutuu varsinaista metsästämistä ja siihen liitettävää eläinten tappamista suurempana osuutena luonnonsuojelutyö, josta voidaan puhua myös niin sanottuna hiljaisena tietona. Kokeneemmat metsästäjät siirtävät tietotaitoaan jälkipolville toisille, jota ei kirjoitetusta tiedosta löydy. Tämä on suurimmaksi osaksi ympäristöä ja luontoa kunnioittavaa käytännön tason toteutusta, jossa ympäristö ja siihen kuuluvat luonnonvarat mielletään yh-

deksi arvokkaimmista asioista. Osittain tämä näkyy myös EU-säädöksissä, joissa luonto mielletään tärkeäksi osaksi kokonaisvaltaista hyvinvointia, joka pitää säilyttää myös jälkipolville.

Metsästäjien ja maanviljelijöiden yhteistyöstä ei ole säädetty erikseen, vaan yhteistyö pohjautuu pitkälti historiaan, jossa sekä metsästys- että maataloustoiminnan perimmäinen tarkoitus on ollut selviytyminen. Luonnonvarojen käyttö, joka käsittää niin nykyisenä tunnetut riistaeläimet, muut luonnosta saatavat ravintoarvolliset asiat sekä viljelykset ovat olleet ikään kuin itsestään selviä elementtejä, joiden sääntelyyn ei ole tarvinnut juurikaan puuttua. Ainoa selkeä seikka luonnonvarojen sääntelyssä on ollut maanomistusoikeuden yhteys hyödynnettäviin luonnonvaroihin ilman luonnonvaroihin itsessään kohdistuvaa omistusoikeutta, joka ilmenee myös luonnonvarojen hyödyntämisestä koskevassa lainsäädännössä muun muassa jokamiehen oikeutena.

Yhteiskunnassa myös nykyään tiedostetaan aiempien sukupolvien aiheuttamat tuhot, joita nyt paikkaillaan koko ajan tiukentuvien säädösten myötä, kun ympäristöä on aiemmin pidetty itsestäänselvyytenä. Jo historiassa on havaittavissa tietynlainen ymmärrys luontoa kohtaan, tosin se on esiintynyt lähinnä siten, että sellaiset luonnonvarat, joista ihminen on kokenut hyötyvänsä, kuten riistaeläimiin luettavat kauriit, on pidetty arvokkaina luonnonantimina. Kuitenkin pedoiksi mielletävät karhut ja sudet, jotka ovat ravinnokseen kyseistä riistaa saalistaneet, on ajateltu vihollisina, jotka on tullut tappaa ajattelematta sen enempää seurauksia kokonaisvaltaisen ympäristön kannalta. Tämä on näkynyt metsästyksessä ja riistanhoidossa ennen nykyistä lainsäädäntöä siten, että petoja ja riistaeläimiä on saanut metsästää ja tappaa ilman sen kummempia metsästyslupia siinä määrin kuin metsästäjät ovat eläimiä halunneet tappaa. Nykyisin metsästys on rajoitettua toimintaa ja esimerkiksi karhun ja hirven metsästäminen on sallittua vain tietynä aikoina. Eläimiä ei myöskään voi metsästää metsästysajan aikana mielensä mukaan, vaan metsästyseuroille myönnetään tiettyjen eläinten kaatamiseen pyyntiluvat, jotka oikeuttavat tietyn eläinmäärän metsästämiseen, jonka pohjalla eläinkantojen on kestävä kehitys ja käyttö. Nykyinen käytäntö on aiempia käytäntöjä parempi, sillä rajoittamalla riista- ja petokantojen metsästystä turvataan eläinkantojen määrien riittävä määrä myös tulevaisuudessa. Lisäksi eläinkantojen säilyminen on tärkeää myös luonnon monimuotoisuuden kannalta, sillä on tärkeää, että luonnossa esiintyy monipuolisesti eri eläinlajeja.

Keskeisimmät yhteistyön kannalta ilmenneet seikat ovat erilaiset luonnonsuojelulliset toimenpiteet eri lajien ja ympäristön suojelemisen sekä sen ennalleen saattamisen osaluilla. Näitä ovat esimerkiksi kaikkia tahoja osaltaan hyödyttävä riistapeltojen perustaminen ja ylläpitäminen, josta lajit hyötyvät ravinnonturvaamisen kannalta, metsästäjät riistavarantojen säilymisen kannalta sekä maanviljelijät EU-tukien osalta. Monivaikutteisina yhteistyön kannalta ilmennyt seikka on kosteikkoalueet, joista hyötyvät kokonaisvaltaisesti useat luonto- ja lintudirektiivien mukaiset eliölajit. Metsästyksen kannalta kosteikoilla esiintyy muun muassa monipuolinen riistalinnusto. Maanviljelijän kannalta olennaisin hyöty ilmenee kosteikkojen kykyä suodattaa maatalouden valumavesistöjä, jotka samalla sitovat ravinteita.

Yhteistyö näkyy keskeisesti myös esimerkiksi sellaisissa tilanteissa, joissa petoeläin aiheuttaa huomattavaa vahinkoa tilan tuotantoeläimille vahingon ehkäisemiskeinoista huolimatta. Petoeläimiin kohdistuvaa poikkeuslupaa haetaan ensisijaisesti Suomen riistakeskukselta, jolla on valtuudet poikkeuksen myöntämiseen sellaisissa tilanteissa, joissa poikkeaminen on mahdollista myöntää. Poikkeus- ja pyyntilupien määrä perustuu alueellisen lajikannan tieteelliseen tietoon suurimmasta sallitusta saalismäärästä. Mikäli poikkeuslupaa ei Suomen riistakeskuksen toimesta voida enää myöntää, luvan myöntämisestä päättää maa- ja metsätalousministeriö.

Kuten tutkimuksesta käy ilmi, ei maanviljelijöiden ja metsästäjien tekemä yhteistyö lainsäädännön tasolla ole velvoittavaa, vaan perustuu vapaaehtoisuuteen. Yhteistyötä tahot tekevät esimerkiksi kosteikkojen ja riistapeltojen myötä, joista jälkimmäinen toteutuu esimerkiksi siten, että viljelijä on muuttanut viljelyn kannalta joutavan pellon riistapelloksi. Tällöin viljelijän on mahdollista saada riistapellon hoitoon tukea. Ehtona tukien saamiseksi on muun muassa se, että viljelijä myös sitoutuu luonnonsuojelullisten toimien edistämiseen pellollaan. Metsästäjät taas pystyvät hyödyntämään peltoa riistan metsästyksessä. Riistapellon kautta molemmat osapuolet saavat hyötyä, kun viljelijä saa niin sanotusti hädettyä riistan viljelykäytössä olevilta pelloilta pois ja metsästäjät saavat puolestaan hyvin hoidettua riistaa metsästettäväkseen.

Maanomistajat hyötyvät osaltaan myös metsästyksestä ja riistanhoidosta. Kun maanomistajat antavat metsästysseurojen metsästäjä maanomistajan mailla, riistakannoista huolehtiminen jää näin metsästäjien tehtäväksi. Lisäksi, mikäli esimerkiksi hirvenmet-

sästysaikana metsästysseura kaataa hirven maanomistajan maille, saa maanomistaja kaadetun hirven lihoista tietyn osuuden. Tämä on ikään kuin palkkio maanomistajalle siitä, että hän on antanut suostumuksensa maidensa käyttöön metsästyksessä. Tätä ei lainsäädäntöön ole sidottu, vaan se on enimmäkseen metsästystapoihin pohjautuvaa käytäntöä. Kyseisen tavan mukaan on toimittu jo kauan ja sitä voidaan nimittää eräänlaiseksi hyvän tavan mukaiseksi toiminnaksi. Voidaan siis ajatella, että kyseinen toimintatapa on vakiintunut pysyväksi käytännöksi maanomistajien ja metsästäjien välisessä yhteistyössä.

Metsästäjiä koskee myös tiukka lainsäädäntö, johon opinnäytetyössä ei varsinaisesti ole tartuttu. Metsästyksen harrastamiseen vaaditaan tiukkaa lainkuuliaisuutta muun muassa siten, että aseet tulee tietyin kriteerein säilyttää tietynlaisessa lukitussa tilassa, kun aiemmin aseet saattoivat roikkua esimerkiksi asuintalon sisällä seinällä olevassa naulassa. Myös metsästäjän metsästyksen ulkopuolinen toiminta on tiukasti valvottua, esimerkiksi alkoholin vaikutuksen alaisena tapahtunut pahoinpitelytilanteeseen osallistunut henkilö voi menettää ampuma-aseen hallussapitolupansa.

Lainsäädännöllisellä tasolla yhteistyötä voisi kehittää esimerkiksi monipuolisempien tukien avulla. Yksityishenkilöt tekevät tahoillaan toisinaan paljonkin riistanhoitotyötä, joka vaatii erilaisia resursseja. Laissa voisi tämän osalta olla paremmat mahdollisuudet taloudelliseen tukeen myös yksityishenkilöiden osalta. Varsinainen yhteistyö on hyvä pitää nykyisessä muodossaan vapaaehtoistoimintana, sillä lakiin kirjattuna se voisi tuoda liiallista kuormitusta toiminnan suorittajille, mikä puolestaan voisi aiheuttaa negatiivista kehittymistä luonnon monimuotoisuuden ylläpitämisessä.

Projektiarvio ja kehitysehdotukset

Aihekokonaisuuden käsitteleminen valitsemastamme perspektiivistä oli haastavaa, sillä siihen liittyvä lainsäädäntö pohjautui pitkälti EU-säännösten varaan, jotka puolestaan osoittautuivat tulkinnaltaan haasteellisiksi. Useissa käsiteltävänä olleissa laeissa viitattiin EU:n asetuksiin ja direktiiveihin, joista tarkempi säädöskokonaisuus löytyi. Haasteita lisäsi myös se, ettei metsästyksen ja maatalouden yhteistyötä ole juurikaan tutkittu. Kansalliseen lainsäädäntöön liittyviä säädöksiä käsiteltäessä apuna joutui käyttämään useaa eri lähdettä, mikä kehitti ammatillista osaamista lainsäädännön tulkinnassa. Esimerkkinä opitusta mainittakoon hallituksen esitys (228/2008), jossa sivulla 37 maini-

taan seuraavasti: ”luontovahingon määritelmä olisi kytketty suojellun lajin tai luontotyyppin suotuisaan suojelutasoon siten kuin ympäristövastuudirektiivin 2. artiklassa tarkoitetaan. Kyseiset määritelmät vastaavat luontodirektiivin 1. artiklan määritelmiä. Luontodirektiivin 1. artiklan a -kohdan mukaan ”suojelulla tarkoitetaan toimenpidekokonaisuutta, jota luontotyyppin ja luonnonvaraisten eläin- ja kasvikantojen suotuisan suojelutason säilyttäminen tai ennalleen saattaminen e ja i -kohdan merkityksessä edellyttää.” Tämä esimerkki paljastaa mielestämme EU-säädösten kerroksellisuuden, joka voi osaltaan aiheuttaa haasteita säännösten tulkinnassa.

Oman haasteen opinnäytetyölle toi myös maatalouden osalta aiheeseen liittyvien oikeustapausten puutteellisuus, joita metsästyksen liittyen löytyi huomattavasti runsaammin. Varsinaisesti käsiteltävän aiheen kannalta tapauksia löytyi kokonaisuudessaan niukasti. Luonto- ja lintudirektiiveihin liittyviä oikeustapauksia löytyi kohtalaisesti myös EU-tuomioistuimesta, jossa käsiteltävä aihe liittyi Suomen toimintaan kyseisten direktiivien soveltamisessa. Lainsäädäntöä puolestaan metsästyksen saralta löytyi niukasti, kun taas maaseutupuolella EU-säädösten runsaus aiheutti tiukkaa rajausta aiheiden käsittelyssä.

Olemme hyödyntäneet myös opintoihin liittyvän työharjoittelun kautta saatuja kontakteja erityisesti harjoittelun ohjaajamme, maatalousoikeuteen perehtyneen ELY-keskuksen lakimiehen ammattitaitoa. Hän on muun muassa auttanut tulkitsemaan sekä maatalousettä ympäristöoikeuden säädöksiä. Lisäksi hän on antanut uusia näkökulmia valitsemamme aiheen rajaukseen. Myös opinnäytetyön ohjaavalta opettajalta olemme saaneet kiitettävästi aihekokonaisuuteen liittyviä kehittäviä näkökulmia.

Valitsemamme aihekokonaisuuden rajauksen ulkopuolelle jäi monia sellaisia jatkotutkimuksessa hyödynnettäviä aihekokonaisuuksia, joissa on mahdollista hyödyntää tämän opinnäytetyön sisältöä. Ulkopuolelle jäivät muun muassa ympäristö- ja metsästyksirikokset, maataloustukien takaisinperintään ja mahdollisiin muihin sanktioihin liittyvät seikat, metsästystä ja maataloutta harjoittavien tahojen vastuut ja velvollisuudet ympäristölainsäädännön kannalta sekä vesistöasiat kosteikkoja lukuun ottamatta. Lisäksi maatalouden kannalta voisi tarkastella luomuviljelyä, jossa ympäristön- ja luonnon-suojelu on merkittävässä roolissa.

Lähteet

Kirjalliset lähteet

- Borgström, S. 2008. Suden suojelusta poikkeaminen. Luontodirektiivin 16 artiklan poikkeamisperusteet EY-tuomioistuimen ratkaisun C-342/05 valossa. *Ympäristöjuridiikka* 2/2008, 127–150.
- Borgström, S. 2009. Mitä hyötyä susista on? Ekosysteemipalvelut ja suurpetojensuojelu. *Oikeus* 3/2009, 280–300.
- Borgström, S. 2011. Iso paha susi vai hyödyllinen hukka? Ekologis-juridinen näkökulma suden suojelun yhteiskunnalliseen hyväksyttävyyteen. Väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto. Joensuu.
- Borgström, S. 2012. Luonnon monimuotoisuuden suojelu ilmaston muuttuessa - luonnonsuojelulain mahdollisuudet, rajat ja kehittämistarpeet. *Ympäristöjuridiikka* 2/2012, 7–30.
- Hollo, E. 2004. Ympäristöoikeuden perusteet. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut.
- Hollo, E. 2009a. Johdatus ympäristöoikeuteen. Helsinki: Talentum.
- Hollo, E. 2009b. Ympäristö ja oikeus. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut.
- Hollo, E. ja Parkkari, J. (Toim.) 1994. Kansainvälinen ympäristöoikeus. LE-Julkaisut A1. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oyj.
- Husa, J., Mutanen, A. ja Pohjolainen, T. 2008. Kirjoitetaan juridiikkaa. Ohjeita oikeustieteellisten kirjallisten töiden laatijoille. Helsinki: Talentum.
- Ilvesviita, P. 2005. Paaluraudoista kotkansuojeluun – Suomalainen metsästyspolitiikka 1865–1993. Lapin yliopisto. Väitöskirja.
- Kairikko, J. 2011. Taitava metsästäjä. Pienriistan metsästyksen käsikirja. Helsinki: Gummerus Kustannus Oy.
- Kallio, P. 2001. Suotuisa suojelutaso luonnonsuojeluoikeudessa. Helsinki: Oy Edilex Ab.
- Kokko, K. 2003. Biodiversiteettiä turvaavat oikeudelliset periaatteet ja mekanismit. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys.
- Kokko, K. 2011. Eurooppalainen ympäristöoikeus korkeimman hallinto-oikeuden lainkäytössä. Artikkelit. *Lakimies* 3/2011, 475–503.
- Kuusiniemi, K. 1996. Biodiversiteetin suojelu ja ympäristöoikeus. *Lakimies* 1996/7, 1010. Asiantuntija-artikkeli.
- Kuusiniemi, K., Ekroos, A., Kumpula, A. ja Vihervuori, P. 2001. Ympäristöoikeus. Oikeuden perusteokset. Helsinki: WSOY lakitieto.
- Malinen, J. & Väänänen, V-M. 2002. Käytännön riistanhoito. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Myllymäki, A. 2006, Euroopan unioni ja Suomen maatalouden tulevaisuus. *Edilex* 2006, 127–143.
- Määttä, T. 2005. Joustavien normien kiinteytys-, täsmennys- ja konkretisointimekanismit ympäristöoikeudessa. *Edilex* 2005, 265–299.
- Neuvonen, R. 2006. Tapaoikeus oikeuslähdeopissa. *Lakimies* 3/2006, 405–432.
- Nordberg, H. 2010. Ympäristöoikeuden ja maatalouden suhde. Nykytilanne erityisesti pellonkäytön ympäristövastuussa – ympäristönsuojelua vai kestävää maataloutta ja miten aiheuttamisperiaate toteutuu. *Ympäristöjuridiikka* 1/2010, 42–81.
- Partanen, J. 2011. Suomen Metsästäjäliiton rooli vuoden 1962 metsästyslain valmistelussa. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

- Pennanen, M. 2006. Petoeläinten suojelu ja metsästysrikokset. Referee-artikkeli. Edilex.
- Raunio, T. ja Saari J. (toim.) 2013. Euroopan paras maa? Suomen muuttuva asema Euroopan unionissa. Gaudeamus Helsinki. University Press Oy. Yliopistokustannus. HYY Yhtymä. Helsinki.
- Similä, J. 1997. Luonnonsuojelulaki. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Similä, J., Raunio A., Hildén M., ja Anttila, S. 2010. Luonnonsuojelulainsäädännön arviointi – Lain toimivuus ja kehittämistarpeet. Suomen ympäristökeskus. Helsinki.
- Suomen Metsästäjäliitto. 2012. Metsästysseuran käsikirja. Suomen Metsästäjäliitto - Finlands Jägarförbund r.y.
- Suvantola, L. 2003. Lupa tappaa - poikkeaminen luonnonsuojelulain säännöksistä. Defensor Legis N:o 4/2003. Asiantuntija-artikkeli.
- Suvantola, L. 2006. Huominen ei koskaan kuole. Luonnonsuojelun ja ympäristönkäytön kilpailutilanteiden ratkaisemisesta. Väitöskirja. Joensuun yliopisto.
- Suvantola, L. ja Similä, J. 2011. Luonnonsuojeluoikeus. Helsinki: Edita.
- Tiainen, J., Kuussaari, M., Laurila, Ilkka P. ja Toivonen, T. 2004. Elämää pellossa. Suomen maatalousympäristön monimuotoisuus. Helsinki: Edita.
- Voutilainen O., Vihinen, H. ja Wuori O. 2009. Maatalous, maaseutu ja tukien kohdentuminen. Tampere: Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus MTT.

Virallisjulkaisut

- Euroopan yhteisöjen komissio. 2002. Komission valmisteluasiakirja Natura 2000. http://ec.europa.eu/environment/nature/info/pubs/docs/nat2000/2002_faq_fi.pdf. 7.8.2014.
- Hallituksen esitys 157/2012 vp eduskunnalle laiksi metsästyslain muuttamisesta.
- Hallituksen esitys 217/2006 vp eduskunnalle laiksi luonnonhaittakorvauksesta, maatalouden ympäristötuesta sekä eräistä muista ympäristön ja maaseudun tilan parantamiseen liittyvistä tuista.
- Hallituksen esitys 228/2008 vp eduskunnalle ympäristölle aiheutuvien vahinkojen korjaamista koskevaksi lainsäädännöksi.
- Hallituksen esitys 237/2010 vp eduskunnalle riistanhoitolaiksi sekä laiksi metsästyslain muuttamisesta, riistanhoitomaksusta ja pyyntilupamaksusta annetun lain muuttamisesta ja maaseutuelinkeinojen valituslautakunnasta annetun lain 1 §:n muuttamisesta.
- Hallituksen esitys 300/1992 vp eduskunnalle metsästyslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.
- Hallituksen esitys 300/1992a yksityiskohtaiset perustelut vp eduskunnalle metsästyslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.
- Hallituksen esitys 76/2003 vp eduskunnalle laiksi luonnonsuojelulain muuttamisesta.
- Hallituksen esitys 79/1996 vp eduskunnalle luonnonsuojelulainsäädännön uudistamiseksi.
- Hallituksen esitys 90/2008 vp eduskunnalle riistavahinkolaiksi ja laiksi metsästyslain 87 §:n muuttamisesta.
- Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 13/2008 vp hallituksen esityksestä riistalaiksi ja laiksi metsästyslain 87 §:n muuttamisesta.
- Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 7/1993 vp hallituksen esityksestä metsästyslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Ympäristövaliokunnan lausunto 39/2006 vp hallituksen esityksestä luonnonhaittakorvauksesta, maatalouden ympäristötuesta sekä eräistä muista ympäristön ja maaseudun tilan parantamiseen liittyvistä tuista.

Ympäristövaliokunnan mietintö 11/2010 vp hallituksen esityksestä laiksi luonnonsuojelulain muuttamisesta.

Ympäristövaliokunnan mietintö 3/2009 vp hallituksen esityksestä ympäristölle aiheutuvien vahinkojen korjaamista koskevaksi lainsäädännöksi.

Oikeustapaukset ja viranomaispäätökset

Euroopan unionin tuomioistuin C-342/05a. Komissio v. Suomi. ECLI:EU:C:2006:752. 30.11.2006

Euroopan unionin tuomioistuin C-342/05b. Komissio v. Suomi. ECLI:EU:C:2007:341. 14.6.2007

Euroopan unionin tuomioistuin C-344/03. Komissio v. Suomi. ECLI:EU:C:2005:770. 15.12.2005

Euroopan yhteisöjen tuomio C-240/00. Komissio v. Suomi. ECLI:EU:C:2003:126. 6.3.2003

KHO 15.1.2014. Dnro 2442/1/12.

KHO 1997:65.

KHO 2007:74.

KHO 2010:63.

KHO 2013:185.

KHO 2013:299.

KHO 2014:125.

Suomen riistakeskus. Päätös 10.12.2012. Nro 2012/00283.

Suomen riistakeskus. Päätös 8.1.2013. Nro 2012/00284.

Lainsäädäntö ja valtiosopimukset

2009/147/EY. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/147/EY, annettu 30 päivänä marraskuuta 2009, luonnonvaraisten lintujen suojelusta. (Lintudirektiivi.) Euroopan unionin virallinen lehti, L 20/7, 20.6.2010.

92/43/ETY. Neuvoston direktiivi 92/43/ETY, annettu 21 päivänä toukokuuta 1992, luontotyyppeiden sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta. (Luontodirektiivi.) Euroopan yhteisön virallinen lehti, L 206, 22.7.1992.

Eläinsuojelulaki 247/1996.

EY 1698/2005. Neuvoston asetus (EY) N:o 1698/2005, annettu 20 päivänä syyskuuta 2005, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston (maaseuturahaston) tuesta maaseudun kehittämiseen.

EY 73/2009. Neuvoston asetus (EY) N:o 73/2009 annettu 19 päivänä tammikuuta 2009, yhteisen maatalouspolitiikan suoria tukijärjestelmiä koskevista yhteisistä säännöistä ja tietyistä viljelijöiden tukijärjestelmistä sekä asetusten (EY) N:o 1290/2005, (EY) N:o 247/2006, (EY) N:o 378/2007 muuttamisesta ja asetuksen (EY) N:o 1782/2003 kumoamisesta.

Laki luonnonhaittakorvauksesta, maatalouden ympäristötuesta sekä eräistä muista ympäristön ja maaseudun tilan parantamiseen liittyvistä tuista 1440/2006.

Laki satovahinkojen korvaamisesta 1214/2000.

Laki vuokra-alueiden lunastamisesta. 1918. N:o 135. Suomen asetuskokoelma.

Lissabonin sopimus Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan yhteisön perustamissopimuksen muuttamisesta, allekirjoitettu Lissabonissa 13 päivänä joulukuuta 2007. Euroopan unionin virallinen lehti. C 306. 17. joulukuuta 2007.

Luonnonsuojeluasetus 160/1997.

Luonnonsuojelulaki 1096/1996.

Maa- ja metsätalousministeriön asetus täydentäviin ehtoihin liittyvistä hyvän maatalouden ja ympäristön vähimmäisvaatimuksista 189/2009.

Metsästysasetus 1898. Keisarillisen Majesteetin Armollinen Asetus Metsästyksestä.

Metsästysasetus 666/1993.

Metsästyslaki 615/1993.

Riistavahinkolaki 105/2009.

Rikoslaki 39/1889.

SopS 29/1986. Yleissopimus Euroopan luonnonvaraisen kasviston ja eläimistön sekä niiden elinympäristön suojelemisesta. Bern 19.9.1979. (Bernin sopimus.)

SopS 3/1976. Vesilintujen elinympäristönä kansainvälisesti merkittäviä vesiperäisiä maita koskeva yleissopimus. Ramsar 2.2.1071. (Ramsarin sopimus.)

SopS 62/1988. Yleissopimus muuttavien luonnonvaraisten eläinten suojelemisesta. Bonn 23.6.1979. (Bonnin sopimus.)

SopS 78/1994. Biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus. Rio de Janeiro 5.6.1992. (Rion sopimus.)

Vahingonkorvauslaki 412/1974.

Valtioneuvoston asetus luonnonhaittakorvauksesta ja maatalouden ympäristötuesta 644/2000.

Ympäristönsuojelulaki 86/2000.

Muut lähteet

BirdLife Suomi. 2014. Lainsäädäntö. Lintudirektiivi.

<http://www.birdlife.fi/suojelu/lainsaadanto/lintudirektiivi.shtml>. 4.8.2014.

Euroopan komissio. 2014. Ympäristö. Life-ohjelma.

http://ec.europa.eu/environment/basics/natural-capital/life/index_fi.htm. 7.8.2014.

Euroopan unionin neuvosto 2014. Usein esitettyjä kysymyksiä. Mitä eroa on Euroopan unionilla ja Euroopan yhteisöllä / Euroopan yhteisöillä?

<http://www.consilium.europa.eu/toolbar/faq?lang=fi&faqid=79264>. 18.8.2014.

Europa. 2010. Tiivistelmät EU:n lainsäädännöstä. Ympäristö.

http://europa.eu/legislation_summaries/environment/index_fi.htm. 13.8.2014.

Helle, I. 2014. Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden, monivaikutteisten kosteikkojen ja suojavyöhykkeiden yleissuunnitelma. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen raportti 11/2014.

Härkönen, S. 2013. Suurpetojen poikkeusluvut. Suomen riistakeskus.

http://www.mmm.fi/attachments/kalariistajaporot/6H9LF1dQv/Suurpetopoiikkeusluvut_05_06_2013_Helsinki_Harkonen.pdf. 19.8.2014.

Järki: Maatalouden ja vesiensuojelun järkevää edistämistä. 2014. LUMO-alue.

<http://www.jarki.fi/fi/lumo-alue>. 11.9.2014.

- Kairikko, J. 2007. Metsästyslaki kaipaa täysremonttia. Artikkel. Julkaistu 29.10.2007. Suomen Metsästäjäliitto ry.
<http://www.metsastajaliitto.fi/?q=node/176>. 4.5.2014.
- Maa- ja metsätalousministeriö 2014c. Petovahinkokorvausten kehitys koko maassa 2005–2009.
http://www.mmm.fi/attachments/kalariistajaporot/5oRdfEcVs/Petovahingot_2005-2009.pdf. 8.9.2014.
- Maa- ja metsätalousministeriö 2014d. Petovahinkojen kohteet 2009.
http://www.mmm.fi/attachments/kalariistajaporot/5oRdhTB2s/Petovahinkojen_kohteet_2009.pdf. 8.9.2014.
- Maa- ja metsätalousministeriö. 2014a. Korvauksen hakeminen.
http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/kalastus_riista_porot/riistatalous/riistavahingot/korvauksenhakeminen.html. 23.7.2014.
- Maa- ja metsätalousministeriö. 2014b. Suomen riistataloudellinen kosteikkostrategia 12.6.2014.
- Maa- ja metsätalousministeriön luonnonvarastrategia. Uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö. 2001. MMM:n julkaisuja 8/2001. Helsinki: Painopörssi Oy.
http://www.mmm.fi/attachments/mmm/julkaisut/julkaisusarja/5fDhJBdWN/MMMjulkaisu2001_8.pdf. 6.8.2014.
- Maaseutuverkosto. 2010. Vaihtoehtoja pellon käyttöön. Maaseutuverkoston esite.
http://www.maaseutu.fi/attachments/5njOwmLQQ/Peltojen_kaytto_2901.pdf. 20.8.2014.
- Maaseutuvirasto 2014a. Ympäristötuen erityistuet. 19.8.2014.
<http://www.mavi.fi/fi/tuet-ja-palvelut/viljelijä/Sivut/Ymparistotuen-erityistuet.aspx>. 10.9.2014.
- Maaseutuvirasto 2014b. Ei-tuotannolliset investoinnit ja ympäristötuen erityistuet yhdistyksille. 4.4.2014.
- Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos. 2000. Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 1999/2000. Helsinki: Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos.
<http://www.mavi.fi/fi/tuet-ja-palvelut/hanketoimija/Sivut/Ei-tuotannolliset-investoinnit-ja-ymparistotuen-erityistuet-yhdistyksille.aspx>. 10.9.2014.
- Maatilan ympäristökäsikirja. 2013. TEHO Plus -hankkeen julkaisu 1/2013.
- Metsähallitus 2009. Suurpedot. Lainsäädäntö.
http://www.suurpedot.fi/www/fi/suojelu_ja_metsastys/lainsaadanto/eu.php. 4.8.2014.
- Metsähallitus 2012a. Metsästys.
<http://www.eraluvat.fi/metsastys.html>. 23.7.2014.
- Metsähallitus. 2012b. Pienpedot.
<http://www.eraluvat.fi/metsastys/pienriistaluvat/pienpedot.html>. 7.8.2014.
- Niemi, J., Liesivaara, P., Lehtonen, H., Huan-Niemi E., Kettunen, L., Kässä, P. ja Toikkanen, H. 2014. EU:n yhteinen maatalouspolitiikka vuosina 2014–2020 ja Suomen maatalous. MTT Raportti. Helsinki.
- ProAgria Pohjois-Karjala 2014a.
<https://pohjois-karjala.proagria.fi/sites/default/files/attachment/reunavyoehykkeet.pdf>. 23.9.2014.
- ProAgria Pohjois-Karjala 2014b. Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen.
<https://pohjois-karjala.proagria.fi/sisalto/luonnon-ja-maiseman-monimuotoisuuden-edistaminen-1776> 11.9.2014.

- Savolainen, J. 2007. Monivaikutteiset kosteikot vähentävät alueellisesti maatalouden ravinnekuormitusta vesistöihin. Uutinen 14.8.2007. Edilex-toimitus. 7.8.2014.
- Suomen riistakeskus. 2013. Luonnon- ja riistanhoito. Kosteikot. <http://riista.fi/riistatalous/riistakannat/luonnon-ja-riistanhoito/kosteikot/>. 6.8.2014.
- Suomen riistakeskus. 2014a. Maailman kosteikkopäivä 2.2.2014. <http://kosteikko.fi/2014/01/31/maailman-kosteikkopaiva-2-2-2014/>. 8.8.2014.
- Suomen riistakeskus. 2014b. Suurriistavirka-apu. <http://riista.fi/riistatalous/riistavahingot-ja-konfliktit/suurriistavirka-apu/>. 19.8.2014.
- Surakka, J. 2014. Riistataloudellinen kosteikkostrategia valmistunut. Uutinen 18.6.2014. Edilex-toimitus. 7.8.2014.
- Valtiosopimusopas. 2012. Ulkoasianministeriön julkaisuja. Kansainvälisten ja EU-sopimusten valmistelua ja voimaansaattamista koskevat ohjeet.
- Yle uutiset 2014. Petoaita ei pitänyt susia pois lammasaitauksesta Tohmajärvellä – lauma raateli kolme lammasta. 4.7.2014. http://yle.fi/uutiset/petoaita_ei_pitanyt_susia_pois_lammasaitauksesta_tohmajarvella_lauma_raateli_kolme_lammasta/7339077. 24.9.2014.
- Ympäristöakatemia 2011. Luonnon monimuotoisuus maataloustuotannon edellytyksenä – ohjaavatko tukitoimet oikeaan suuntaan? Kurssijulkaisu. <http://www.ymparistoakatemia.fi/wp-content/uploads/2011/12/kurssi-julkaisu-sivuttain.pdf>. 20.8.2014.
- Ympäristöministeriö 2004. Kosteikot pohjoismaissa ja Ramsar -sopimus. Esite.
- Ympäristöministeriö 2013. Luonnonsuojelulain 7 §:n mukaisen soidensuojeluohjelman oikeusvaikutukset ja ohjelman toteuttaminen 23.1.2013. Muistio.